

Bölcészdoktori értekezés

ÓVÓNŐI MAGATARTÁSOK HATÁSA A GYERMEKI
TEVÉKENYSÉGEK EREDMÉNYESSÉGÉRE

S Z A K Á C S M I H Á L Y N É

S z e g e d

1983.

A DOLGOZAT TARTALMA

- I. 1. Bevezetés. A vizsgálat körülhatárolása, célkitűzései. Vizsgálati módszerek
 2. Problématörténeti elemzés
 - a./ A nevelés irányítása vagy szabadnevelés
/Reformpedagógiai törekvések/
 - b./ Értékelés-értékelő magatartás-nézetek, álláspontok
-
- II. 1. A vizsgálat körülményeinek bemutatása
 2. A vizsgálat leírása
 3. Utóvizsgálat
 4. Összegzés
-
- III. 1. Az óvónőjelöltek magatartásának vizsgálata.
 2. Jegyzőkönyvek és elemzésük.
 3. Összegzés-jelkulcsos kódolással.
-
- IV. Következtetések, konkluziók

I. A VIZSGÁLAT KÖRÜLHATÁROLÁSA, CÉLKITÜZÉSEI

Az utóbbi években tanui lehettünk az oktatási rendszer átfogó korszerűsítésének, permanens fejlődésének. Új követelmények, tantervi koncepciók fogalmazódtak meg. Korszerűbbé vált az oktatás tartalma, szervezeti formái. Új szemlélet vonult be a pedagógiába, a pedagógiai tevékenységbe. Mi pedagógusok érzékenyen reagálunk ezen változásokra, s valamennyien érezzük, hogy ez a korszerűsítési folyamat új pedagógiai szemléletet, új pedagógus modellt igényel.

Önvizsgálatra késztet ez az igény pedagógusokat, és pedagógusokat képző intézményeket egyaránt. Világosan kirajzolódik a kép az elvárásokról. Feltétlenül szükséges a pedagógiai tevékenység hatékonyságának növelése és az ehhez szükséges pedagógiai tudatosság fokozása.

A nevelési-oktatási folyamat jellegét meghatározó tényezők közül sok kutató véleménye szerint kiemelkedő, kardinális jelentőségű - s legnehezebben befolyásolható, megváltoztatható komponens - a pedagógus viselkedése.

Jelentős számú pedagógiai szakirodalom foglalkozik a pedagógus magatartásával, viselkedésével. Bár vitathatatlan tény, hogy a pedagógus fogalomkörébe az óvónő is beletartozik, s az általánosan beigazolt, elfogadott kutatási eredmények az óvodapedagógiában is maradéktalanul megvalósíthatók, mégis el kell fogadnunk a különös, az egyes és az általános viszonyát e területen is.

Feltételezésünk az, hogy az óvónő magatartása és magatartásának hatása a gyermekek tevékenységének eredményességére sajátos - s ezért vizsgálatunk tárgyát képezheti.

Indoklásaink között megfogalmazhatjuk azt a sajnálatos tényt, hogy a pedagógus magatartásának vizsgálata általában csak az oktatási folyamatban történik. Szinte egyetlen szakirodalom sem foglalkozik azzal, hogy a személyiségformálásban vitathatatlan jelentőséggel bíró játék és munka tevékenység irányítása során a különböző óvónői magatartásformák hatása milyen reakciókat eredményez.

Tapasztalataink azt mutatják, hogy az óvodában sem kerül előtérbe mindig az előremutató értékelés - a buzdítás és a dicséret. Sok az elmarasztalás vagy az értékelést mellőző közömbösség. A témában történő vizsgálódás bizonyíthatja, hogy a dicsérő-buzdító értékelés meghatározó lehet mindhárom gyermeki tevékenységben - játék-munka-tanulás - az eredményesség fokozásában.

Husz éves óvodai tapasztalataim bizonyítják azt is, hogy bár a buzdító-dicsérő óvónői magatartást fogadhatjuk el, mint leghatékonyabb pedagógiai ráhatást, mégsem szabad szem elől téveszteni azt a tényt, hogy a buzdítás-dicséret mellett feltétlenül szükség van az előremutató bírálatra - esetenként elmarasztalásra. A dicséret alkalmazása során az óvónőnek mindig szem előtt kell tartani a gyermeki szemé-

lyiséget /ehhez a gyermekek pontos ismeretére van szükség/.

Meg kell jegyeznünk azt is, hogy az óvónő verbális megnyilvánulásai - legyenek azok dicsérő-buzdító jellegűek - magukban nem elegendők. Kísérni kell azokat a pozitív érzelmi hatást erősítő nonverbális - metakommunikációs közléseknek.

Végül arra a kérdésre is választ kell kapnunk, hogy a tartósan megjelenő óvónői magatartás megváltoztatása esetén milyen gyermeki reakciókkal találkozunk. Csökken-e a teljesítmény, változik-e az érzelmi kapcsolat az óvónő és a gyermek között.

Mivel ezen vizsgálatokat, megfigyeléseket évek óta végzem /1975-ben megfigyelések alapján soroltam be tizenöt óvónőt - Kurt Lewinék vizsgálata alapján a három alaptípusba/, egy másik téma is foglalkoztatott. Az, hogy óvónőképzés hallgatóink óvodai tevékenysége során hogyan alakul magatartásuk. Megjelenik-e a buzdító-dicsérő, a közömbös vagy a bíráló típus. Milyen hatásra alakul magatartásuk, és hogyan nyilvánul meg a különböző gyermeki tevékenységek irányítása során.

Szükségnek látszik ezen kérdés felvetése azért is, mert felvételi rendszerünk bírálata egyre élesebbé válik napjainkban. Véleményem szerint a felkészültség, a tárgyi tudás mérése mellett a "rátermettség" vizsgálatára is szükség van.

Bizonyítja ezen feltevésünket az a két évezredes multa visszatekintő mondás, melyet a pedagógus személyiség vizsgálatának kapcsán Rókusfalvy-Stuller-Kelemenné is kiinduló gondolatnak tekintett, azaz: "Poeta non fit, sed nascitur" - az ember költővé nem válik, hanem azzá születik. A másik megfogalmazásban "Quem dii odere, peadagogum facere" - akit az istenek gyűlölnék, abból pedagógust csinálnak. Nem e két mondás tiszta formában történő érvényesülését valljuk, de a rátermettség kérdésének vizsgálatára motiválhat. Vizsgálódásunk viszont arról is meggyőzhet, hogy a pedagógus magatartás a képzőintézményekben tudatos ráhatással alakítható, formálható.

Vizsgálódásainkban tehát arra vállalkozunk, hogy az iskolai tevékenységek irányítása során végzett magatartás-vizsgálatok tükrében az óvónői magatartás hatását vizsgálat tárgyává tegyük, és keressük az utat a korszerű óvónői magatartásmodell kialakításához.

Vizsgálati módszerek

I. fejezet

I. szakasz:

Pedagógiai kísérlet: három csoportban jelenítjük meg: a buzdító-dicsérő; a bíráló-szidó és a közömbös nevelői magatartást /független változó/. A különböző magatartás hatását a gyermeki tevékenységek eredményességében, a gyermeki reakciókban mérjük /függő változó/.

Pedagógiai megfigyelés: szelektív jegyzőkönyvezés a gyermekek tevékenységének eredményességéről, illetve a pedagógus megnyilatkozásairól.

A jegyzőkönyvek elemzése: mennyiségi elemzés /elemzési szempontsor - gyakorisági mutatók/.

Minőségi elemzés.

II. szakasz:

Utóvizsgálatok a pedagógusmagatartás változtatásával.

II. fejezet

Óvónőképzős hallgatók értékelő magatartásának vizsgálata.

Pedagógiai megfigyelés: jegyzőkönyv vezetés a hallgatói megnyilvánulásokról.

Mennyiségi elemzés: jelkulcsos kódolás

Minőségi elemzés.

Problématörténeti elemzés:

A pedagógus személyi hatásának, személyisége emberformáló erejének problémája Szókratészig nyulik vissza. Ismeretes, hogy az i.e. 5. századi filozófus és pedagógus nem írt, szóval tanított, nevelt. Pedagógiai elvei évezredekken át fennmaradtak, fennmaradt maradandó emberformáló személyisége, a szókratészi kérdések legendája, a helyesen vezetett párbeszéd belátást eredményező hatása.

A pedagógus személyiségét, a pedagógiai tevékenység hatékonyságát vizsgáló tanulmányoknak Szókratész óta könyvtárnyi irodalma van. A legszínesebbek azok a monográfiák, melyek egy-egy nagy pedagógus egyéniségét mutatják be. Sajátos nézőpont tükröződhet azonban e művekből, általában írójuk felfogásától függően igen sokféle változattal találkozhatunk.

Témánk szempontjából igen érdekes és értékes lehetne a rendelkezésünkre álló, évezredek "pedagógiai géniuszeit", azok lényeges vonásait, eszméit bemutató írásokat elemzés tárgyává tenni. Lehetőségeink és vizsgálódásunk célja azonban behatárolja, megszabja a történeti visszapillantás kereteit, időkorlátokat állít.

Vizsgálódásunk középpontjába azon kérdést állítottuk, hogy

a pedagógus értékelő magatartása milyen hatással van a gyermeki tevékenységek eredményességére. Problématörténetünkben meg kell tehát találnunk azt a pontot, ahol a konzervatív pedagógiai nézetek fordulatot vesznek s a liberális pedagógiai elméletek kerülnek előtérbe, másrészt a 3-6 éves korra kell adaptálni az általános pedagógiai álláspontokat.

A nevelés irányítása vagy szabadnevelés:

A pedagógiai tevékenységben, a pedagógus személyiségében a XX. századi reformpedagógiai törekvések eredményeztek igen nagy változást. Pontosán ez a változás indokolja, hogy problémátörténetünkben a századfordulóig tekintünk vissza.

A pedagógus irányító tevékenységének egyik megnyilvánulási formájának tekinthetjük az értékelést. Hogy a gyermek játékáról - munkájáról vagy tanulásáról mond-e értékelést a pedagógus, s ez az értékelés elmarasztaló-e, vagy buzdító, előremutató-e, ebből következtethetünk az irányítás minőségére. Tudatos, tervszerű nevelő munkát mindig csak az a pedagógus végezhetett, aki értékelte a gyermekek tevékenységét. A gyermeket magárahagyó, tevékenységét közömbösen szemlélő pedagógusok mindig a szabadnevelés hívei voltak. E néhány gondolat indokolja, hogy a századforduló reformpedagógiai törekvéseinek elemzéséből kiindulva vázoljuk fel a pedagógus értékelő magatartásának alakulását.

"A gyermek százada" címmel 1903-ban megjelent könyvében Ellen Key svéd tanítónő tesz hitet az új pedagógia eszméi mellett. Álláspontja szerint a nevelésből minden kényszert ki kell küszöbölni. A gyermeki szabadságot tekintti a nevelés egyedüli alapjának.

Érdemes megfigyelni, hogy könyvében hogyan jellemzi a kor pedagógiai problémáit, hogyan veti el a régit, s mutatja be a nevelésben előforduló hibákat "Az, hogy a régebbi szigorú nevelés csak mint elnagyolt munka sikerült, hogy ez a nevelés jellegének stilszerű "fazont" adott, éppen egységeségének volt a következménye. Ez a nevelés következetesen szigorú volt, nem úgy mint a mai, amely szüntelen ingadozás a legkülönbözőbb pedagógiai módszerek és pszichológiai hangulatok között, amelyekben a gyermek labdaként hanyódik a felnőttek kezében: néha példaként állítják mások elé, néha nevetségessé teszik; eltaszítják, majd magukhoz vonják..."

/1/ A helytelen pedagógiai módszerek bemutatásával párhuzamosan bírálja is azokat, s valóban "ujat" alkotva bemutatja a helyes eljárást. "A gyermeket sohasem szabad mások elé példaként állítani; nem szabad erőszakkal becézgetni stb."

Az értékelésnek két módját említi: a jutalmazást és a verést. Érdekes témánk szempontjából idézni e két nevelési eszközről írt véleményét. "...a gyermeket nem szabad kisebb szolgáltatásokért megjutalmazni - akár maga ajánlkozik, akár kérésre teszi azt -, mert csak az ellenszolgáltatást nem váró szolgálatkészség fejleszti ki a nagylelkűség örömét." /2/

A verésről, büntetésről, negatív értékelésről vallott nézeteiben azonosul Comeniussal: az a nevelő, aki testi fenytéssel él, olyan zenész, aki felhangolatlan hangszerét ököllel veri, ahelyett, hogy füle és keze segítségével felhangolná.

Véleménye szerint az ilyen beavatkozás zavaróan, sőt pusztítóan hat. Ezért semmiféle nevelő hatása nincs! Elfogadható álláspontja, hogy az eltulzott büntetés, de a tulzott jutalmazás is negatív eszközévé válik a nevelésnek.

A jövő iskolájának, illetve óvodájának bemutatása során egyértelműen elveti és szükséges rossznak tekinti a "nyájban" történő nevelést. Egyetlen helyes utat lát. Hagyjuk a gyermeket tevékenykedni és a lehető legkevesebbszer avatkozunk be játékukba. A nevelőnek csak az a feladata, hogy figyelje a gyermek megnyilvánulásait "A lehető legtöbb anyagot gyűjtse, de a lehető legritkábban kellene beavatkoznia." Fröbel azon tételét, hogy "Éljünk a gyermekeknek!" úgy kívánja tartalmasabbá tenni, hogy "Hagyjuk élni a gyermekeket!"

Dewey, a pragmatista pedagógia megalapítója egyetlen célt ismer: a gyermeki spontaneitás minél teljesebb kiaknázását. Érdemes megjegyeznünk, hogy milyen szerepet szán ebben a nevelőnek. Semmiképpen sem a tevékeny, kezdeményező szerep jut a pedagógusnak, mint inkább a negatív, akadályt elhári-

tó - a legjobb esetben irányító szerep.

Ezen irányító szerepre azonban csak annyiban volt szükség, hogy a gyermeki cselekvést, a tapasztalatszerzést és az önálló kísérletezést segítse. A tanítás célja az ismeretszerzés funkciójának gyakoroltatása, a spontán érdeklődésen alapuló szubjektív tapasztalatszerzés "irányítása" volt. A különböző tevékenységek az ismeretszerzés alapját szolgálták. Dewey pragmatizmusának elméleti alapjaira épült a projekt és a komplex módszer. Mindkettő hangsúlyozza, hogy az iskolai tevékenység hasonlítson az iskolán kívüli tevékenységhez. A kérdés az, hogy milyen szerepet szán a pedagógusnak. Ebben is megjelenik a gyermekszempontú pedagógia irányzatának sajátos vonása, miszerint a gyermek kizárólag belső erőktől megszabott kibontakozásának kell utat engedni. Elveti a kényszert, a pedagógus tevékenységét mint irányító cselekvést.

Edouard Claparède, a funkcionális lélektani szemlélet legfőbb képviselője a nevelést akkor látja eredményesnek, ha a gyermek természetes szükségleteivel, érdeklődésével kapcsolja össze a tanítást. Az a célja, hogy a gyermeki érdeklődést kiaknázzák, hogy az élethez kössék mindazt, amit meg akarnak tanítani.

Ugyanakkor felteszi a számunkra igen jelentős kérdést:

"Kiszolgáltatja-e így magát a nevelő a gyermek kényének,

kedvének?" Válaszként Lacombe megjegyzését idézi "...nem a gyermek parancsainak engedelmeskedem, hanem, s ez nem ugyanaz, a gyermekkor parancsainak!" /3/ Megfogalmazódik pedagógiai munkáiban az a kérdés is, hogy "El lehet-e érni a kényszer módszereivel ilyen ragyogó eredményeket? Ha erőszakkal kényszerítünk rá valamit, beszűkítjük kibontakozási szándékát. Nem szabad megengedni ugyanis, hogy a szabály úgy jelenjék meg, mint a gyermek életétől idegen valami, mint olyan ellenség, amely szembeszáll a gyermek önös vágyaival és amely örök lázadót csinálhat belőle." /4/

Edouard Claparede nézeteit bíráló Ludwik Chmaj jogosan kifogásolta, hogy a gyermeki érdeklődést fetisizálja, hiszen az oktatást nem lehet kizárólag erre építeni, másfelől az érdeklődés nem spontán jelenség, hanem felébreszthető, irányítható, fejleszthető.

A gyermek felé fordulásnak, a gyermek felszabadításának kiemelkedő képviselője Maria Montessori. Az ember nevelése c. munkájában témánk szempontjából igen érdekes gondolatok fogalmazódnak meg. Már a bevezető sorok világossá teszik előttünk pedagógiai nézeteinek irányát. "...mi felnőttek sokszor inkább gátlói, mint segítői vagyunk a gyermek fejlődésének." /5/

Véleménye szerint a gyermek szükségletét kell kielégíteni.

A tanító passzív szerepet játszik... A tanító háttérből háritja el az akadályokat és egyengeti az utat, melyen a gyermekek haladhatnak. Elsősorban a környezeti feltételek biztosításának szükségességét hangsúlyozza a gyermek szabad kibontakozásához. Ha helyesen szervezzük meg a gyermeki tevékenységet, nincs szükség jutalmazásra, büntetésre.

Az "új pedagógia" elméletét, a reformpedagógiai törekvéseket elismeréssel üdvözölhették a haladó pedagógusok, hisz ezen irányzatok történetileg feltétlenül haladóak voltak. Ez a pedagógia természetesen foglalkozik az önkibontakozás lehetőségeivel, a fejlődés közegével, a játékkal, munkával, tanulással, s ezekkel összefüggésben a pedagógus meglehetősen korlátozott szerepével.

A régi nevelést gyökeresen akarták megreformálni a reformpedagógia képviselői. Nem erőszakos, felnőtt szempontú nevelést akartak, hanem irányítással, inspirációval tapintatos szabályozást.

Elvetve az autokratikus nevelést, ez az irányzat általában demokratikusnak nevezi önmagát.

A reformpedagógusok kétségetkizáró pozitívumai mellett feltétlenül szólnunk kell arról a negatív hatásról, mely véleményünk szerint elindított egy olyan pedagógiai "hullámot", mely a XX. sz. vége felé - napjainkban kissé eltorzítva az

alkonceptciókat - a "szabad nevelés" elméletének kialakulásához vezetett.

Ezt a "veszélyt" Friderich Paulsen már a század elején előre vetíti. Bár az ő pedagógiai nézetei elsősorban a herbarti törekvések bírálatára épülnek, figyelemre méltó a pedagógiai individualizmussal kapcsolatos felfogása, mindenekelőtt Ellen Key nézeteinek kritikája. "Nem követjük azokat - mondja -, akik tagadni kívánják az iskolának... a munkafegyelemre nevelő jellegét, akik mindent a gyermek szabad szeszélyeinek és hajlamainak alapjára kívánnak helyezni. Ez az a követelés, amelyet ma az eget ostromló és iskolát romboló, Berthold Ottó körül csoportosult reform-pedagógusok támasztanak, és amely Rousseau-ra vezethető vissza: semmi kényszer, kívánni és készen lenni arra, hogy a gyermek hajlamai és érdeklődései által vezettessük magunkat." /6/

Paulsen fegyelmezettebb, szabályozottabb és sokkal rendszerezettebb pedagógiai tevékenységet fogad el, mint Ellen Key. Nem olyan pedentériát gondol, mint a herbartizmus, de semmi esetre sem olyan anarchiát, mint a pedagógiai individualizmus.

Haladó, témánk szempontjából értékesnek ítéltető elveket fogalmaz meg a gyermek értékeléséről. Véleménye szerint a nevelő megbecsülése dicséret és szidás formájában jut kifejezésre. Ezzel kapcsolatban szabályokat állít fel.

1. Tartózkodjunk az érdemtelen dicsérettől és szidástól.
2. Óvakodjunk az igazságtalan dicsérettől és szidástól.
3. Takarékoskodjunk a dicsérrettel és szidással."

Lényeges megállapítása az, hogy "Aki minden alkalommal dicsér vagy szid, az lejárhatja a dicséret és szidás eszközét!"

/7/

A reformpedagógia törekvéseinek, de különösen Ellen Key nézeteinek bírálata új nézőpontból, új társadalmi viszonyokban N.K.Krupszkaja pedagógiai munkásságában jelenik meg. Ismeretes, hogy a közösségi nevelés szószólójaként elsősorban azokat a nézeteket bírálja, melyek az intézményes nevelés jelentőségét elvetik. "Ellen Key mindenfajta kollektívizmusra kártékony kispolgári nézetek szószólója. Legfőképpen az nem tetszik neki, hogy az óvoda és az iskola a gyermekben a közös cselekvésre való hajlamot akarja kifejleszteni. Ő a pajtáság érzését "nyájszellemnek" nevezi." /8/

Krupszkaja munkáiban a gyermeki tevékenység következetes irányításának szükségessége fogalmazódik meg, hangsúlyozva a közösség meghatározó szerepét. Lényegesnek tekinti a gyermeki érdeklődést, a tapasztalatokhoz való juttatást. Mindez következetes pedagógiai irányítást igényel.

"...ösztönözzük a gyermekek öntevékenységet, készítessük őket minél nagyobb önállóságra." Elveti a jutalmazást mint nevelési eszközt, de a szidást is elítéli. "Kiabálni kezdünk a gyermekekre, ilyeneket fogunk nekik mondani: miért

nem csináltad meg ezt, miért nem csináltad meg azt, olyan módszereket fogunk használni, melyek jók a felnőtteknél, de nem használhatók a gyermekeknél." /9/ A jutalmazásról a gyermekek között rendezett versenyek kapcsán alkot véleményt. Bármilyen tevékenységben /játék-munka-tanulás/ károsnak tartja a versengést és az érte járó jutalmat. Ezek a gyermekek pajtási szolidaritását, közös munkáját teljesen feldulják. Majd olyan önhitt gyermekek nevelődnek, akik azt képzelik, hogy ők mindent tudnak, akik ahelyett, hogy tanulnának, csak hencegni fognak.

Krupszkaja elmélete: tudatosan, tervszerűen irányított gyermekközösségekben lehet eredményes nevelő-oktató munkát végezni.

Az új pedagógia nyomában c. munkájában az iskolai önkormányzat kérdésével foglalkozik. Bemutatja "a széleskörű demokratikus önkormányzás hazájában" kialakult pedagógiai elveket, s bírálja is azokat. Véleménye szerint a szabad nevelés hívei melegen üdvözlik azt az alapelvet, hogy "vonjuk be a gyermekeket az iskolaügy megszervezésébe és ösztönözzük öntevékenységüket". Egyetért Foerster álláspontjával, aki bár támogatja az önkormányzatot, de védelmezi a tekintélyelvűséget, a feltétlen engedelmességet. Szerinte a szabad nevelés - fegyelem és büntetés nélkül - csak laza erkölcsű, boldogtalan egoisták nevelésére képes.

A reformpedagógia és az azt cáfoló elméletek sora vezet be XX. századi pedagógiánkat. A központi kérdés mindvégig a nevelés-oktatás irányításának mértéke maradt. Szélsőséges és korszerű álláspontokat kialakító kísérletek, vizsgálódások sorozata jelent meg önálló pedagógiai munkákban, szakfolyóiratokban. Természetesen külön kell választanunk a szocialista pedagógia elméletét, mely napjainkban meghatározza a szocialista országokban érvényesülő pedagógiai elveket. A polgári pedagógia azonban időnként fel-fellelhető szélsőségeivel, vagy haladó jellegű téziseivel hatással van pedagógiai kutatásainkra, a pedagógusok szemléletének változására.

Témánk szempontjából igen érdekesnek tekinthetjük Georges Snyders: Irányított nevelés vagy szabad nevelés? c. munkáját. Az eddig elemzett pedagógiai nézetek közül, élesre állított képként emelhetjük ki ezt a munkát. Egyetlen kérdés vizsgálatával foglalkozik, az irányítástól tartózkodó pedagógia képviselőinek nézeteit bírálja.

Kétséget kizáróan állapítja meg, hogy az irányítástól tartózkodó pedagógiák azzal járultak hozzá a fejlődéshez, hogy a megoldandó kérdések közül kiemelték a nevelők és növendékek közötti viszonyt, az ellentétet a pedagógus egyeduralma és a passzivitásra kárhoztatott tanulók gyengesége kötött.

Véleménye szerint, ezek az álláspontok arra kényszerítették a kutatókat, hogy keressék azokat a feltételeket, melyek között érvényesülhet a tanuló autonómiája, kezdeményező képessége és felelősségtudata. Véleménye szerint ez az ut vezethet el egy gyermek-csoport demokratikus életéhez.

Természetesen megfogalmazódik az irányítástól tartózkodó pedagógia marxista szemléletű bírálata is. Bírálata mindig előrehaladást jelent, a "marxizmus sugallta pedagógia" felvázolásával.

A pedagógiai felfogások "oresscendo" szerint szerveződnek, - a liberális demokráciától az anarchisztikus utópiáig.

Lewinnek három csoportjában a vezetői stílusok oly tiszta formában jelennek meg, hogy az önkényesen uralkodó vezető "tiszta karikaturája a tekintélynek." /10/

G. Snyders mégis úgy értékeli ezen kísérletet, mint a nevelők és a neveltek közös törekvését újfajta nevelő-növendék viszony kialakítására.

Az irányítástól tartózkodó nevelés elmélete sajátos formában jelenik meg. A.S. Neill summerhilli iskolájában. Semmiféle korlátozást nem fogad el. "Bárminek tekintéllyel való ráerőszakolása igazságtalan." /11/ Véleménye szerint "Választanunk kell: vagy a tekintély, vagy a szabadság; vagy

a fegyelem, vagy az egyén önálló elhatározása. Nincsen félrendszabály." /12/

Ezen elv bírálatát számunkra is elfogadható módon fogalmazza meg Snyders. "Alapvető hiba az, hogy az embert az elé a helyzet elé állítják, hogy két pedagógusmagatartás közül válasszon." /13/

A pedagógus értékelését teljesen kiiktatja Neill pedagógiai nézete. Így valóban könnyű elégedetté tenni a gyermekeket, lemondva munkájuk, véleményük bírálatáról. Ám ez az elégedettség csak ideig-óráig tarthat.

Bany és Johnson pedagógiai elmélete ugyis nevezhető, mint békesség és öröm megteremtésének útja. Dilemmájuk az, hogy vagy erőszakos pedagógusok vannak, vagy az ő elméletüket megvalósítók - tertium non datur - harmadik lehetőség nincs.

Az általuk leírt tekintély "egy ostoba csendőr tekintélye". A pedagógus szinte eltűnik, beleolvad a csoportba. Irving Rogers és Barrington Kaye pedagógiájában, a tevékenységeket maga a csoport irányítja. "A pedagógus nem írja elő sem a módszereket, sem a végrehajtás módozatait, sem a munka tartalmát - mindez a tanulók választásaitól és feldolgozó munkájuktól függ." /14/ Természetes, hogy ez alkalommal sincs létjogosultsága az értékelésnek, hisz ellenőrzésről egyáltalán szó sem lehet.

Fery irányítástól tartózkodó pedagógiai felfogását legszemléletesebben a következő gondolattal mutathatjuk be. "A tanulókat csak úgy érthetjük meg, ha teljesen lemondunk irányításukról." /15/

Két egymásnak ellentmondó kép rajzolódik ki előttünk.

1. A pedagógus beilleszkedik a csoportba - a tanulók nem érzik a pedagógus irányítását.
2. Bármit tesz is a nevelő, jogi helyzete megkülönbözteti, "kiváltságos személy".

Lobrot egyértelműen "véget vet a varázslatnak", amikor megfogalmazza elméletét: "Egy kevés tekintély jól összefér a szabadság igényelt mértékével." Ez a gondolat számunkra kompromisszumot is jelenthet, de az irányítástól tartózkodó pedagógiáról alkotott véleménye egyértelművé teszi álláspontját. "...ahol valóban irányítástól tartózkodó pedagógiát alkalmaznak, ott távolról sem az idillikus megbékélés, hanem a nyugtalanság időszaka következik be." /16/

Snyders a kivezető utat ebből a "pedagógiai utvesztőből" Oury "új világba vezető" gondolataival tárja elénk. "Új világ, melyben a gyermek szabadsága és a pedagógus szerepe nem kibékíthetetlen ellentétek többé." /17/ Bár Oury nézetei esetenként kettősséget mutatnak, mégis megfogalmazódik azokban az előrelépés szükségessége.

Az irányítástól tartózkodó pedagógia bírálatában Snyders így fogalmaz: "...a gyermekkor iránti tisztelet, megítélésünk szerint amiatt vezetett tévuttra, mert a tiszta érintetlen gyermek ábrándképét állították szembe egy kárhozatra ítélt világgal." /18/

A haladó pedagógia körvonalazása témánk szempontjából is új perspektivákat tár fel. "Egy pedagógia alapját, azt a kritériumot, amelyhez igazodva az egyes pedagógiákat egymástól megkülönböztetjük, azokban a fogalmakban kell keresnünk, amelyekben alapulnak, vagy pontosabban azokban a viselkedésekben és beállítottságokban, amelyekhez a tanulókat el kívánja vezetni: egyszerűen abban, hogy milyen típusu embert kíván alakítani." /19/

Pedagógiai irodalmunk széleskörű betekintést enged az új utak kutatásaiba, legyen az polgári, kapitalista viszonyok között érvényesülő, vagy szocialista pedagógia.

Témánkban végzett vizsgálódásaink alapját olyan kutatások képezték, amelyek sajátos társadalmi viszonyok között hódítottak teret. Kérdésfelvetésük a gyermek tevékenységének és egyáltalán személyiségformálásuknak irányítottságával kapcsolatos. Hogyan irányítson, értékeljen a pedagógus? Feltétlenül teret kell engednünk a lassan klasszikusnak számító K. Lewin kísérleteit értékelő véleményeknek. A három vezetői stílus megjelenésével, a kísérlet megismérésével nálunk is elfogadottá vált ez a tipizálás. Vonat-

koztatták mammut vállalatok vezetőire, intézmény vezetőkre, pedagógus vezetőkre és gyermekvezetőkre egyaránt. Megismételte az általuk végzett kísérleteket más és más körülmények között több kutató. Nálunk Kántás László kísérlete vált ismertté, "Vakfegyelem" c. filmjével. Feltétlenül egyetértünk azokkal a bírálatokkal, melyek kifogásolják, hogy a legtöbb kísérlet manuális tevékenységet végző gyermekekkel folyt. A következtetések nem egyértelműen vonatkoztathatók általában gyermeki tevékenységek irányítására - játék-munka-tanulás -. Feltétlenül figyelembe kell venni az oktatás, vagy az adott tevékenységi forma folyamatának sajátosságait. Az Oktatáselmélet a művészeti foglalkozások órák esetében az oktatási folyamat törvényszerűségeinek sajátos megvalósulását, megjelenését említi. Nincs tudomásunk arról, hogy más tevékenység irányítása során vizsgálták volna a három vezetői stílus megjelenését.

Megállapítást nyert, hogy ezek a vezetői megnyilvánulások nem jelennek meg tiszta formában a pedagógiai gyakorlatban. Vizsgálat tárgyát képezheti, hogy melyik típusban milyen elvek keverednek.

Vizsgálatok bizonyítják, hogy a pedagógus tevékenységében az értékelő megnyilvánulások azok, amelyek a tevékenységhez, a pedagógushoz, a társakhoz való viszonyt, a teljesítményt, illetve magát a légkört meghatározhatják. Ha a

vizsgálódásaink alapját képező Ágoston Gy. - Veszprémi L. által végzett kísérletet elemezzük, ebből kitűnik, hogy a három típus: a buzditó-dicsérő, a bíráló-szidó és a közömbös, besorolható a demokratikus, az antokratikus és a tartózkodó típusokba /Lewin/.

Értékelés-értékelő magatartás-nézetek, álláspontok

Problématörténetünk felvázolásával, elemzésével kapcsolatosan szükségesnek látszik a másik irányban is lépéseket tennünk. Az irányított és szabadnevelés elvét képviselő pedagógusok munkájában már kerestük azokat a pontokat, melyek az értékelésre utaltak. Feltétlenül fel kell tárunk az óvodai nevelésben az értékelésről alkotott nézetek alakulását. Szakirodalmunk kétségtelenül szegényes vonásokat mutat e tekintetben. Ezért az iskolai értékelésben kialakult álláspontok óvodai adaptációjával is foglalkoznunk kell.

Érték-értékelés:

Értéknek fogjuk fel azokat az anyagokat, szellemi értékeket és folyamatokat, amelyek az ember boldogulását szolgálják és beletartoznak a kultúra terjedelmébe. Az alábbi szférákat különböztetjük meg: anyagi és tárgyi értékek; intellektuális és művészi értékek; erkölcsi értékek - a kultúrában szereplő és élő emberek magatartásmintái.

"Az emberek tettei lehetnek erkölcsileg jók vagy rosszak, lehetnek helyeslés vagy elítélés tárgyai."

/Filozófiai kislexikon/

"Az értékelés általános pedagógiai értelemben az emberi magatartásnak a társadalmi erkölcs követelményeihez való viszonyítása". /Pedagógiai lexikon/

Az értékelés akkor éri el célját, ha egyre értékesebb cselekedetekre, jobb teljesítményre ösztönöz.

Az értékeléssel kapcsolatos követelmények:

- legyen igazságos, tárgyilagos
- jóindulatúnak, segítőszándékúnak kell lennie
- az értékelés ne váljék a cselekvés céljává

Az értékelés szükségessége: szükségszerű jelenléte a nevelőmunka valamennyi területén vitathatatlan volt a neveléstörténetben. Vitás pontok csak annyiban alakultak ki, hogy a negatív vagy a pozitív értékelés kerüljön-e előtérbe. A szabad nevelés képviselői is említést tesznek a gyermekek értékeléséről, de túlzottan nagy súlyt nem helyeztek rá.

Az óvodai nevelés történetében, általában az előremutató értékelés kapott kiemelkedő szerepet. A dicséret esetenként kizárólagos értékelési módként jelent meg, a szidás, az elmarasztalás száműzött volt az óvodai nevelésből. Az óvodai nevelésben tehát az értékelés legfőbb formája a dicséret. A gyermek akarata, erkölcsi tudata nem olyan fejlett, hogy önmagától mindig képes legyen önmaga és a közösség érdekében megfelelően viselkedni: ösztönöznünk kell dicsérettel, buzdítással. Tudatosan kell törekedni önbizalmának fejlesztésére. Sikerélményekhez kell juttatni. A feladatok megoldásából fakadó örömét az óvónő elismeréssel teszi teljessé. A gyermeki értékelés realitása azon-

ban nem kap mindig kellő súlyt az óvodai nevelésben. Óvodára vonatkoztatva is helytálló az az álláspont, hogy a gyermek csak akkor kaphat megfelelő iselítőt a társadalom értékelési rendszeréből, ha a pedagógusok a gyermekek jelenlétében rendszeresen és reálisan értékelik a csoport minden egyes tagját, valamint az egyes kisebb-nagyobb csoportokat. Az értékelési rendszernek igazságosnak kell lennie.

Feltétlenül tisztázódnia kell valamennyi pedagógusban, hogy az értékelési rendszernek két tényezőjét kell szem előtt tartani. Az egyik oldalon a követelmények, másik oldalon a gyermektől elvárható teljesítések álljanak.

Az értékelésnek feltétlenül az ösztönző funkciója az, amit az iskolában és az óvodában egyaránt segíti a személyiség-fejlesztést. Ágoston György szerint "Minden értékelés, osztályzat célja csak az lehet, hogy a tanuló teljesítményeinek igazságos, tárgyilagos feltárásával, tudatosításával ösztönözze, előrelendítse, fejlessze őt." /20/ E gondolat óvodai vonatkozásban azt jelenti, hogy a gyermeki tevékenység, legyen az játék, munka vagy tanulás, értékelése ösztönző lehet a további sikeres tevékenység végzésére.

Kérdés, hogy tullephető-e az óvodában a szóbeli értékelés, szükséges-e az értékelés és a jutalmazás összekapcsolása.

Az óvodai életben a bábozás, a játék, a barkácsolás, a foglalkozáson történő aktív részvétel önmagában is szívesen vállalt tevékenységek. Maga a tevékenység, vagy annak eredménye a gyermek számára örömforrás. Így feleslegesnek tűnik a jutalom "megduplázása". A jutalmazási rendszer /Brunsztvik T., Krupszkaja is elvetette/ inkább gátolja, mint segíti a már természetessé váló szokás létrejöttét, hiszen a gyermek mérlegel, szeme előtt állandóan ott lebeg a várható jutalom. Jutalom azonban nemcsak az, amit valaki valakinek ad. Jutalom minden /tárgy, inger, szituáció/, amely úgy hat, hogy a megelőző akció vagy cselekvés jövőbeni megjelenésének valószínűségét, illetve gyakoriságát növeli. Ez lehet tárgyi jellegű /cukor, kép, jelvény, stb./ Feltétlenül célunk, hogy a gyermek fejlődése során a közvetett formákat is jutalomként élje át és fokozatosan elsajátítsa a szóbeli dicséret és a nem verbális megnyilvánulások /mimika, gesztus/ jutalomértékét.

Az óvónő mosolya, dicsérő szava, simogatása mellett jutalomként hat a társak kifejezésre jutó értékelése - az óvónő ezek megerősítésével érhet el hatékony eredményt. Megfigyelések sora bizonyítja, hogy az értékelés - a dicséret, jutalmazás - alkalmazásának pedagógiai célszerűsége nem mindig érvényesül. Szabadi Ilona szerint "Gyakori probléma, hogy az értékelés legtöbbször nem az adott helyzetre, cselekményre, a gyermek tevékenységének megítélésére vonatkozik, hanem globálisan az egész gyermekre, a

gyermek személyére." /21/

A globális értékelés, az elemzés hiánya következtében az óvodás ritkán részesül több szempontú bírálatban, így vagy csak negatív, vagy csak pozitív értékelés alakul ki önmagáról.

"Álláspontunk, hogy az óvodában továbbra is a dicséret, az ösztönző értékelés a legeredményesebb, de árnyaltabbnak, elemzőbbnek kell lennie." /22/ A pozitív értékelés mellett azonban/az óvodákban/a nevelő munkát meghatározó programok említést tesznek a "szükség esetén" alkalmazható negatív értékelési módokról is.

Nevelőmunka az óvodában:

- A gyermek rövid ideig tartó eltávolítása a csoportból, a büntetés megengedett módja.
- A dicséretet, jutalmazást és büntetést mértékkel kell alkalmazni, hogy ne válják megszokottá a gyermek előtt.

Óvodai Nevelés Programja:

- A büntetés leggyakoribb formái: rosszalló tekintettől a megróvó figyelmeztetésig.
- Az óvónő és a többi gyermek példáján kívül az óvónő értékelése irányítja a gyermek viselkedését, tevékenységét.

Az álláspontok összegzéseként Ágoston Gy. - Veszprémi L. megállapításait fogadhatjuk el, miszerint "Megengedhe-

tetlen hibát követnek el azok a pedagógusok, akik a tanulók teljesítményeiben soha vagy ritkán találhatnak dicsérnivalót. Megengedhetetlen hiba az is, ha egyes tanulókat ilyen vagy olyan kategóriába sorolnak szinte véglegesen." /23/

II. 1. A vizsgálat körülményeinek bemutatása

Problémafelvetésünkben jeleztük vizsgálódásunk célját. Óvónői magatartások hatását vizsgáljuk a különböző gyermeki tevékenységek irányítása során. Bizonyítani kívánjuk, hogy a gyermeki tevékenység akkor a legeredményesebb, ha az óvónő azt buzdítással, dicsérettel irányítja.

Vizsgálódásunk alapjául Dr. Ágoston György-Dr. Veszprémi László kísérlete szolgált. Természetesen figyelembe vettük azt a tényt, hogy ez a vizsgálat általános iskolai tanulók körében folyt, s kizárólag a tanulási tevékenység sikerét, eredményességét mérték. Jól mérhető volt a tevékenység ideje /gyorsaság/ és a pontossági százalék. E kísérlet eredményei kétséget kizáróan bizonyítják, hogy a buzdító-dicsérő magatartásforma hatására nyújtottak leg-sikeresebb teljesítményt a tanulók

Feltételeztük, hogy az óvodás gyermekek esetében hasonló eredményre számíthatunk. Ehhez azonban meg kellett keresni a mérhető pontokat. Legfontosabb kérdés a tevékenységi

forma megválasztása volt. Érdekesnek bizonyult annak eldöntése is, hogy a három magatartási típust így átvehetjük-e. Tehát megteremthetünk-e buzdító-dicsérő, bíráló-szidó és közömbös típusokat a kísérlet során. A legkritikusabbnak a bíráló--szidó magatartás megjelenítése tűnt. Attól tartottunk, hogy a gyermekek érzelmi kötődésében tartós változást idézhet elő. Ezért a bíráló-szidó magatartásnál mérsékelt megjelenítésre törekedtünk.

A választott tevékenységi formákat illetően nem kívántuk a nevelési folyamatból kiragadni egyiket sem. Éppen ezért a játék-munka-tanulás egymást követő, illetve egymást át-szövő tevékenységként képezte vizsgálódásunk tárgyát. A nevelői magatartások hatását jegyzőkönyvek készítésével rögzítettük. Kerestük az egyes tevékenységi formákban a teljesítmény mutatóit, illetve a gyermekek verbális megnyilatkozásait és érzelmi reakcióit jegyzőkönyveztük. E setenként a gyermekek kikérdezését is módszerként alkalmaztuk.

A jegyzőkönyvek elemzésére az alábbi szempontsort alkalmaztuk, mely áttekinthetővé tette az óvónői megnyilvánulásokat, segítette az értékelést.

Az óvónő értékelő magatartásának elemzése

1. Milyen szituációban történik az értékelés?

Foglalkozás

Játék

Munka jellegű tevékenység

2. Mire irányul?

Intellektuális teljesítmény

Gyakorlati teljesítmény

Feladathoz való viszony

Munkamód

3. Milyen formában fejeződik ki?

Tárgyi

Verbális

Metakommunikatív

Komplex

4. Milyen jellegű?

Buzdító-dicsérő

Bíráló-szidó

Közömbös

5. Ki felé irányul?

Az egyes gyermek

Kis csoport

Az egész csoport

6. Kitől ered az értékelés?

Óvónő

Társ

A gyermek saját maga

7. Mi az értékelés pedagógiai funkciója?

Információnyújtás a gyermekek számára teljesítmény-szintjükről

Fegyelmezés

Jobb teljesítményre serkentés

Elriasztás a helytelen megnyilvánulástól

A kísérletet intézetünk gyakorló óvodájában végeztük. Több óvónő irányító tevékenységének megfigyelése után úgy döntöttünk, hogy a kísérletek vezetésével egy óvónőt bízunk meg. A vizsgálatot előkészítő félévben rendszeresen látogattuk a gyermekcsoportot. Figyelemmel kísértük megnyilvánulásaikat, kapcsolatukat óvónőjükkel. Mivel a gyermeki reakciókat megváltozott körülmények között kellett a kísérlet időszakában jegyzőkönyveznünk, a gyermekek pontos megismerésére törekedtünk.

A csoportba járó gyermekek 5-6 évesek. A csoport létszáma huszonnégy. A három csoportban folyó kísérlethez 3x8-as csoportokat alakítottunk ki. A csoportok kialakításánál figyelembe vettük a gyermekek személyiségét. Ebben a csoportban ugyanis általában jellemző volt a szeretetteljes, jó óvónő-gyermekkapcsolatot realizáló légkör. Természetesnek véltük, hogy legkisebb változás a buzdító-dicsérő magatartást megjelenítő csoportban lesz majd tapasztalható. Az óvónő véleményét alapul véve a következőképpen alakítottuk ki a csoportokat:

I. csoport, közömbös óvónői magatartás:

A változásokra élénken reagáló, buzdítást, dicséretet, megerősítést igénylő gyermekek.

II. csoport, buzditó-dicsérő magatartás: a félénkebb, gyámolítást igénylő gyermekek, akiknél a negatív megnyilatkozásokra tartósan bekövetkező magatartásbeli változást várhattunk.

III. csoport, bíráló-szidó magatartás:

Érzelmileg stabil gyermekek, akik reális értékelést igényelnek, s jellemző rájuk az őszinte véleménynyilvánítás.

A kísérlet időtartama 3x5 nap volt. Egy napot a kialakított nyolcas csoportokban töltötték a gyermekek. Az óvónő beállítódásának időszaka volt ez. Második-harmadik napon az óvónő következetesen megvalósította a kívánt magatartást. Negyedik napon megváltozott magatartásformában irányította a csoportot. Ötödik napon az egész csoport /24 gyermek/ megszokott formában és légkörben együtt tevékenykedett.

Az utóvizsgálatot a megváltozott óvónői magatartás képezte.

Közömbös magatartás	Buzditó-dicsérő
Buzditó-dicsérő	közömbös
Bíráló-szidó	buzditó-dicsérő

A kísérletben résztvevő óvónő: Két éve vezeti a gyermekcsoportot. Színes személyiség. Jellemző rá a nagyszerű kapcsolatteremtés. Rendelkezik a szocialista óvónő személyiségjegyeivel. Csoportjában "dur" hangnem uralkodik. Szeretetteljes, alkotó légkörben, reális értékeléssel irányít. Közlőképessége, kapcsolatteremtőképessége igen

jó. A gyerekek érzelmileg erősen kötődnek hozzá. Meta-kommunikatív megnyilvánulásai igen jól érzékelhetők. A kísérletre készségesen vállalkozott, igényesen készült. Tanulmányozta a vonatkozó irodalmakat.

A kísérlet megkezdése előtt azokat a pontokat kerestük meg, melyek az adott tevékenység eredményességét jelezhetik.

1. A játék irányításában a legfontosabb követelménynek azt tekintettük, hogy szem előtt tartja-e az óvónő és hogyan érvényesíti a játékirányítással kapcsolatos követelményeket.

- önkéntesség a játékban
 - kezdeményezés
 - résztétel
 - szerepvállalás
- az irányítás módszerei:
 - ötletadás
 - beszélgetés
 - buzdítás, dicséret
- konfliktusok megoldása

Az eredmény, produktum, a gyermekek egymáshoz való viszonya, a légkör, az együttjátszó gyermekek száma... stb. bizonyítja a különböző magatartásformák pozitív-negatív hatását.

2. A munka irányítása során fontos szempont a feladat meghatározásának módja, az eszközök biztosítása, a

feladat végrehajtásának segítése, a munkavégzés értékelése.

Várható eredmény: a munkához való viszonyban tükröződik.

Gyermekei reakciók megfigyelése.

3. Tanulásban az oktatási folyamat fázisaiban lehet meghatározó az óvónő magatartása.

- Az ismeretközlésben a motiváló, megértést segítő megjegyzések.

- A gyakorlás és ellenőrzés fázisában fokozottan jut érvényre az óvónő értékelő megnyilvánulása.

- Az eredmény a gyermeki teljesítményben mérhető.

A különböző tevékenységekben az általunk kiválasztott három típus a következőképpen jelenik meg:

Vizsgálat a játéktevékenységben:

<u>Buzdító-dicsérő</u>	<u>Bíráló-szidó</u>	<u>Közömbös</u>
Önkéntes téma- választás	Téma meghatározása	Önkéntes témavá- lasztás
Szerepvállalás, ötletadás, buzdítás, dicséret	Szereposztás, bíráló megnyi- latkozások, el- marasztalás	Szemlélődő jelen- lét, konfliktusok meg nem oldása

Vizsgálat a munkában

<u>Buzdító-dicsérő</u>	<u>Bíráló-szidó</u>	<u>Közömbös</u>
feladatmegha- tározás:	feladatmegha- tározás:	feladatmegha- tározás =
eredményt fel- tétélező	eredménytelenséget feltétélező	bejelentés
eszközhasználat, dicséret	elmarasztalás, hibák felsorolása	nem értékel

Vizsgálat a tanulásban

<u>Buzdító-dicsérő</u>	<u>Bíráló-szidó</u>	<u>Közömbös</u>
dicséret, előremutató értékelés	elmarasztalás előfordulhat, írónikus hangnem	csak végig tekint, kevés hibajavítás, nemértékel, a fel- adat adásban nem differenciál.

A tervezett óvónői magatartás:

Játék

Buzdító-dicsérő

Határozott, kedves, mosolygós, jól irányít, szinte észrevétlenül közvetlen a gyermekekhez, ötletgazdag, a konfliktushelyzeteket megoldja, buzdít, dicsér, vidám, ellenőrzi és értékeli a feladatokat. Dicséretei egyes gyermekekhez, kisebb csoporthoz és az egész csoporthoz szólnak.

Bíráló-szidó

Határozott, parancsolgató, utasító, általában hangosan beszél a gyermekekhez, keveset dicsér, inkább

elmarasztal, gyakran szid, nem kapcsolódik be a játékba, kívülről irányít.

Közömbös

A gyermek témaválasztása önálló, nem kapcsolódik be a játékba, csak szemlélődő, nem értékel, nem dicsér, kevés ötlete van, általában halk, csak néha emeli fel a hangját.

Munka

Dicsérő-buzdító

Következetes, személyre szóló feladatok kiadása.

Ellenőrzi a munkát, közben buzdit, értékel.

Bíráló-szidó

Keveset dicsér, agresszív, pattogós vezényszavak, szigorú az ellenőrzés, elmarasztal, rendreutasító.

Közömbös

Nem következetes, nem értékel csak szemléli a tevékenységet. Egy-egy szóval utasít.

Oktatás

Buzdító-dicsérő

Átéli az anyagot, élményszerűen adja elő. Differenciáltan irányít /segíti a gyengébb képességűeket/. Minden mozdulatával segíti a feladatok helyes megoldását, /arcjáték, kézmozdulatok, hangszin/ következetesen értékel.

Szidó-bíráló

Ismeretközlés - valóban közlés, bejelentés, motiváció minimális. Egyéni véleményeket nem hallgatja meg. A gyermekek megnyilvánulásait bírálja, esetleg elmarasztalja. A helyes válaszokat elfogadja, de nem dicséri.

Közömbös

A feladatokat nem személyreszólóan adja meg. Nem él a gyermekek között. A gyermekek feladatmegoldásait egyáltalán nem értékeli.

V I Z S G Á L A T :

I. csoport

Közömbös óvónői magatartás

A kísérletben résztvevő gyermekek életkora 5-6 év.

L. Z. fiú:

Gátlásos, félénk gyermek. Közömbös a siker és a kudarc iránt. Gondolkodása lassú. Nehezen oldódik, társas kapcsolata szegényes. Szemlélődő a különböző tevékenységek során. Állandó óvónői irányításait, késztetést igényel.

Játékban szívesen játszik egyedül, közben az együttjátzó gyermekek csoportját szemléli. Ugy tűnik ilyenkor, mintha vágyakozás lenne tekintetében. A társai által ráosztott szerepet elvállalja, ilyenkor beleéli magát a

játékba. Az óvónő jelenléte, kedves szava, simogatása állandó igényként jelenik meg nála.

Munkával kapcsolatos feladatvégzése során igyekezetet mutat. Igyekszik pontosan elvégezni a feladatot, de munkavégzés során gyakran tekint az óvónőre, megerősítést várva. A feladat elvégzése után megkönnyebbülten kezd más tevékenységhez.

Foglalkozásokon érdeklődést mutat, de passzív szemlélődés inkább a részvétele. Ritkán jelentkezik, felszólításra elfogadható választ ad. Feladatmegoldása, gondolkodása lassu. Gyakorlásnál igényli a vele való egyéni foglalkozást. Az óvónőhöz bizalommal fordul.

V. Zs. fiu:

Csendes, visszahuzódó. A kudarcokat nehezen viseli el - megtorpan, sirvafakad. Erősen kötődik a felnőttekhez - szeretetigénye szembetűnő. Játékban jellemző rá az együttjátszás, szívesen kapcsolódik be a csoportok tevékenységébe. Vezető, irányító szerepet nem vállal, de tud elmélyülten tevékenykedni. Legszívesebben az építőjátékokban vesz részt.

Munkatevékenységük közül a csoport érdekében végzett munkákat vállalja szívesen - várja az óvónő értékelő megnyilatkozásait. Pontosán, precízen oldja meg a reábizott feladatot.

Foglalkozásokon megfelelő motiváció hatására aktív részvétel jellemzi. Ritkán jelentkezik, felszólításra jó megoldásokat produkál. Sikertelen válasz, vagy feladatmegoldás esetén visszahuzódóvá, passzívvá válik. Érzelmileg erősen kötődik az óvónőhöz.

V. K. lány:

Kiegyensúlyozott, komoly gyermek. Keveset nevet, ritkán tud felszabadult, jókedvű lenni. Érzelmi állapotában bekövetkezett változást "elsápadása", pirolása jelzi. Igényli az elismerést. Önbizalma kissé tulzott.

Kezdeményező, szerepet tölt be a csoport játéktevékenységében. Általában babaszobában játszik. A visszahuzódóbb, csendesebb lányokkal játszik szívesen, akiket irányíthat, s akik közül kitűnhet.

Munkatevékenységet szívesen végez. Nagy felelősséggel, elismerést igényelve igyekszik pontosan, precízen elvégezni a reábizott feladatot.

Foglalkozásokon nagyfoku önfegyelem jellemzi. Következetesen jelentkezik, ha nem szólítják fel, nem szól közbe, de arcán sértődöttség tükröződik. Általában jó, konstruktív megoldásokat keres - szívesen szerepel.

Óvónőjéhez kötődik, de nem kedveskedő - gyakran kimért.

K. B. fiu:

Változó hangulatu, érzékeny gyermek. Könnyen befolyásolható. Szívesen utánoz fegyelmezetlenséget kezdeményező gyermekeket, de egyedül nem kezdeményezi a rendbontást. Általában erősebb, élénkebb gyermekekhez kötődik. A sok dicséret, a siker általában negatív reakciót vált ki nála - bohóckodás, szertelenkedés a következmény. Játékban igen sokszor a szertelenkedésre, agresszivitásra lehetőséget adó témákat választja /lövöldözés, száguldás/. Kellemő irányítással azonban rövid ideig tud elmélyülten játszani.

Munkafeladatokat, megbízásokat teljesíti, de igyekszik azokon gyorsan tullelni. Ha gyengébb, félénkebb gyermekkel végzi a feladatot, készségesen segíti, bátorítja. Foglalkozásokon nagy érdeklődéssel vesz részt. Figyelme azonban gyorsan lankad. A sikeres válaszok, feladatmegoldások után bohóckodással vonja magára társai figyelmét. Az óvónő irányítását igényli, de ha nem érzi, akkor negatív megnyilvánulásai kerülnek előtérbe.

G. H. Lány:

Labilis érzelmi élet, szertelenség, érzékenység jellemzi. A siker és a kudarc iránt közömbös. Esetenként örül a sikernek, máskor úgy tűnik, mintha nem fogná fel. A kudarcokat "megszokta". Ritkán sikerül eredményeket elérni. Legtöbbször mosolyogva veszi tudomásul. Hangulatának vál-

tozását hangos nevetés vagy sirás jelzi. Bizalmatlan a felnőttekkel szemben. Készséges végrehajtója társai kérésének.

Kislányok játékába kapcsolódik be legszívesebben, de egy kisfiúval is szívesen játszik. Nem tud elmélyülten játszani, maga a tevékenység formája foglalkoztatja inkább és nem a tartalma. A munkafeladatokat nagy drukkal, izgalommal végzi, de van amikor nem hajlandó vállalni azokat. Ilyenkor indoklás helyett hangos sirással reagál a kérésre, feladatadásra.

Foglalkozásokon igen passzív. Manuális készsége fejletlen - elmarad a csoport szintjétől. Igen sok foglalkozást igényel. Az óvónő szabadidőben is sokat foglalkozik vele a felzárkóztatás érdekében. Csak előremutatón lehet értékelni megnyilvánulásait, mert visszavonul, mással kezd foglalkozni.

Az óvónő jelenlétét, irányítását igényli, bár ő ritkán fordul az óvónőhöz kéréseivel.

K. E. fiu:

Félénk, nehezen oldódó gyermek. Igen érzékenyen reagál az óvónői értékelésre. A siker azonban nem mindig ösztönzi, a kudarc tulságosan elkeseríti. Ha feloldódik, igen aktív. Jó képességű gyermek. Élményeiről, tapasztalatairól jó kifejezőkészséggel ad számot. Az óvónő reakciókat

élesen figyeli, várja az értékelést, az "oldást" segítő irányítást.

Játékában kitartó, de csendesen tevékenykedő. Irányító szerepet ritkán tölt be. Ötleteit, elgondolásait az éppen vele együttjátszó gyermekkel közli. Az építőjátékban bontakozik ki leginkább - ötletei hátrányos produktumok létrehozását, megalkotását segítik.

Munkavégzés során csendes. Igényesen tesz eleget az elvárásoknak. Nem vállalkozó, de a megbízásokat végrehajtja - igényli az óvónői dicséretet. Foglalkozásokon érdeklődő, jelentkezik s értékes válaszokat ad. Feladatmegoldása igényes, precíz. Ha valamit azonnal nem tud megoldani, kétségbeesik, elkeseredik. Ilyenkor óvónői segítséget, megnyugtató biztatást igényel.

J. K. lány:

A csoportban a legfiatalabb. Erős érzelmi kötődés jellemzi óvónőjével kapcsolatát. Igényli a dicséretet, az elismerést és a segítséget. Társaitól is kedvességet, törődést vár. Szeretettel közelít mindenkihez, de elhatározásai mellett kitart, nehezen enged azokból, így esetenként konfliktusokba kerül. A kudarcokat nehezen viseli el, megsértődik s kivonja magát a csoport tevékenységéből.

Játéktevékenységére a kitartás, elmélyülés jellemző. Képes egész játékidőben egy témát játszani. Ilyenkor szívesen

irányít, szerepeket oszt. Gyakran kéri az óvónő véleményét, segítségét. Munkában igényes. A feladatot kérésre szívesen végzi, ha utasítják "duzzogva" tevékenykedik. Szívesen veszi a társak, vagy az óvónő segítségét. Foglalkozásokon részvételét, aktivitását meghatározza a motiváció foka, erőssége. Ha érdeklődését sikerül felkelteni, aktív részvételére lehet számítani. Érzékenyen reagál a közlést kísérő metakommunikatív jelzésekre. Legfőbb motivációs tényező az óvónő mosolya, biztató tekintete.

F. A. fiu:

Igen labilis érzelmi gyermek. Jó képességei általában sikeres tevékenységvégzést eredményeznek. Természetesnek tekinti az eredményeket. Ha óvónői dicséret, megerősítés tulzott mértékű, bohóckodással, nevetgéléssel reagál. Az óvónői irányítást, véleményt igényli, ha az elmarad, negatív megnyilvánulásai kerülnek előtérbe. Játékában beleéli magát, irányítja, szervezi társai játékát. Tőlük irányítást nem fogad el.

Általában mozgásos játékokat kezdeményez, szívesen vállalkozik negatív szerepek eljátszására. Óvónő irányítással tartalmassá válik tevékenysége. Munkát szívesen vállal, s felelősséggel végez. Szereti gyorsan elvégezni és bekapcsolódni a csoport tevékenységébe.

Foglalkozásokon igen eredményes, aktív részvétel jellemzi. Túrelmetlenül várja, hogy felszólítsák. Ha nem szerepelhet, belebeszél, önkényesen cselekedni kezd, vagy a mellette ülő gyermek figyelmét elvonva bohóckodik.

Óvónőjéhez erősen kötődik. Elmarasztalás esetén elkeseredik, sirni kezd.

I. csoport 1. sz. jegyzőkönyv

Játékirányítás

Az óvónő a gyermekek rendelkezésére bocsátja a játékeszközöket.

Kialakult játéktémák: Garázsépítés

Játék a babaszobában

Konstruktív játék - rajzolás

Szerkesztő /Polimotor/ játék.

Az óvónő pusztán jelenlétével "irányít", sétál a játszó gyermekek között. Készségesen átadja a gyermekeknek a kért eszközöket, de nem érdeklődik, nem kérdez, ötletet nem ad.

Az építőjátékot lelkesen kezdik meg a gyermekek. Segítséget kérnek az óvónőtől.

"Óvónéni csinálunk benzinkutat is?" "Lehet."

"Minden autót bevigyünk a garázsba?" "Bevihettek."

Csendesen építkeznek.

F. A. Gyorsabban kezdi tolni az autót, közben néhányszor az óvónőre néz. Látja, hogy az óvónő nem szól rá, egyre gyorsabban, majd futva tolja az autót.

L. Z. figyelmezteti "Nekünk fogsz jönni!"

Az óvónői közbelépés elmarad.

K. E. az egyébként vezető szerepet sohasem betöltő kisfiú irányítja a játékot: "Az autók csak az úton érkez-

hetnek a garázsba!" "Először tankolj meg, utána indulhatsz!"

K. E. szokatlanul aktív, irányít, s a gyerekek elfogadják azt.

A babaszobában játszó két kislány G. H. és J. K. vitatkozik a babakocsin. Az óvónő figyelmen kívül hagyja a konfliktust. Az erősebb győz. A "vesztes" J. K. panaszkodik az óvónőhöz. "Játssz mással!" mondja az óvónő. A gyermek csalódottan leül és sirni kezd. Mikor az óvónő mellé lép, dühös pillantást vet rá és arrébb megy. Láthatóan "megharagudott" az óvónőre. G. H. szól K. B.-nek, hogy "Kriszta sir". A kisfiú otthagyja játékát és megjegyzi "mindjárt megnézem". Odamegy J. K.-hoz, majd az óvónőre néz. Látva, hogy az óvónő semmit sem szól, visszaül a helyére. F. A. egy ideig hallgatja, végül megkérdezi J. K.-t "Mostmár mondd meg végre valakinek, hogy mi bajod!" Látva, hogy nem kap választ, továbbmegy. Autójával szétrombolja a garázst. K. B. egyből lelkes segítőjévé válik. K. E. kétségbeesetten hívja az óvónőt, aki nyugodtan kijelenti "Majd újraépítitek". K. E. rosszkedvűen leül, s könnyes szemmel nézi a rombolást.

G.H. megállás nélkül tolja a babakocsit, közben néha oldaltpillant a még mindig ülő J. K.-ra.

M. K. egész játékidőben rajzol, kívül rekesztve magát a szokatlan játékon, közben értetlen pillantást vet az óvónőre, aki a polcokon rakosgat.

Munka

Az óvónő bejelenti, hogy "Rendet kellene az élősarokban csinálni." "Segítenél G. M.? Szárazak a virágok, vizet kellene hozni." G. M. kimegy, nemsokára visszatér egy pohár vízzel. Odaviszi az óvónőnek, aki csodálkozva jegyzi meg "Nem én kértem a vizet, a virágokat kellene meglocsolni". G. M. áll egy ideig, majd U. K. segítségével hoz egy locsoló vizet. Lerámolnak az élősarok polcáról, letörlik az első polcot. Látva, hogy az óvónő oda sem figyel, a második polcot le sem törlik - gyorsan visszarakják a virágokat, befőtteket, terményeket. Szólnak az óvónőnek, hogy rendet csináltak, aki "Jól van" megjegyzéssel küldi el őket, rá sem pillant a polcra.

K. B. egyedül ül az asztalnál "Polimotor" szerkesztő játékkal játszik. Mikor sikerül összeállítani, s működnek a fogaskerekék "Óvónéni sikerült" felkiáltással jelzi. Az óvónő oda sem figyel. Kis ideig vár, majd odamegy V. K.-hoz "Legalább te nézd már meg, mit csinálok." kéréssel. V.K. komolyan méregeti, majd megdicséri.

L. Z. és V. Zs. egymás mellett játszanak konstrukciós játékkal, néha az építő gyerekekre néznek. V. Zs. háromszor próbált bekapcsolódni, de csak a kockák céltalan rakosgatásáig jutott el.

A játék elrakás az óvónő többszöri jelzésére is nehézsé-
gesen megy 15'-ig tart, a megszokott 5' helyett. Főleg
V. K. és K. E. irányítja az elrakást.

Matematika foglalkozás

Téma: Gömbölyű-kerek; téglá, kocka - négyzet, téglalap.

Motiváció: Előkészítő asztalon szögeletes, gömbölyű já-
tékszerek. Bejelentés - ezekkel fogunk játszani.

Ismeretek feldolgozása:

Hány oldala van a téglának, kockának? Mit tudtok róla?

Először jelentkeznek a gyerekek. A válaszok után óvónői
megjegyzések: igen, jó, nem biztos, ugyan!

F. A. ismeri fel először a helyzetet, bekiabálja a vá-
laszokat. K. B. látja, hogy az óvónő nem figyelmezteti
F. A.-t ő is kérdésre sem várva mondja a válaszokat.

Az óvónő körberajzolja a formákat. Kérdésére - mi ez?
a gyerekek találgatnak, vitatkoznak - "nem, de".

Hosszu szünetek az egyes mozzanatok között - az érdeklődés lenkad, F. A. és K. B. már a helyükről is elme-
részkednek.

Gyakorlás-ellenőrzés:

Feladatlap kerek-szögeletes formák rajzolása - téglalap-
négyzet megkülönböztetése.

L. Z., V. Zs., U. K. egymást segítve dolgozik.

Az óvónő értékelése "jó, így is jó, nem egészen így gondoltam".

G. H. Össze-vissza firkál. F. A.-K. B. egymást szórakoztatják. J. K. teljesen passzív - még mindig sértődött. K. E. ceruzáját rágja, idegesen nézi társai munkáját.

Az óvónő értékelés nélkül összeszedi a feladatlapokat - eszközöket.

I. csoport 2. sz. jegyzőkönyv

Játékirányítás:

Az óvónő még nem jön be a csoportba. A gyerekek tétlenül sétálnak, nézgelődnek. K. E. alig mozdul az ajtó mellől. F. A. meglátja, hogy bent vagyok, örömmel nyugtázza "Itt van a néni ma megint jót játszhatunk."

Az óvónő megjelenik, figyelmen kívül hagyja K. E.-t - aki egyik lábát a másikra téve áll és az óvónőt követi tekintetével. Az óvónő kihuzza a kockás ládát és bejelenti, hogy építhetnek, ha valamire szükségük van szólnak. KE. megy először a ládához, kezdi autóra rakni a kockákat. V. Zs. odamegy - halkán beszélgetnek. Az előző napi játékot szeretnék folytatni. A garázsépítés gyorsabban megy. Egymás mellé rakják a kockákat. Szemmel láthatóan igénytelenebb az "építkezés". Közben J. K. édesanyja keresi az óvónőt. Bejelenti, hogy K. lehet, hogy beteg lesz, mert ma nem szívesen jött óvodába - otthon akart maradni. Az óvónő kedves becézgetéssel "visszanyeri" K-t, de bent a csoportszobában nem figyel játékára. F. A. vállalkozik arra, hogy ma rendőrként irányítja a játékot, K. B. megérkezésekor hívja, hogy ő is rendőr legyen. A rendőrsapkákat körül vita támad, egymás kezéből rángatják a sapkát. Az óvónő nem vesz tudomást a jelenetről. V. K., aki most érkezett, felháborodva áll az ajtóban. Látva, hogy az óvónő nem szól, feddő hangon figyelmezteti a fiu-

kat. "Mondhatom szép rendőrök vagytok!"

Az építőjátékba L. Z. is bekapcsolódik - ő utat épít, közben a "rendőrök" felé les. F. A. teljesen megfélemezik magáról, kockával lövöldözni kezd az autókra.

A kislányok együtt játszanak a babakonyhában. J. K.-t megnyugtattja, hogy az óvónő mellettük ül - babákat öltöztet. G. H. is leül, s kérdezi melyik babára milyen ruhát adjon. Az óvónő "mindegy" megjegyzéssel válaszol. Néhány perc múlva G. H. kedvenc babakocsijának tologatásával van elfoglalva.

U. K. szól az óvónőnek, hogy a fiúk "megint mit csinálnak". Az óvónő válasza "játszanak". V. K. "mérgesen" megy vissza a babakonyhába, elrakja a játékeit és képeskönyvet kezd nézegetni.

K. E. megkérdezi "Óvónéni már rakjuk a játékokat?" "Lassan rakhatjátok." K. E. fejét rázva térdel le a kockák mellé. L. Z. és V. Zs. társulnak hozzá. F. A. teljesen leizzadva rohangál K. B.-vel.

Lassan elrakják a játékokat és várakozva ülnek a helyükön. V. K. sétál a csoportszobában és a széthagyott játékokat szedegeti.

Az óvónő szól a rohangáló gyerekeknek, hogy ők is üljenek le, mert foglalkozás lesz. Leülnek, bár a bohóckodást tovább folytatják.

Matematika foglalkozás:

Motiváció - /bejelentés/ Ide teszek két karikát, ezekbe válogatjuk szét a különböző formájú tárgyakat /szögletes, gömbölyű tárgyak szétválogatása/.
"Én elkezdem. Ki tudja folytatni?" K. E. jelentkezik - az óvónő kihívja. Jól oldja meg a feladatot, várakozik. Az óvónő nem értékeli - bizonytalanul indul a helyére.

Ismeretek feldolgozása:

Különböző alakú testek felmutatása. "Nevezzétek meg! Mi ez?" A gyerekek először jelentkeznak, majd bekiabálják a helyes válaszokat. J. K. megint sir. F. A. meglökte. Az óvónő "ejnye" megjegyzéssel elintézi. Ujabb kérdések. "Milyen a felülete?" Nem figyel a csoportra, csak arra néz, aki válaszol.

"Mi van a zsákban?" játék. Bejelenti, hogy forma szerint válogatják szét. A gyerekek sorba kijönnek. F. A. háromszor egymásután - az óvónő úgy tesz, mint aki nem veszi észre. Nem értékeli a feladatok megoldása után.

Feladatadás:

"Ki akarja még megnézni, mi van a zsákban? Jó, nézd meg!"
G. H. is kimegy egyszer, bizonytalanankodva teszi le a labdát.

Gyakorlás, ellenőrzés. Feladatlap. "A szögletes formákat szögletes jellel, a kerek formákat kerek jellel jelöljétek!" A feladatlapon kombinált formák is vannak. K. E. "Óvónéni, nekem ez nem fog sikerülni!" - Óvónői válasz: dehogynem. Mivel nem segít, K. E. segítséget szerez. Nézi az U. K. munkáját és így ellenőrzi a saját feladatmegoldását.

Óvónő nem értékeli. J. K. hangosan ismétli a feladatot. L. Z. bátoritanul rajzolgat. G. H. másolja a J. K. munkáját. Az óvónő összeszedi a feladatlapokat és a munkákat. Munka: "Na, ki lesz a napos?" "Én-én" kiabálnak a gyerekek. G. H. észrevétlenül kimegy a csoportszobából. J. K. az ujját szopja. U. K. hangosan mondja, hogy K. B. és L. Z. következnek. Az óvónő ráhagyja, hogy jó. "Csináljátok akkor naposok a dolgotokat!" A naposok indulnak kezét mosni, J. K. hangosan kiabálva: "A szőnyeget meg ki fogja felhajtani?" A naposok lelkesedése alábbhagy. Lassan hajtják a szőnyeget. U. K. elégedetlen. "Ez a szőnyeg ceruza lett!" "Na és!" Az óvónő hívja a gyerekeket kezémosni. A naposok teríteni kezdenek. A munkát az óvónő közömbösen szemléli. Nem dicsér, nem értékeli. A két fiú megáll a megterített asztal mellett, várják, hogy az óvónő észrevegye, hogy készen vannak. Végül K. B. megszólal. "Óvónéni megterítettük!" "Jó" válaszol az óvónő, "szólhatsz a gyerekeknek!"

Tízórai után szinte unottan szedik le az asztalt, vitatkozva, egymást figyelmeztetve csinálnak rendet.

A jegyzőkönyvek értékelése

A./ Az óvónő értékelő magatartásának elemzése

1. Milyen szituációban történik az értékelés?

Foglalkozás |

Játék |

Munka jellegű tevékenység |

2. Mire irányul?

Intellektuális teljesítmény ||||

Gyakorlati teljesítmény |||

Feladathoz való viszony ||

Munkamód |

3. Milyen formában fejeződik ki?

Tárgyi

Verbális | ||||| ||

Metakommunikatív

Komplex

4. Milyen jellegű?

Buzdító-dicsérő

Bíráló-szidó

Közömbös |||

5. Ki felé irányul?

Az egyes gyermek

Kis csoport

Az egész csoport

6. Kitől ered az értékelés?

Óvónő || || |||||

Társ ||||| || |||

A gyermek saját maga ||

7. Mi az értékelés pedagógiai funkciója?

Információnyújtás a gyermekek számára teljesítményszintjükről. ||||| ||

Információnyújtás a csoport számára teljesítményszintjükről.

Fegyelmezés

Jobb teljesítményre serkentés |

Elriasztás a helytelen megnyilvánulástól.

B./ Értékelés

Az értékelő magatartás elemzéséhez készített szempontsor inkább formai következtetések levonását segíti.

Az értékelő megnyilatkozások mennyiségileg is bizonyítható alacsony számot mutatnak. Nem következtethetünk az értékelés gyakoriságából arra, hogy az óvónő értékelő megnyilatkozásai milyen tartalmuak voltak. A jegyzőkönyvekből viszont kitűnik, hogy ezek többnyire egyszavas reagálások a gyermekek válaszára, illetve gyakorlati teljesítményükre.

Az is kitűnik összesítésünkéből, hogy a legkevesebb az értékelések száma a játéktevékenység irányítása során és legtöbb a foglalkozások vezetése során. Ez abból a természetes tényből következik, hogy foglal-

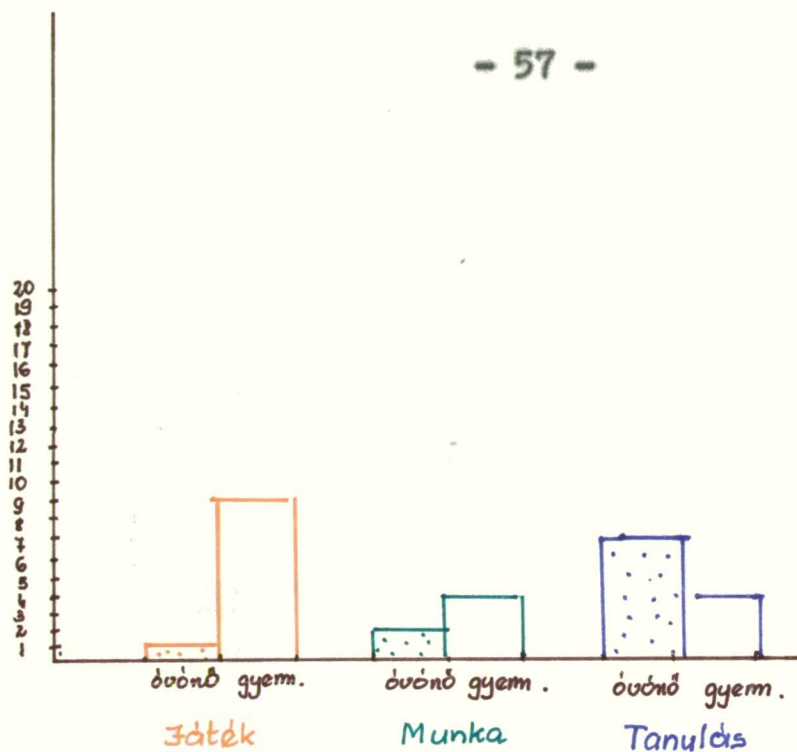
kozásokon egy-egy feladat megoldása, vagy a kérdésekre adott válaszok után, szinte a legközömbösebb magatartás esetén is értékelni kénytelen a pedagógus, hisz csak így térhet át a következő didaktikai mozzanatra.

Szegényesnek látszik a metakommunikatív közlés. Valóban "faarc", mozdulatlanság jellemzi a közömbös magatartású nevelőt.

A csekély számú értékelés kizárólag az egyes gyermek felé irányul. Ez az egyik oka annak, hogy a kaotikus állapotok kialakulhatnak, hisz a gyermekek érzik, hogy a pedagógus nem figyel rájuk - csak azzal törődik, akihez beszél.

Szükségszerűen megjelenik a közömbös magatartású pedagógus csoportjában a társak értékelése. A számokból is kitűnik, hogy az irányítást egy-két gyermek veszi át a csoportban és ők értékelik társaik tevékenységét. A társ értékelése ott jelenik meg legnagyobb számban, ahol az óvónői értékelés a legkevesebb /a mi esetünkben ez a játék/.

A legelgondolkodtatóbb az a kép, ami a gyermekek számára, nyújtott teljesítményszintjük értékeléséről kialakult. Szinte fel sem villan az egész csoport értékelésének a ténye.

Információ a gyermek számára:

Információ a csoport számára:

Első kérdés, amire választ szeretnénk kapni az, hogy mennyire sikerült a közömbös magatartású pedagógust megjelenítenünk kísérletünkben. Az a véleményünk, hogy majdnem tiszta formája volt ez a megjelölt típusnak. A kísérletek során az a gondolat fogalmazódott meg bennünk, hogy ilyen pedagógus nincs, nem lehet. Ha mégis előfordul, akkor a lehető legrosszabbnak tekinthetjük. A gyermeki reakciók, teljesítmények magukért beszéltek.

Georges Snyders az ilyen magatartású nevelőnek a pusztalétét is megkérdőjelezi. Azt látná a kibontakozás lehetőségének, "hogymagyarázatát adná meglepő viselkedésének."

Ezt a magatartást nem csak kutatók, a vizsgálatokat végző szakemberek nevezik meglepőnek, de a gyerekek is meglepődve, szinte megbotránkozva tapasztalják a közömbösséget. Mivel azonban kísérletünk céljában ezt a "nem értékelő" magatartást is vizsgálat tárgyává kívántuk tenni, feltétlenül elemzést érdemelnek a jegyzőkönyvek.

Leszögezhetjük tehát, hogy az óvónő elvárásainknak megfelelő attitűdöt alakított ki. A közömbössége a különböző tevékenységi formák irányítása során sajátos hatásokat idézett elő a gyermekekben.

A tevékenységek eredményességét tekintve, a játékban-munkában-tanulásban egyaránt jól felfogható jelzésként érkeztek a megjelölt pontok változásai.

A játéktevékenységben az óvónő szemlélődő jelenléte a játék szintjének visszaesését jelentette, amely megnyilvánult abban, hogy az egyes játéktémák tartalma nem gazdagodott, sőt a második alkalommal határozott visszaesést mutatott /építkezés eredménye/. Kevesebb eszközt használtak a gyermekek. Csökkent az együttjátszó gyermekek száma. A közös játékból először egymás mellett játszó kis csoportok, majd magányosan tevékenykedő gyermekek csoportja alakult ki.

A meg nem oldott konfliktusok erőteljesen rontották a gyermekek közérzetét, igényüket az együttjátszásra. Komoly érzelmi törést jelentett pl. J. K. számára, aki napokig elszigetelte magát az óvónő kapcsolatteremtő próbálkozásai elől.

Meglepő eredmény volt K. E. viselkedése, aki általában nem vállal vezető szerepet, most a kísérlet első fázisában irányítónak játszott. A második fázisban próbálkozott ugyanezt megismételni, de rövid idő elteltével visszahuzódóvá vált.

Legkritikusabb pontként jelölhetjük meg a "közömbös" óvónői magatartás játéktevékenységet irányító megnyilvánulásaiban, hogy nem értékelte a gyermekek által létrehozott produktumokat /garázsépítés, szerkesztőjáték "Polimotor"/. Ez erősen megtörte a gyermekek "alkotókedvét". Véleményünk szerint az értelmi képességek fejlesztése ilyen irányítás során minimális mértékben valósul meg. A szerepjáték nem tölti be a személyiségfejlesztésben várható funkcióját, szinte megszűnik a nevelés eszközévé válni.

A munkatevékenységek közül jegyzőkönyvünk egy alkalmi megbízatást /élősarok rendezés/ és a naposi munka egy mozzanatát mutatja be. Az óvónő mindkét esetben bejelentés formájában adja a gyermekeknek a feladatot. A feladat megszervezésének módját a gyermekekre bizza, s nem

ellenőrzi, nem értékeli a végrehajtás minőségét. A munkát nem teszi a gyermekek számára vonzóvá, nem jelenik meg az eredményt feltételező motiváció. Ezek hiánya elsősorban a munkához való viszonyban mérhető. "Kelletlenül" végzik a feladatot, vagy igyekeznek azt nagyon gyorsan elvégezve más tevékenységbe bekapcsolódni.

A gyermekmunka sajátos vonásai közül legészlelelhetőbben a felelősség hiányzik. A gyermekek először gyakran az óvónőre nézve, várják az értékelést, az irányítást. Az "ellenőrzés" hiányában a pontosságra törekvés teljesen elmarad.

Érdekes a bátortalan gyermekek reakciója, akikben még nem alakult ki a munkavégzéshez való pozitív viszonyulás, akik nem ismerik pontosan a munka mozzanatait. G. H. pontatlan tevékenysége elsősorban ezzel magyarázható. Az állandó, következetes irányítás hiánya teljes bizonytalanságot vált ki nála.

Az irányítás nélküli munkatevékenység véleményünk szerint nélkülözi a sajátos vonások megjelenését, a külső kényszert; az eredmény mérhetőségét; az ismeretek gyarapítását; a felelősséget.

A közömbös óvónői magatartás vizsgálatának harmadik szintere a tanulás volt. A jegyzőkönyvezett foglalkozások meg-

győző képet alakítottak ki a gyermeki reakciókról, az aktivitás szintjéről, a teljesítményről.

Az oktatási folyamat három mozzanatában elemeztük az óvónői megnyilvánulásokat és a gyermeki reakciókat.

A motiváció /érdeklődés felkeltés/, az ismeretek feldolgozása és az ismeretek ellenőrzése képezte az elemzés szempontjait.

Megállapíthattuk, hogy a téma meghatározása nem biztosította a motivációs hatást. Itt nem annyira az óvónő szavai, mint egész magatartásának érdektelensége váltotta ki a gyermeki reakciókat. Hiányzott a szuggesztivitás, a meta-kommunikációs jelzések direkt közlést kísérő hatása. Mosoly, biztatás, érdeklődés nélküli "kifejezéstelen" jelenlét jellemezte az óvónőt. Közlése szintelen - bejelentés. Az elkészített eszközök mégis hatottak a gyermeki érdeklődésre és kezdetben figyelemkoncentráció, érdeklődés volt tapasztalható.

Az ismeretek feldolgozásának fázisában kizárólag a kérdések szintelen megfogalmazása volt jellemző. A motivációs hatás szinte teljesen megszűnt. A kérdésekre adott válaszokat az óvónő egy-egy "jó", "igen" megjegyzéssel nyugtázta. Bár ezt alig tekinthettük értékelő megnyilatkozásnak, mégis visszajelzésként szolgáltak a gyermekek

számára, válaszaik helyességéről. Jellemző volt, hogy a téves válaszokat az óvónő szinte figyelmen kívül hagyta. Észlelhető volt ebben a fázisban a gyermekek érdeklődésének lankadása, az aktivitás esése. A fegyelem lassan felbomlott. A bekiabált válaszok először megdöbbsentették a gyermekeket, később ők is azt tették. Az értelmi képességek különböző szintjével rendelkező gyermekek esetében más-más reakciókkal számolhattunk. Állandó szereplő volt F. A., K. B. A gyengébb képességű gyermekek szinte meg sem szólaltak a foglalkozáson. Az óvónő nem törekedett a differenciált foglalkoztatásra, az aktivitás fokozására. Az ismeretek elsajátításának szintje láthatóan alacsony. A csendesebb, visszahuzódó gyermekek a változatos módszerekre nem reagálnak, arcukon unalom tükröződik. A felszólított gyermek próbálkozik a feladatmegoldással, de sikertelenül, ez láthatóan letörri. A gyermekek megnyilvánulásait az óvónő nem veszi figyelembe, így egymással kezdenek beszélgetni.

A feladatlapos ellenőrzés fázisában a feladat meghatározása pontatlan, nem hallja mindenki - a megértést nem ellenőrzi az óvónő. Az óvónő szemlélődő jelenléte bizonytalanságot eredményez. Pontatlan a megoldás. A két foglalkozás közül az első értékelhető eredményesebbnek, a másodiknál az eredmény nagyon gyenge. Összefirkált, nem a feladatmegoldást tükrözőek a feladatlapok. Első alkalommal: 4 hibátlan, 3 részben megoldott és 1 értékelhetetlen

feladatlap az eredmény. Második alkalommal: 2 hibátlan, 3 részben megoldott és 3 értékelhetetlen feladatlap.

Az ellenőrzés fázisában az ellenőrzés hiánya azt eredményezi, hogy a gyermekek nem törekszenek a pontos megoldásra. Az irányítást átvevő U. K. segíti társait. A kudarcot nehezen viselő gyermek kétségbeesetten várja az óvónő segítő kérdéseit. Teljesen passzívvá válik, nem próbálkozik tovább.

A közömbös óvónői magatartásra legérzékenyebben azok a gyermekek reagáltak, akik állandó irányítást, értékelést igényelnek, visszahuzódó, félénk gyermekek és azok, akiket az irányítás, a következetes értékelés késztet fegyelmezett magatartásra, eredményes tevékenységre. Az utóbbi kategóriába tartozók ismerték fel először az óvónő közömbösségét, s váltak a kísérlet szakaszaiban szertelenné, fékezhetetlenné.

Az első csoportba tartozó gyermekek részben magányossá váltak, részben pedig a határozottabb, komolyabb társukat fogadták el irányítóként.

A kezdeti szakaszban gyakran fordultak kérdésekkel, kérésekkel az óvónőhöz. Később ez a megnyilvánulás ritkult, egymástól kérdeztek, kértek.

Az óvónői szeretetet legjobban igénylő J. K. sértődötté vált, tekintete sokáig követte az óvónőt, de nem ment hozzá, nem kérdezett, nem válaszolt a kérdésekre.

Kérdéseimre, hogy miért nem játszik, miért ilyen rosszkedvű, azt válaszolta, hogy "nem akarok, nem szeretek itt lenni, haza akarok menni".

F. A. és K. B. odajöttek hozzám, s közölték, hogy "nagyon jó, ha Sz. M.-néni itt van, ugye holnap is tetszik jönni!" Személyemhez, jelenlétemhez kapcsolták a szokatlan helyzetet, s jól érezték magukat, minden tevékenységükben "kihasználják" a lehetőségeket.

A gyenge eredmények jelzik a közömbösség negatív hatását, de úgy tűnik, hogy ennek tényleges magyarázatát a gyermeki viselkedésekben bekövetkezett változások elemzése adhatja.

Az utókisérletben az óvónői magatartást ebben a csoportban dicsérő-buzdító megnyilvánulások jellemezték.

I. csoport 3. sz. jegyzőkönyv

Játéktevékenység

Játéktémák: építő játék /garázs, atópálya/
játék a babaszobában

Az óvónő kedvesen fogadja a gyermekeket, beszélget velük. A gyermekek reakciói különbözőek. F. A. szinte figyelmen kívül hagyja az óvónőt, autóval kezd futkározni. J. K. még mindig sértődött, lassan oldódik.

Együtt kezd játszani a gyerekekkel, ötleteket ad. "Ez így nagyon szép, de még fákat, utjelző táblákat is tehetnénk!" "De jó, hogy ilyen sok kockát ideszállítottak az autók!" "E. nagyon jól sikerült ez az út, és milyen jó, hogy felüljárót is építettek." "A. gyere Te is, próbáld itt az autópályán tolni az autót!" "Hová készülnek ezek a babák?" "Nagyon szépen felöltöztettétek őket!"

F. A. még mindig az előző napok szertelenségeivel próbálkozik. Az óvónő nem figyelmezteti. Előremutató értékeléssel próbálja bevonni a játékba. Eredménytelenül. Nekitolja az autót a benzinkutnak, K. E. könnyes szemmel vitatkozik vele. Az óvónő segítségül hívja A-t az újraépítéshez.

A gyerekek két csoportban játszanak. Az öt fiú együtt építkezik. Az egész szőnyeget beépítik. Beszélgetnek a táblákról, melyik, mire figyelmeztet. K. B. megpróbálja A-t utánozni, de csak rövid ideig.

G. H. szokatlanul sokat beszél. Szinte állandóan az óvónő közelében van. Megkínálja az általa készített babauzsonnával.

A játék valóban felszabadult hangulatot mutat. V. Zs. rendőrként irányít. Az óvónő segít neki a szabályok megfogalmazásában. Gyakran értékeli, dicséri. F. A. vele is konfliktusba kerül. El akarja venni a sapkáját. V. Zs. megjegyzi "Ne bánts, mert most ugyanis észreveszi óvónénit." F. A. kezd megnyugodni, sétál. Az óvónő kérdegeti, mit szeretne játszani.

U. K. reggel óta a babaszobában játszik. J. K.-t és G. H.-t próbálja irányítani. Láthatóan elégedett.

A játék elrakás után alkalmi munkafeladatot kap. G. H. és K. B. "Nagyon szeretném ha körbenéznétek, hogy hol van még rendetlenség. B. Te a játékpolicson rendezd még el az autókat! H. A babaszobában csinálj rendet." "Ugy, Hajnikám a terítőket is tedd az asztalra!" "Nézzétek milyen szépen rendbe tették a csoportszobát ezek a gyerekek! Milyen szép lett minden! Köszönjük! Nagyon ügyesek vagytok!"

G. J. és K. B. sietve tevékenykednek. Láthatóan ösztönzi őket az óvónő dicsérete. Fegyelmezetten ülnek a helyükre.

Matematika foglalkozás:

"Nézzétek gyerekek, mennyi eszközt készítettem ide!"

"Nagyon sok érdekes dolgot csinálunk majd." /Mosolygós arc, biztató pillantás/ A gyerekek érdeklődve figyelik az óvónőt. /Különösen J. K. és L. Z. arca derűs./

"Aki nagyon szépen ül, az segít most ezekből a földszintes és emeletes házakból utcát építeni!" "Z. te szeretnél? No, tegyél egy magas-emeletes házat ide, ezzel kezdődik az utca!" "Ki akarja a következőt idetenni? De örülök, hogy ilyen szépen jelentkeztetek!" "A. ugye te is tudsz szépen ülni?" "Mit gondoltok, melyik a legmagasabb ház?" "Ti is így látjátok?" "Melyiket tennéd mellé?" "Miért?" "Nagyon ügyesen oldottad meg!" "Segítsünk H.-nak gyerekek!" A gyermekek tekintete az óvónőre irányul. Jelentkeznek, figyelik egymást. Együttműködnek.

L. Z. nehezen ismeri fel a helyes megoldást, az óvónő rávezeti.

Változatosak a módszerek. /F. A. még mindig nehezen áll át, néha elhagyja a helyét./

Mikrocsoportos gyakorlás - különböző magasságu kerítést készítenek a kisgyusziknak. Együtt dolgoznak. Közben: "Ugye szép?" "Igy jó, óvónéni?" Az óvónő értékeli, kérdésekkel segíti a megoldást.

Egyéni feladatmegoldás: "A legalacsonyabb házat karikázzátok be!" Segítő kérdések. "Szerinted ez a legalacsonyabb?" "Hasonlítsd össze ezzel!" "No, így már jó lesz!" "Próbáld meg A. te is ügyesen megoldani!" "De kár, hogy eltévesztetted - javítsuk ki, hogy jó legyen!"

"Igazán nagyon ügyesen megoldottátok a feladatokat!" A. a te feladatlapod is hibátlan, nagyon örülök neki!"

V. Zs. és L. Zs. segítsetek nekem az eszközöket elrakni!"
Örömmel ugranak fel a gyerekek. "Köszönöm, nagyon szép
rendbe raktátok el a ceruzákat!"

A megváltozott óvónői magatartás hatásának értékelése:

A közömbös óvónői magatartást a buzdító-dicsérő magatartás követte. Célunk kettős volt. Egyrészt oldani szeretnénk volna a közömbös magatartás által kialakított légkört, másrészt a gyermekek reakcióira voltunk kíváncsiak.

A jegyzőkönyvekből megállapítható, hogy mindhárom tevékenység eredményesebbé vált. Játékban ezt jelezte az együttjátszás, a létrehozott nagyszerű produktum, az alkotó együttműködés. A konfliktusok száma elenyészővé vált. F. A. idézte azokat elő, aki nagyon nehezen tudott szabadulni az előző napok hatása alól.

Az együttjátszó gyermekek között nyugodt beszélgetés folyt. Az óvónő ötleteit, beszélgetések alkalmával tett javaslatait a gyermekek elfogadták.

A munka eredményéből kitűnt, hogy szívesen végezték azt a gyerekek az óvónő kérésére. A munkával megbízott gyermekek kiválasztásával az volt a cél, hogy a kísérlet első fázisaiban végzett munkájuk kapcsán kialakult érzelmeket feloldják. Szívesen vállalt tevékenységként, megjelent fe-

lelősségük és pontosságra való törekvésük. A csoport nevében történő értékelés önbizalmat adott nekik.

A foglalkozáson az eredmény a gyermekek folyamatos érdeklődésében, aktivitásukban és teljesítményükben volt mérhető. A legpozitívabb hatást az óvónő érzelmeit tükröző metakommunikatív megnyilvánulásai eredményezték. A gyermekek kedélye derűssé vált. Aktívan vettek részt az ismeretek feldolgozásában. A sikerélmények, melyekhez az óvónő segítő megnyilvánulásai vezettek, állandó motivációként hatottak a foglalkozáson. A feladatlap feladatainak megoldása kisebb hibákat is tekintve 90 %-os volt. A mikrocsoportos tevékenységre jellemző volt az együttműködés, a közös tevékenység felelőssége.

Célunkat, hogy feloldjuk a közömbös magatartás hatását, látszólag elértük. A gyermeki reakciókból azonban értékes következtetéseket vonhatunk le. A buzdító-dicsérő óvónői magatartás vitathatatlanul sok pozitívuma mellett negatívumokat is tartalmaz. Ugyanúgy, ahogyan a közömbös magatartás - ez sem jelenhet meg ennyire tiszta formában. A közömbös magatartást kísérő "anarchia" oldásának egyik lehetősége a dicséret és a buzdítás, de egyes esetekben feltétlenül szükségesnek látszik a bírálat, az elmarasztalás.

P. A.-t pl. a következetes dicséret nem segítette át a negatív hatásokon. Ugy tűnt, hogy még inkább megerősödött

benne az a tudat, hogy bármit tesz, nem marasztalják el érte, sőt dicséretben is részesülhet.

A következetlen pozitív értékelés eredményezheti a negatív tulajdonságok kibontakozását is.

A megváltoztatott magatartásforma valóban "látványos" változást eredményezett a kísérleti csoportban, de nem győzött meg bennünket arról, hogy ez volt a legszerencsésebb választásunk, sőt további vizsgálódásokra készített bennünket.

II. csoport

Biráló-szidó óvónői magatartásforma

A kísérletben résztvevő gyermekek jellemzése.

A. T. fiú:

Érzelmileg kiegyensúlyozott gyermek. Nyílt, közvetlen kapcsolata van társaival. Bátran, őszintén megnyilatkozik. A siker serkenti, a kudarc elkeseríti, önbizalma megfelelő. Akarata kitartó, ritkán változó.

A játékára a kitartás, kellő elmélyültség jellemző. Szabályokhoz alkalmazkodik, s közös játékokban ezt társaitól is elvárja. Szerepjátékokban vállal vezető szerepet is, de legtöbbször mások irányítását fogadja el. Gyakran kezdeményező a téma megválasztásában.

Munkatevékenységet szívesen végez. Pontosan, a munkamozzanatok ismeretében tevékenykedik. Dicséretet, buzdítást igényel. Szívesen segít társainak, felnőtteknek.

Foglalkozásokon figyelme viszonylag tartós. Kellő motiváció hatására érdeklődővé, aktív válik. A feltett kérdésekre jelentkezés után, felszólításra többnyire helyes válaszokat ad. Óvónőjéhez bizalommal fordul, szívesen jár óvodába.

B. O. lány:

Vidám, derűs hangulatu kislány. Szeretettel, kedvesen közelít felnőttöz, gyermekhez egyaránt. Kedvezően alakulnak közösségi vonásai, társas kapcsolatai. Szereteti-génye tulzott. Igényli a dicséretet-buzdítást. A sikereknek örül, de természetesnek is tekinti azokat. Igen ritkán viseli el a kudarcokat.

Játéktevékenységek közül a közösségi játékokat szereti. Általában vezető, irányító szerepet tölt be azokban. Jellemző rá az átélt, elmélyült játék. Tartósan játszik egy játéktémát.

Szívesen vállal és nagy felelősséggel végez munkatevékenységet. Legszívesebben a közösség érdekében tevékenykedik. Ha társaival dolgozik, itt is irányítóvá válik. Foglalkozásokon nagy érdeklődéssel, aktivitással vesz

részt. Figyelme tartós, aktivitása tájékozottságának, értelmi képességeinek tudható be, valamint igen erős szereplési vágyának. Az értékelés és dicséret pozitív irányban befolyásolja tevékenységét, aktivitását.

"Látványos" szeretettel kötődik óvónőjéhez.

K. N. lány:

Kiegyensúlyozott, vidám gyermek. Apró sikereknek is nagyon tud örülni. Kudarc ritkán éri, de akkor sem vesíti el kedvét. Fegyelmezett, a szabályokhoz, követelményekhez tud alkalmazkodni. Társait, felnőtteket szereti, szívesen vesz részt közös tevékenységben.

Játékát kezdeményezés, irányító szerep jellemzi, de mások irányításának is aláveti magát. Elmélyülten tud játszani egy-egy témában. Élményei, tapasztalatai jutnak érvényre a játéktémák választásában.

Munkatevékenység végzése során precíz, pontos. Szívesen tevékenykedik. Igényli az értékelést, a dicséretet. Felelősséggel végzi a rábízott feladatot.

Foglalkozásokon figyelme tartós. A feladatokat jól megfigyeli, általában könnyen, sikeresen oldja meg. Aktiv, érdeklődő. Állandó szereplője a foglalkozásoknak. Szeretetteljes ragaszkodás fűzi óvónőjéhez. Kéréseinek mindig készséggel tesz eleget.

L. B. lány:

Igen érzékeny gyermek. Derűs légkörben fel tud oldódni, szívesen nyilatkozik meg. A sikerek kiegyensúlyozottá, vidámmá teszik, de apró kudarcok hatására elkeseredik, sir. Arcjátéka, mimikája hű képet mutat érzelmeiről.

Játékára szerepjáték jellemző. Egy-két kislánnyal játszik közösen, gyakran marad egyedül babájával. Általában a babázással kapcsolatos témák érdeklik. Kitartóan játszik egy témában.

Ha zavarják sirással reagál.

Munkafeladatokat csak óvónői megbízásra, kérésre végez, önként nem vállalkozik. Következetes értékelést igényel, ha az óvónő nem teszi meg, ő érdeklődik munkájának eredményéről. Lassan oldja meg feladatát - szívesen veszi a segítséget. Érdeklődése a foglalkozások témái iránt könnyen felkelthető, de csak következetes készítésre képes figyelemmel kísérni a témát. Önként keveset jelentkezik, felszólításra sokszor ad hibás választ. Önálló feladatmegoldásnál igényli az óvónői segítséget. Óvónőhöz való viszonyára a ragaszkodás jellemző. A szeretetet inkább tekintetével jelzi, mint kedveskedéssel.

L. A. fiú:

Érzelmileg kiegyensúlyozott, derűs alaptermészetű. A közös tevékenységekben oldott, felszabadult, egyéni szerep-

lések alkalmával zavart, gátlásos. Önbizalmát erősíteni, fokozni kell. Társaskapcsolatai a játéktevékenység során alakulnak. Szívesen vállal szerepet - ritkán irányít. Elmélyülten, kitartóan játszik.

Munkájában igényes. Vállalkozik munkajellegű feladatok végzésére. Nagy felelősséggel végzi a rábízott feladatot. Örül az eredménynek, sikernek - várja az óvónői értékelést.

Kissé nehézkes, lassu gondolkodás jellemzi. Ha megfelelő idő áll rendelkezésére, elfogadható válaszokat ad. Aktivitása a foglalkozásokon változó. Igényli a megerősítést, dicséretet, ez további aktivitásra készíti.

Óvónője szeretetét, kedvességét igényli, érzelmileg erősen kötődik hozzá.

P. L. fiu:

Igen érzékeny, félénk gyermek. Óvónői irányítást, segítséget igényel a tevékenységek végzése során. Önfegyelme megfelelő. Az elmarasztalás, figyelmeztetés hangulatának gyors változását eredményezi.

Játékában gyakran szemlélődő. Szeret magányosan játszani, de helyes irányítással szívesen kapcsolódik be társai játékába. Általában kisebb szerepeket vállal, nem irányít, nem kezdeményez. Igen lassu tempóval végzi a rábízott munkatevékenységet. Gyakran igényel hozzá tevételes se-

gítséget. Társai segítségét is szívesen veszi. Jó hatással van rá az ösztönzés, dicséret, biztatás.

Foglalkozásokon részvétele inkább passzív. Figyelme változó, megfigyelőképessége gyengén fejlett. Feladatok megoldásában pontatlan. Egyéni foglalkoztatással, következetes segítséggel lehet felzárkóztatni.

Szeretetigényes, óvónőjét szereti, ragaszkodik hozzá. Jelenléte bizánságérzetet ad.

Sz. T. lány:

Csendes, visszahuzódó gyermek. Hangulata erősen befolyásolja társaihoz való viszonyát. Kedvesen irányítva feloldódik és vidám hangulat jellemzi. Játékának fejlettségi szintjére visszamaradás jellemző. Gyakran játszik gyakorlójátékot, de szívesen foglalkozik konstruáló tevékenységgel. Egyszerűbb szerkesztéseket jól old meg. Társai között nehezen oldódik, de szerepében tud elmélyülten is játszani.

Munkájára jellemző az önállótlanág. Bármilyen munkafeladatot igyekszik elvégezni, de társai vagy az óvónő segítségével nehezen boldogul. Munkavégzése során állandó irányítást igényel. Figyelme, érdeklődése a foglalkozásokon hullámzó, nem tartós. Következetes irányítással, aktivitással lehet eredményt vele elérni. Önként nem jelentkezik, ösztönzésre igyekezetet tanusít. Feladatmegoldása pontatlan, nehézkes. Óvónői irányítást igényel. Óvónőjéhez kötődik, szeretetét, gondoskodását igényli.

V. H. lány:

Vidám alaptermészetű, egyre kiegyensúlyozottabbá váló gyermek. Esetleges gátlásai jól oldhatók, türelmes, kedves beszélgetéssel, tevékenységbe történő bevonásával. A siker serkentőleg hat rá. Igényli az értékelést. A kudarc elkedvetleníti, letöri.

Érzelemgazdagság, elmélyültség jellemzi játéktevékenységét. Szívesen vesz részt közös játékokban. Elfogadja óvónője és társai irányítását. Ő is kiegészíti ötleteivel, elképzeléseivel s tartalmasan, elmélyülten játszik. Játsszótársaihoz ragaszkodik, jó kapcsolatokat alakít ki.

Önállósága, felelőssége nyilvánul meg munkatevékenységében. Szívesen végzi a reábizott feladatokat, bár kissé lassu. Irányítást, segítséget igényel. Foglalkozásokon aktivizálható. Érdeklődése változó. Keveset jelentkezik, de felszólításra elfogadható válaszokat ad. Óvónőjéhez ragaszkodik, sokszor fordul hozzá közléseivel, előremutató értékelést igényel.

II. csoport

1. sz. jegyzőkönyv

Játékirányítás

Játéktémák: Várépítés

Babavendégség

A gyermekek szokásos módon kezdik a játékot. Szétnéznek a csoportszobában. A fiúk az építőjátékhoz mennek, a kislányok a babaszobába. Pergő óvónői utasítások. "Építetek várat!" "Remélem lesz olyan szép, mint amit A-ék építettek." /Ők nincsenek most itt./ "Ne dobáld már fiam olyan hangosan a kockát, meg lehet itt süketülni!" "Óvónéni, nem dobálom, csak rakom." "Nem kérdeztelek, te azt esináld, amit mondok." "Ugyan, de ügyetlenül rakod egymásra a kockákat, ebből sohasem lesz vár!" /A gyerekek csendben rakosgatnak L. A. bizonytalanul néz közben az óvónőre /Ne engem nézz, inkább azon gondolkodj, hogy építed meg a tornyot!"/.

"Minek ez a sok baba széjjel?" "Vidd a babaszobába, lépni sem tud az ember ebben a rendetlenségben!" "Rettentes ez az asztal!" "Igy szoktunk teríteni?" B. O. lassan otthagyja a babaszobát, egy babával a kezében leül, szemlélődővé válik, zsebkendőt kér az óvónőtől. "Ugy látom O., neked rettentő sok időbe kerül a zsebkendő keresés!"

"Mi volt itt, erdő? És nem tudtatok hozzá fát kérni?"

/A csoportban döbrent csend van./ Teljesen lelassul a gyermekek tevékenysége. Mozdulatlanság lesz urrá a csoportban. A. T. figyelmeztetés nélkül rakni kezdi a kockákat egy autóra. L. B. többször leveszi a szemüvegét és megtörli. Senki nem vállal irányító szerepet, nem együtt, hanem egymás mellett játszanak.

Az építéshez az óvónő utasításait elfogadják, szép várat építenek. Csak az óvónő irányításával tevékenykednek, ötleteiket félve valósítják meg.

P. L. mindvégig konstrukciós játék mellett ül, rakosgat, de semmit nem alkot-, "No végre, hogy ez az asztal is rendezesen meg van terítve!"

"K. N. és L. A. elfelejtettétek, hogy naposok vagytok?" A gyerekek riadtan néznek egymásra. "Nézzetek körül, mert rettenetes rendetlenség van!" "Rend van a polcon?" "Nem is ezen a polcon szokott lenni a mackó! Nem tudod megtanulni." L. A. szeme könnyes, kapkodva végzi a dolgát. K. N. a babaszobában rendezget. "Befejeztétek végre? Már csak rátok várunk!" "Ügyesebb naposokat választok legközelebb!"

Matematika foglalkozás

Elmarad a motiváció.

"Ide teszek egy karikát - ez egy fészek." Ti kismadarak lesztok! Hány kismadár van a fészekben?" A gyerekek számolni kezdenek. B. O. jelentkezik "Hat". "Nem azt mond-

tan, hogy számoljátok meg!" "Számolás nélkül nem tudjátok?" A gyerekek értetlenül néznek egymásra. L. B. ujját körbehordva számolja társait. "Szóval nem tudjátok? Kénytelen vagyok megmondani. Sok!"

"Repüljete két felé!" "Egyik karikába a fiuk, másikba a lányok." "Melyikbe van több? Hogyan dönthetjük el?" K. N. "Párba kell állni." "No végre ugye, hogy ha figyelsz, mindjárt jól tudsz válaszolni!" "Mióta áll lány, lánnyal párba?" "Tehát melyikből van több?" "Na, hát kiknek nem jutott pár?" V. H. halkán válaszol: "lányokból". "Jól van!" "Milyen hangu madárból van több?" "Próbáljuk ki, adj hangot L. B." Suttogva mondja, hogy csip-csip. "Hát ez nem hang!" B. O. köszörűli torkát, többször is próbálkozik mikorra sikerül. "Fiuk közül P. L. adj hangot!" P. L. hallgat, riadtan néz. "Legalább próbáld már meg fiam." Dörmögő hangot hallat "Na végre! Melyik csoportban van több madár, a magas, vagy a mély hanguak csoportjában?" A. T. halkán válaszol.

Gyakorlás, ellenőrzés:

"Kíváncsi vagyok, hogy tudjátok a feladatokat megoldani?" "Te ideülj T, nem látod, hogy itt kevesebb gyerek van?" "Pü és tő van a lapotokra festve. A dobozból annyi kétlábú állatot tegyetek a tőba /liba, kacsa/, ahányat tapasztolok." "Tegyetek hozzá annyi két lábut, ahány dobpergést hallotok!" "Oda, ahová illik, két lábu legyen az az ál-

lat!" A gyerekek sietve oldják meg a feladatot, közben egymás munkáját nézik. "No így jó lesz!" "O. hány volt a dobozodba?" "Figyelj máskor!" "Ugye tudod, ha odafigyelsz." "Ide?" - kérdezi K. N. "Miért szólsz bele? Jelentkezz!" "Hát Te B. hány nyulat tettél ki?" "Mi lesz veled az iskolában?" "Melyikből van több? Két vagy négy lábuból?" "Ne a másét nézd!" "A. egyszer sem jelentkezik!" "Na ki nem csinálta jól? Gondoltam!" A. idegesen babrál az asztalon. P. L. csak a társáéra nézve tudja a feladatot megoldani. Az óvónő többször figyelmezteti, hogy igyekezzen.

"V. H., Sz. T. szedjétek össze az eszközöket!" V. H. kiborítja az egyik dobozból a figurákat. Sietve szedgetni kezdi. "Mondhatom jó segítséget választottam, máskor ügyesebb gyereket kérek meg."

A gyerekek szótlanul ülnek, arcukon döbbenet ül. P. L. lehuzza pulóverének ujját és azt csavargatja.

II. csoport 2. sz. jegyzőkönyv

Játékirányítás: Építőjáték

Játék a babaszobában

"Kikészítettem ezeket a házakat, építsétek körbe parkokkal!" "Mire van hozzá szükségetek?" "Hát fákra feltétlenül!" "Még mire?" "Na itt vannak a játszótérhez a hinták, padok!" "Lányok is segíthetnek!" "Miért vetkőzteted B. azt a babát?" "T. legyél te a kockaszállító, remélem nem fogsz csörömpülni!" K. N. képkirakót kér. "Nem bánom, odaadom, de nehogy az egész csoportszoba tele legyen vele!" B. O. az építő fiúk között rakosgat. Keveset beszélgetnek. Szó nélkül építenek. P. L. a könyvek között rakosgat. Az óvónő mellé áll. "Ki gyúrte össze ezt a könyvet?" "Ez így volt" - mondja L. "Elég nem szép! Csakis ti tehetétek, a többiek ilyet nem szoktak csinálni!"

"Ide még tegyetek valamit, olyan üres mint egy sívatag!" "Elég már a kockákból, nem győzzük elrakni!" "A. T. az mi lesz?" "Homokozó." "Nem nagyon tudtam felismerni." T. keze egyre lassabban mozog, alig játszik ettől fogva.

"Hova indul az a babakocsi?" "No, jó de nehogy a háznak told!" "Miért nem rakjátok már a fákat, vagy elfelejtkeztek róla, hogy az is kell?" K. N. készségesen feláll és hordja a fákat. "Igy már kinéz valahogy!" Igen szép parkot alakítottak ki a gyerekek. Alighogy elkészült

az óvónő rakatni kezdi a játékokat. "Kik játszottak itt ma? Ki szeretne rendet csinálni?" "Na, pontosan A. nem jelentkezik, ő fog rendet tenni!" A. kedvetlenül rakogat. "O. segíts neki, mert sohasem lesz készen!" O. odamegy A.-hoz, aki dühösen szól rá "Ne nekem segíts!" O. csodálkozva keres munkát máshol. "Igyekezsetek!" "Nem haladtok semmire, úgy látszik nekem kell csinálni." "O. itt még mindig látok valamit! Jó, hogy észrevetted."

O. és A. megkönnyebbülve ülnek helyre. Teljes csend van a csoportban az óvónő vizsgálódva hordozza körbe a tekintetét. Semmi kedvességet nem tükröz az arca, mosoly egész játékidőben nem jelent meg rajta.

L. A. körmét rágja. L. B. kipirulva ül a helyén. Sz. T. hangját még ma nem hallottam.

Matematika foglalkozás

"Jól nézzetek körül! Különböző formájú játékokat gyűjtünk ezekbe a kosarakba!" "Gömbölyű formát ki tud hozni?" B. O. jelentkezik. "Jó, tedd le!" "Még ki lát gömbölyűt?" "A. siess, hozd!" "Miért odateszed? Mit gondolsz, miért van több kosár?" "Ugy ám, a labda kosarába kell tenni!" "Söglletes formát is kereshettek." "P. L. te nem látsz sehol ilyet? Na menj a kockásládához!" "Válassz már egyet!" - türelmetlenül. P. L. nagyon lassan nyúl a kockáért, bizonytalanul teszi az egyik kosárba. "K. N. jelentkezel, vagy csak nyujtogatod a kezéd?" "Siess válassz valamilyen formát!"

"Hová teszed?" "Miért?" "V. H. te is odatennéd?" H. nem válaszol. "Jó lenne figyelni!" H. lehajtott fejjel ül. "Milyen formát tartasz a kezébe?" "Remélem meg tudod mondani, hogy miért teszed a szögletes formák közé?" "Hát persze!" A gyerekek alig jelentkeznek. Sz. T. még eddig nem nyilatkozott.

Gyakorlás, ellenőrzés:

"A. T., Sz. T. Vigyétek az asztalokra ezeket a tálcákat!"

"Most gyorsan keressétek meg a feladatlapon a jeleket!"

"Vigyétek el a tollakat!" "Több formát láttok a lapokon, azokat, amelyeket egy néven is el lehet nevezni kössétek össze!" "Kezdjétek már!" "Mennyi ideig gondolkodtok ezen a kis feladaton?" "Na, L. hozzákezdész végre?"

L. halkán megszólal: nem ír a toll. "Biztosan te rontottad el. Hiába mondom el tizenötször, nem tudjátok a filc-tollat kezelni. Nagycsoportosok vagytok?"

"Ez szerinted így jó?" "Szólalj már meg végre!" "Tégla-lapnak nincs domboru oldala!" A gyerekek kezében szinte megáll a toll. Izgatottan néznek társuk munkájára. Sz. T. az ujjával kezdi dörzsölni a lapot.

L. A. szeme könnyes, B. O. közömbösen néz, nem csinál semmit. P. L. többször ráteszi a ceruzát egy formára, de nem húzza meg a vonalat. Az óvónő nem segít neki.

"Na kíváncsi vagyok hányan tudták megcsinálni." "Ez se pontos! Te meg hozzá se kezdted!" "Örülni fog M. néni /a délutános óvónő/, ha megmutatom neki!"

A jegyzőkönyvek értékelése

A./ Az óvónő értékelő magatartásának elemzése

1. Milyen szituációban történik az értékelés?

Foglalkozás /

Játék /

Munka /

2. Mire irányul?

Intellektuális teljesítmény /

Gyakorlati teljesítmény /

Feladathoz való viszony //

Munkamód /

3. Milyen formában fejeződik ki?

Tárgyi

Verbális /

Metakommunikatív //

Komplex

4. Milyen jellegű?

Buzdító-dicsérő //

Bíráló-szidó /

Közömbös

5. Ki felé irányul?

Az egyes gyermek /

Kis csoport //

Az egész csoport //

6. Kitől ered az értékelés?

Óvónő /

Társ

A gyermek saját maga

7. Mi az értékelés pedagógiai funkciója?

Információnyújtás a gyermekek számára teljesítményszintjükről ||||| ||||| |||||

Információnyújtás a csoport számára teljesítményszintjéről |||

Fegyelmezés |

Jobb teljesítményre serkentés ||||

Elriasztás a helytelen megnyilvánulástól.

B./ Értékelés:

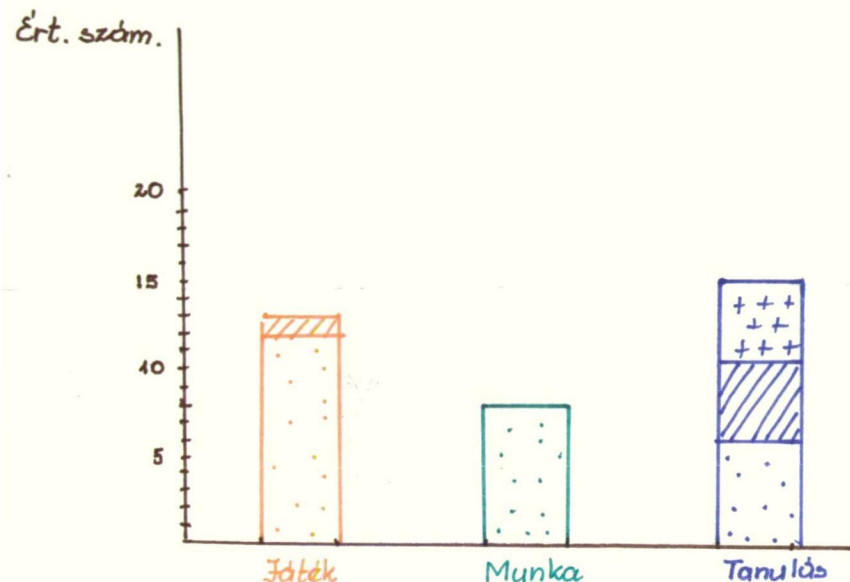
A bíráló-szidó magatartásra összesítésünk alapján gyakori értékelés jellemző. Értékelése általában elmarasztaló, esetleg ténymegállapító. Szinte valamennyi tevékenységi forma irányítása során értékel. Általában bírál-szid. A játéktevékenységben, munkában az értékelés a gyakorlati teljesítményre vonatkozik. Foglalkozáson az intellektuális teljesítmény értékelése kerül előtérbe.

Az értékelések gyakorisága a foglalkozásokon a legmagasabb. Jegyzőkönyvünk szerint a verbális értékelések kerülnek előtérbe. Itt azonban megjelenik az ironikus mosoly, a szigorú tekintet, a legyintések mint a direkt közlést kísérő indirekt megnyilvánulások.

Általában bíráló-szidó megjegyzések jellemzik adataink szerint ezt a magatartást, de a foglalkozásokon a teljesítményt pozitívan értékelő megnyilvánulások is megjelennek. A buzdító hatás ezen esetekben mégsem egyértelmű, hisz ekkor jellemzővé válik az ironikus hangnem, mely esetenként negatívabb hatást vált ki, mint a verbális elmarasztalás.

Az értékelések legtöbbször az egyes gyermekek felé irányulnak, de pl. a naposi munkában az együtt tevékenykedő két gyermeket kis csoportnak tekintettük. Ez a szempont arra figyelmeztetett bennünket, hogy szinte meg sem próbálkozik az óvónő közösséget minősítő értékeléssel, ha mégis megteszi inkább romboló, mint építő hatással van a csoportra.

Az értékelést kizárólag az óvónő végzi. A gyermekek számára annyi információt nyújt, hogy meg sem próbálkoznak egymás munkájáról véleményt mondani. Önértékelésre azért nem vállalkoznak, mert félnek a következményektől.

Információ a gyermek számára:

Információ a csoport számára:

Jóbb teljesítményre serkentés:

A biráló-szidó magatartás megjelenítése során arra törekedtünk, hogy enyhébb formában valósuljon meg, mint iskolai kísérletekben. A jegyzőkönyvek áttekintése során megállapíthatjuk, hogy ugy is nagyon erőteljes forma ez az óvodásgyermekek tevékenységének irányításában. A tiszta típus megformálása ez esetben is sikeres volt. Bár nagy várakozással tekintettünk a gyermeki reakciók elé, legalább ilyen nagyfokú féltéssel tapasztaltuk a kétséget kizáró romboló hatást.

A kísérlet ideje alatt visszafojtott könnyek /nem mertek sírni sem/, hirtelen kialakult pótcselekvések kétségbee-

sett tekintetek fémjelezték a negatív hatást. A legmeglepőbb számunkra az volt, hogy a csoportban egyáltalán nem jelent meg az agresszivitás a gyermekek között úgy, ahogyan ezt az iskolai kísérletek során tapasztalhattuk. Egyetlen eset utalt ilyen megnyilvánulásra, amikor a két, napos munkát végző gyermek közül az egyik a másiknak elutasító megjegyzést tett.

A gyermekek az első bíráló-szidó megjegyzésektől megdöbbenve szinte teljesen "hangnélkülivé" váltak. Egymáshoz szinte alig szóltak, ha mégis, akkor nagyon halkan. Óvónőjüktől a kísérlet idején csak két esetben kérdeztek, kértek.

A legnagyobb hatást az óvónő szigorú tekintete vagy ironikus mosolya, a gyermeki megnyilvánulásokat lebecsülő legyintése vagy ajkbiggyesztése váltotta ki.

Véleményünk szerint a gyermeki tevékenység eredményét nem értékelhetjük elszigetelten a gyermeki reakcióktól, hisz szemmel láthatóan ellentmondás van a teljesítmények és a tevékenységhez való viszony között.

A játéktevékenységben szinte eltűntek a tevékenységet jellemző jegyek: az önkéntes részvétel, a gyermeki kezdeményezés, az alkotó légkör, a közösségi tevékenység jellemzői. Az óvónő a gyermeki kezdeményezést bírálva,

ironikus megjegyzések kíséretében értékeli a tevékenység eredményét. Ha a játéktevékenység eredményeiből csupán egyetlen tényezőt emelünk ki, pozitívnak tűnhet ez az óvónői magatartás. Ez a gyermekek által létrehozott produktum. Megállapíthatja a külső szemlélődő, hogy a gyermekek "csodálatosan" játszanak, hiszen mutatós építmények születnek a játék eredményeként. Sok eszközt használnak a gyermekek. Szépen felöltöztetett babák, esztétikusan megterített asztal a babavendégséghez - ez a látszat. Előidézője a lépésről-lépésre utasító óvónő.

A vizsgálatot végző azonban nem ezen külső jegyekből vonhat le következtetéseket, hanem a tartalmi jegyek és a gyermeki megnyilvánulások együttesen tükrözik számára az óvónői magatartás hatását.

A gyermekek közötti kapcsolat felszínessé válik. Keveset beszélnek egymással. Az együttműködés csak annyiban jelentkezik, hogy többnyire óvónői utasításra "hozzáillesztik" saját produktumaikat a társakéhoz.

Míg más tevékenységek irányítása során a bíráló-szidó magatartás hatására a gyermekek felgyorsult tempóban cselekszenek - általában eredményesen, addig a játéktevékenységben lassul a tempó. Véleményünk szerint ezt a csoport feszült légköre eredményezi. Megfigyelhettük, hogy a jó kedvvel kezdett tevékenység a kritikus óvónői

megjegyzések hatására egyre közömbösebb, szomoruarcki-fejezéssel kísért kényszeredett játékká változott.

Önkéntes részvételtől, gyermeki kezdeményezés lehetőségéről szinte említést sem tehetünk.

A játék ideje nem csökken, hiszen az állandó óvónői utasítások végrehajtása látszólag hosszú időn keresztül tevékenységre készíteti az "együttjátkozó" gyermekeket. Ellenkéntben a tanulás irányításával kapcsolatos következtetésekkel, a bíráló-szidó magatartással irányított játék során a gyermekek szinte soha nem kérdeznek az óvónőtől - ők csak végrehajtanak.

Vizsgálatunk eredményét tekintve megállapíthatjuk, hogy ez nem is tekinthető a szó igazi értelmében játéknak. Hisz, ha akár K. Bühler játékelméletét tekintjük, aki szerint "a játékos tevékenység minden formáját a pozitív é-móciók jellemzik és azok motiválják... ez a működési kedv...", akár W. Stern elméletét, aki a játékot "szabad, öncélú tevékenységnek" definiálja - a fenti állításunk beigazolt-nak tekinthető.

A gyermekek munkatevékenységéről hasonló kép alakult ki a vizsgálat során. A bíráló-szidó magatartású óvónő már a feladatok meghatározása során figyelmen kívül hagyja azt a fontos követelményt, hogy a gyermeket e tevékeny-

ségre megfelelően kell motiválni, érdekeltté kell tenni a feladat elvégzésében. A legnagyobb hiba, hogy a gyermekek így nem viszonyulnak pozitíven a tevékenységhez. Az eredmény mérhetően jó, hiszen precíz, pontos végrehajtást tapasztalhatunk. A pontos végrehajtás az óvónő bíráló megjegyzéseitől való félelem és nem a közösség elvárásainak való megfelelés eredménye.

A munkatevékenységben való együttműködésről ez esetben nem kaphattunk pozitív képet. A megfigyelt esetekben mindkét gyermek a saját munkájával törődött - egymás segítségét elutasították. Jellemző kísérője volt a munka bíráló irányításának a könnyes szem, az értelmetlen kapkodás.

A vizsgált óvónői magatartás eredményes munkatevékenységet feltételez, de szinte kizárja a munka megszerettetésének, a közösségért vállalt feladatvégzés örömének lehetőségét.

Feltételezhetően bizonyítható a gyermeki munkatevékenységet elemzőbben vizsgálva, hogy a munkamozzanatokat megtanulják a gyermekek és igényes megvalósításra válnak képesek, de mindezt külső kényszer eredményezi. Nem számolhatunk azzal, hogy ily módon önálló, konstruktív gondolkodású gyermekeket nevelhetünk.

A tanulás irányítása során megállapítható volt, hogy az oktatási folyamat különböző mozzanataiban sajátosan jelent

meg a bírálva-értékelő magatartás. Bár a motivációs hatás minimális volt - az érdeklődés felkeltésének fázisában - a gyermekek koncentrált figyelemmel vettek részt a foglalkozáson. A határozott közlés, utasítás az ismeretközlés mozzanatában sikeres feladatmegoldást eredményezett. Megállapíthattuk, hogy az ismertetett irányítás kedvező eredményt azon gyermekeknél hozhatott, akikre az értelmi képességek fejlett szintje jellemző, s megfelelő önbizalom birtokában meg is mernek nyilatkozni. /K. N; B. O; L. A./ Azok a gyermekek, akik gátlásosabbak, bizonytalan a tudásuk, pozitív megerősítést igényelnek, visszahuzódóvá, passzív válnak a foglalkozásokon. Félnak a negatív szereplést bíráló óvónői megjegyzésektől.

Jellemző a gyors tempó - türelmetlen sürgetések -, mely szinte lehetetlenné teszi a lassabb gyermekek számára a megnyilatkozásokat. Kudarcok sora éri őket az óvónő aktivizálási eljárásainak hatására. /L. B; P. L./ Az önálló feladatmegoldást vizsgálva, az ellenőrzés fázisában megállapíthatjuk, hogy igyekeznek a gyerekek pontosan dolgozni. Eredményes tevékenységet azok végeznek, akik a frontális foglalkoztatás alkalmával is aktív részesei voltak az ismeretek feldolgozásának.

Az óvónő negatív értékelő megnyilvánulásai a bizonytalan gyermekekben félelmet keltenek - nem mernek hozzákezdeni a feladathoz, ujjukkal próbálják kidörzsölni a feltételez-

hetően hibás megoldást. A siker érdekében a feltételezhetően "ügyes" társ munkáját igyekeznek másolni.

Nincs tehát, differenciált irányítás, felzárkóztatás, előremutató értékelés. A gyermekek két csoportba oszthatók - passzív és aktív csoportokra.

A kudarc hatására pótcselekvések alakulnak ki /L. B; P. L./ szemüveg gyakori törölgetése, ruhaujj csavargatása stb.

A kísérletnek ez a fázisa megerősített bennünket abban, hogy a bíráló-szidó óvónői magatartás a gyermekek kibontakozásának a lehetőségét is kizárja. Tulirányítottá válik minden tevékenységük. A gyermeki magatartás tulzottan fegyelmezetté válik - nem mernek kezdeményezni.

Óvodás gyermekek tevékenységeinek irányítása során ez a nevelői magatartás ily tiszta formában ellentmond a szocialista nevelés alapelveinek. Szélsőséges formában történő vizsgálata arra adott lehetőséget, hogy a negatív hatásokat felmérjük.

Mivel vizsgálatunk során igen lényegesnek tartottuk a gyermeki reakciók feltérképezését és azok magyarázatát, néhány gyermeket megkérdeztünk arról, hogy jól érezték-e magukat a játék során, illetve a foglalkozáson.

A gyermekek erősen kötődnek óvónőjükhöz, s válaszaikból úgy tűnt, mintha magyarázatot kerestek volna az óvónő megmagyarázhatatlan viselkedésére.

Pl. "Zsuzsa néninek rossz kedve volt valamiért." "Haragudott, mert nem voltunk ügyesek." "Nehéz feladatokat adott." "Nem segített." B. O. és L. B. nem kapcsolódott be beszélgetésünkbe, dac, sértődöttség, szorongás túlkörzödött arckifejezésükben.

Bár tanulság, konklúzió levonására ez a rövid beszélgetés nem alkalmas, mégis megfogalmazódott bennünk, hogy a tartósan buzdító-dicsérő óvónő "gyógyítható" károsodásokat hoz létre megváltozott óvónői magatartásával.

Utóvizsgálat

A bíráló-szidó magatartást a buzdító-dicsérő magatartás váltja fel.

Játékirányítás: Építőjáték

Az óvónő ugyanazokat a játékszereket készíti ki, melyeket az előző napok játéktémáihoz használtak a gyermekek. Előzetes megbeszélésünk alapján az óvónő néhány perccel a gyerekek érkezése után jön a csoportszobába. A gyerekek közül többen leülnek az asztalok mellé. L. B. a körmét rágja. P. L. álldogál az asztal mellett. B. O. szólal meg K. N.-hoz fordulva "Játszunk?" K. N. a fejét rázza.

"Miért nem játszotok gyerekek?" - kérdezi mosolyogva a belépő óvónő. Nem válaszolnak. "Engem vártatok? De örülök neki!" "Szedjük le a terítőket az asztalokról!" "Segíts P. L.!" "Köszönöm". A gyerekek nagyon nehezen oldódnak. "Mit szeretnétek játszani?" "Nézzétek a várépítéshez készítettem a játékokat!" L. A. lassan elindul. "Várat szeretnél építeni?" L. A. fejét rázza. A gyerekek még mindig alig szólnak meg. Az előző nap játszott témákhoz használt eszközökhöz nem nyulnak. Az óvónő lapokból összeállított kempingházakat kezdi lerakni a szőnyegre. "Jó, építsünk akkor kempinget!" A gyerekek lassan az óvónő köré gyűlnek. /Ez a csoport kedvelt játéktémája/. Az óvónő kezdeményez, segít. Kedvesen simogatja meg közben a gyerekeket. A gyerekek lassan kezdik az építkezést. A kislányok is ottmaradnak. Nem mennek a babaszobába. Legtöbbit az óvónő tevékenykedik, a gyerekek "segítenek", még mindig nem a saját elképzeléseiket valósítják meg. L. B. sűrűn pislog és még mindig a szőnyeg szélén térdepel. /Az óvónő kétségbeesve néz rám - elbizonytalankodik./ Kicsit magukra hagyja a már játszó gyermekeket és egyénenként kezdeményez beszélgetéseket a gyermekekkel.

"Jól van gyerekek, itt hagyjuk a megépített kempinget a szőnyegen, majd foglalkozás után folytatjuk!" "Kicsit rakjuk összebb a kockákat!" Azok a gyerekek segítenek, akikkel az óvónő beszélgetett.

Matematika foglalkozás:

"Most először egy parkolót kell építenünk, mert versenyezni fogunk." /A gyerekeknek megmutatja a nyakukba akasztható járművek képeit./ "Segítsetek nekem! Hány garázst kell megépítenünk." L. A. csendben számol. "Nyolcat" - mondja bizonytalanul. "Valóban annyit, ügyes vagy!" "Gyertek, jöhettek mindannyian! Hozzatok kockákat!" A gyerekek vonakodva indulnak. B. O. úgy tesz, mint aki nem hisz a fülének, csodálkozva néz körül, de végül ő is odamegy. L. B. bizonytalanul lép el az asztaltól, de nem engedi el az asztalt, visszalép. Az óvónő bátorítására is odamegy.

"Na, most ti lesztek a járművek, gyertek a nyakatokba akasztom ezeket a képeket! Nevezzük is meg őket!" "Jó! Ügyesek vagytok." "Versenyezni fogunk, itt lesz a rajtvonal." "Nézzétek meg jól szerintetek melyik jármű lesz az első!" "Igazad van A. T. valóban a versenyautó!" "Utána melyik lesz a második?" "Hát, nagyon ügyesen eltaláltad A.!" "Örülök neki, hogy így figyeltek!" Ellenőrzik az egymás mellett sorakozó járműveket: Első, második... B. O. szökdelve figyeli a versenyzőket. Óvónői dicséretetek, biztató tekintet egyre inkább oldják a hangulatot.

Soralkotás: "Elkezdek egy játékot, ki tudja folytatni?" V. H. Örülök, hogy Te is jelentkezel!" "Jól van! Ügyesen

oldottad meg!" Nagy aktivitás, figyelem, közös tevékenységre serkentő kérdések. "Hogyan tudnátok még elhelyezni a korongokat?" A gyerekek előzékenyek. L. A. elkezd mondanivalóját, de ugyanakkor B. O. is belekezd. "Jó, mondja Olga először!" - engedi át a válaszadás lehetőségét.

Ellenőrzés

"Üljetek a helyetekre! Olyan ügyesek voltatok, hogy biztosan nagyszerűen meg tudjátok oldani a következő feladatot!" Lassan munkazaj alakul ki. A gyerekek lázasan dolgoznak /soralkotás feladatlapon/. Egymás munkáját figyelve, segítve végzik a feladatot. Az óvónő P. L. mellé ül és újra elmagyarázza a feladatot. Teljes sikerrel dolgoznak.

A gyerekek egyre felszabadultabb légkörben tevékenykednek. Mosolygó óvónő, nagy sóhajok, még mindig a felszabadult hangulat jelzői.

A munkatevékenységben átélt negatív érzelmeket az óvónő úgy próbálja oldani, hogy a nyolc gyermek együtt készül a tizóraihoz. Mindenki kap feladatot /terít, tányérokat, bögréket, szalvétákat készítenek/. Jó kedvvel, önként vállalkozva a feladatokra tevékenykednek. Az óvónő dicsér, értékeli.

Az utóvizsgálat célja jelen esetben is kettős volt. A megváltozott óvónő magatartás hatásának megfigyelése és

az előző magatartás hatására kialakult negatív érzelmek oldása. Látna a bíráló-szidó magatartás hatványozottan negatív hatását, most a legfontosabb feladat a pozitív érzelmek kialakítása volt. Ennek érdekében kissé túlzottan kellett érvényre juttatni a dicséret alkalmazását, a szeretetteljes óvónői megnyilvánulásokat. Annál is inkább szükség volt erre, mivel az óvónő is pesszimistává kezdett válni, úgy érezte, hogy teljesen elveszítette a gyerekek bizalmát, szeretetét.

A játékban ezért nyultunk a gyermekek legkedvesebb témájának kezdeményezéséhez. Ez a tevékenység még nem hozta a várt hatást. A gyerekek továbbra is tartózkodóan viselkedtek, nagyon csendesen, halkán beszélgettek. Ezek a beszélgetések még mindig csak közlés tartalmúak voltak. Nem beszélhettünk a játékban a kezdeményezés szabadságáról, a felszabadult alkotó légkörről. Kevés ötletük volt a gyerekeknek - bár ezt a témát nagyon elmélyülten játszották a kísérletet megelőző időben. Fokozott óvónői irányításra, ötletre volt szükség. A gyerekeket szinte egyenként kellett megnyernie az óvónőnek. Érdekes módon elsőik között a közömbös gyermekek szabadultak fel. P. L., aki igényli ugyan az értékelést, de nincs hozzászokva a sikerekhez, nyomban tevékenykedni kezdett az óvónő kérésére. Az érzékeny gyermekekkel kellett legtöbbet foglalkozni, meg kellett őket győzni az óvónő szeretetéről. L. B.; Sz. T., aki teljesen bizonytalanná vált a bíráló-

tek hatására most örömmel fogadta az óvónő közeledését. B. O. és K. N. sokáig fékezett aktivitással vettek részt a tevékenységekben, nem akartak hinni ebben a változásban.

A játék eredményességéről tehát csak annyiban szólhatunk, amennyiben az a gyermeki pozitív viszonyulás kialakulásának eszközévé vált.

A foglalkozáson játékos hangulatban került sor az ismeretek feldolgozására. Szándékosan helyeztük előtérbe a motiváció elvének érvényesülését. A cél nagyon egyértelműen a sikerélményhez juttatás volt. A sorsszámok gyakorlása 8-as számkörben ismétlés volt. Az óvónő a témában tartott foglalkozások eredményeire építve választotta ezt az anyagot. Az ösztönzés és állandó buzdítás segítette felszínre a meglévő ismereteket. A siker örömét hűen tükrözték a mosolygó gyermekarcok, az, hogy gyakran kérték az óvónő véleményét. Hallani, sokszor akarták hallani a dicsérő szavakat. Természetesen ez az egy alkalom csak kezdet volt a kiegyensúlyozott légkör kialakításához. Még napok múlva is észlelhető gátlás, félelem a gyermekek között. Ez a tény újra megerősítette azt a véleményünket, miszerint az erőteljes bírálat, szidás nem segíthetik a nevelés eredményességét. Elfogadjuk G. Snyders véleményét: "Az ilyen nevelő több kudarcot vall, mint amennyi sikert ér el; inkább a gyermekek türelmét kell csodálnunk, hogy

elviselnek egy ilyen külső személyt, akinek beavatkozásai látszólag arra irányulnak, hogy hátráltassák a szépen alakuló munka szeretetét, és kínzó, hamar elérhetetlenné váló teherre változtassanak egy olyan tevékenységet, amelynek elvégzéséhez csupán nyugalomra van szükség. Az ilyen vezető hasznavehetetlen, hátramozdító.

Természetesen újra hangsúlyoznunk kell, hogy a bemutatott bíráló-szidó magatartás tulzottnak tekinthető. Véleményünk szerint inkább enyhébb megjelenésével kell számítanunk a gyakorlatban, s átszövi azt a bírálat mellett a dicséret és ösztönzés is.

III. csoport

Buzdító-dicsérő magatartásforma

A kísérletben résztvevő gyermekek jellemzése:

T. J. lány:

Érzelmi-hangulati állapotára vidámság jellemző. Kiegyensúlyozatlan, érzelmei változóak. Hangulatának megfelelően ellenkezik társaival, konfliktusokba keveredik. A kudarcokat nehezen viseli el, önbizalma tüzött.

Gyakran játszik magányosan. Ez általában akkor következik be, ha társai nem fogadják el erőszakosan megszerzett vezetői szerepét. Foglalkozásokon érdeklődése változó. Figyelme könnyen elterelhető. Tájékozottsága, ismereteinek szintje aktivitásra készíti. Szívesen szerepel, igényli az értékelést.

Munkatevékenységet szívesen végez. Pontos, precíz, de kissé lassú. Feltétlen értékelést igényel e tevékenységben is. Kedveskedő, érzelmileg kötődik óvónőjéhez.

D. M. lány:

Gátolt, félénk gyermek. Érzékenyen reagál pozitív és negatív értékelésre egyaránt. Társai iránti ragaszkodása szembetűnő, de kismértékű agresszivitás is tapasztalható esetenként nála. Szerepjátékot játszik leginkább, következetesen betartja a szabályokat, s társaitól is elvárja

ezt. Elmélyülten játszik egy-egy témát. A foglalkozásokon figyelme tartós. Igen aktív részvétel jellemző rá. Szívesen nyilatkozik meg. Általában érdeklődéssel kapcsolódik be minden mozzanatba.

Pontos munkavégzés, a munkafeladatokhoz való pozitív viszonyulás jellemzi.

Óvónőjét szeretettel fogadja el irányítójaként.

K. K. fiú:

Érzelmileg kiegyensúlyozatlan gyermek. Általában vidám alaptermészetű, de kudarcok hatására könnyen sirva fakad. Igen szeret egyedül játszani szerkesztő, konstrukciós játékokat. Óvónői, vagy társai irányítására szerepjátékokba is bekapcsolódik. Általában kisebb szerepeket vállal.

Foglalkozásokon figyelme hullámzó, gondolkodása lassu. Igényli a differenciált foglalkozást. Aktivitása az óvónő buzdítására fejleszthető.

Munkatevékenységek végzése során lassu. Szívesen tesz eleget az óvónői megbízásoknak.

Fokozott szeretetigényéből fakad, hogy óvónőjéhez erős érzelmi szálak fűzik.

R. A. lány:

Érzelmi életét labilitás jellemzi. A nehézségeket se-

gítséggel képes leküzdeni. A kudarcok elkeserítik. Nagyon igényli a biztatást, dicséretet, ilyenkor vidám, kiegyensúlyozott.

Általában szerepjátékot játszik. Szerepeket szívesen vállal. Elképzeléseit, ötleteit beépíti játékaiba. Érdeklődéssel vesz részt a foglalkozásokon, figyelme tartós. Tájekozott, megismerő tevékenysége élénk. Aktív részvétel jellemzi, általában helyesen oldja meg a feladatokat. Munkavégzés során kitartás, pontosság jellemzi. Szívesen segít társainak és a felnőtteknek is.

B. P. lány:

Érzelmileg kiegyensúlyozott gyermek. Általában komoly, csendes. Társaskapcsolatai jók. Igényli az óvónő értékelését. A dicséret, siker nagyon ösztönzően hat rá. A kudarcot nehezen viseli el. Játékban nem vezető egyéniség. Elmélyülten, szívesen játszik kisebb szerepet, elfogadja az óvónő vagy a társak irányítását.

Foglalkozásokon aktív részvétel jellemzi. Gyakran nyilvánul meg. Válaszai, feladatmegoldása eredményesek. Munkavégzése igényes, pontos. Munkához való viszonya pozitív. Szívesen tevékenykedik társaival.

G. J. fiú:

Félénk, gátlásos gyermek. Nehezen oldódik. Minden nap

következetes óvónői irányítással találja meg helyét a gyermekcsoportban. Minden tevékenységben óvónői segítséget, irányítást igényel. A sikerek megnyugtatóan hatnak rá, de a legkisebb kudarc, sérelem is elkeseríti. Játéktevékenységben gyakran szemlélődő. Kellő irányítással szívesen tevékenykedik. Szívesen játszik egyedül konstrukciós játékokkal, képkirakóval.

Foglalkozásokon nehezen aktivizálható. Lassu gondolkodású. Ha az óvónő rávezeti a helyes megoldásra, büszkén mosolyog.

Munkavégzésében is bizonytalan, lassu. Segítséggel végzi a feladatokat. Sok buzdításra, elismerésre van szüksége akkor, hogy merjen feladatot vállalni.

Óvónőjéhez erősen kötődik. Jelenléte biztonságot jelent számára.

A kísérlet III. fázisában csak hat gyermek vett részt. Két gyermek megbetegedett.

III. csoport 1. sz. jegyzőkönyv

Játékirányítás:

Játéktémák: Építőjáték /baromfiudvar/

Előzmény: A baromfiudvarról készült diaképek megtekintése. A gyermekek megkezdik az építkezéshez a kockák szállítását autókkal. Az óvónő érdeklődik. "Mit fogtok építeni?" "Udvart, házat." G. J. A polcon lévő állatfigurákat rakosgatja. "Jó lenne egy szép nagy baromfiudvart építeni:" - mondja az óvónő. Emlékeztek, hogy milyen állatokat láttunk a filmen tegnap. D. M. sorolja. "Hol éltek ezek az állatok?" T. J. "Ólakban, istállókban." Építkezni kezdenek. D. M. irányít. "Nagyobb ólakat építsünk!"

Óvónő: "Nagyon szépen alakul ez az udvar, talán egy kicsit nagyobbra építhetnétek az istállókat." Leül egy asztalhoz, R. A. mellé, aki az építő gyermekeket nézi. Konstruktív játékokból etetőt kezd készíteni. Kéri R. A.-t segítsen ő is.

A játszó gyermekek felszabadultak, jókedvűen építenek.

Beszélgetnek, közben az óvónő véleményét is kikérlik.

G. I. kockákat szállít autóval D. M. kérésére. K. K. leül az óvónő mellé, s érdeklődik "Mi lesz ez?" "Etetők."

"Én is csinállok egyet." "Jó, próbáld meg. Nézd ilyen boszszu lapokat válogatok."

Közben a gyermekek állatokat visznek a polcokról. Elkészülnek az etetők. R. A. odaviszi az építőkhöz, megjegyzi

"Óvónénivel csináltuk." B. P. "Óvónéni ez önetető?"

"Igen, az is lehet, bár akkor hosszabb elemekből kellene készítenünk, s tartályra is szükségünk lenne."

A gyermekek a baromfiudvar elkészültével egyre többen helyezkednek el az óvónő körül, etetőket, itatókat, kutat készítenek. Közben az óvónő értékeli, ötletet ad. A gyermekek is értékelik egymás munkáját. Önértékelés is elhangzik. "Ezt a nagy tartályt én készítettem." Ugye óvónéni ez jó etető a baromfiudvarba - ilyen lyukacsos." Kiegyensúlyozott, nyugodt a légkör. Konfliktus nem alakul ki. "Ezt a szép baromfiudvart nem bontjuk szét, megmutatjuk a többieknek!" "Nézzétek, néhány kocka széjjel van a teremben, szedjük össze!" A gyerekek szinte kivétel nélkül tevékenykednek.

Matematika foglalkozás:

Téma: Vonalak, záróvonalon belül, kívül lévő pontok.

Motiváció: "Nézzétek, mennyi játékot készítettem ide!

Most ezekkel fogunk nagyon érdekes feladatokat megoldani."

Ismeretek feldolgozása: Két szalagból alakítok ki két formát a szőnyegen. Jól figyeljétek meg, hogy

melyik formába tudnátok bejutni úgy, hogy nem lépitek át a szalagot!" "Gyere T. J. próbáld meg!" "No, melyikbe?" "Igen a nyitott formába!" "Melyikbe nem lehet be-

jutni? Nagyon jó - a körbe!"

"No, ha ezt ilyen ügyesen kitaláltátok, biztosan tudtok nekem segíteni. Két nyakláncot készítettem /gyöngysort fűzött/ szeretném, ha megmaradna, de mindig legurul róla a gyöngy." "Te mit csinálnál K. K.? Gyere mutasd meg! Összekössem? Jó, próbáljuk meg!" "Igazad volt, így bezártuk a vonalat!"

Gyakorlás: "Hoztam nektek egy feladatlapot egy kisegérül az egyik sarkában. Válasszátok ki azt az utvonalat, amelyen a kisegér eljut az élelemhez és jelöljétek piros színű ceruzával!"

Közben figyeli a gyermekek tevékenységét. "Miért ezt választottad G. I.? Húzd csak végig az ujjad a vonalon!"

"Milyen vonal ez?" Igen nyitott - nem zártuk le.

"Te melyiket választottad R. A.? Kövesd csak végig a ceruzáddal az egér utját! Ügyes vagy, valóban így jó!"

"A másik uton eljut-e az egér az élelemhez?" De örülök, hogy mindannyian jelentkeztek!"

"Olyan ügyesen oldottátok meg a feladatot, hogy még ti is rajzolhattok egy másik utat, amelyen eljuthat az egér a sajthoz!"

Naposi munka: "Nézzétek csak meg a napostáblát! Ki ma a napos?" "Te vagy B. P. és T. J." "Jó. Szedjétek akkor ügyesen össze a ceruzákat és a feladatlapokat." "Köszönöm, ügyesek vagytok!" "Mossatok kezet és gyertek teríteni!" "Hány asztalhoz terítsünk óvónéni?" "Most csak

egyhez, mert olyan kevesen vagyunk, hogy elférünk."

"Egyszerre csak két poharat hozz J.! Ugy ám, nehogy leejtsd!" "Hát ez az asztal most úgy néz ki, mint egy családi asztal!" Mindannyian együtt tizóraizhatunk!" "Nézzétek milyen szépen megterítették P-ék." "Köszönjük!"

III. csoport

2. sz. jegyzőkönyv

Játékirányítás: Építőjáték /baromfiudvar/

Az óvónő jól látható helyre készíti az előző napon használt játékeszközöket. Kedvesen beszélget a gyerekekkel. K. K. már el is kezdi a kockák szállítását. G. J. melléguggol - beszélgetnek. "Ma megint baromfiudvart építünk?" K. K. "Óvónéni hová tettük az etetőket, itatókat?" "Nézd csak ott vannak a játékpoliccon!" Lassan minden gyermek az építkezéssel van elfoglalva. R. A. az óvónő mellé telepszik. Az óvónő állatokat rajzol. "Ez mi lesz?" Odatehetik az ólak elé - ez jelezheti, hogy melyik állat hol lakik!" "Kivágjuk?" Igen, hozz ollót és megpróbálhatod!"

"Óvónéni eleség is kell az állatoknak!" "Ebből a zöld papírból vagdoshattok fűvet!" "És a kukoricát, meg a buzát hogy csináljuk?" "Hozzatok be gyurmát." "Jó, de jó!" örvendezik B. P. Néhány perc múlva az egész kis csoport szorgalmasan dolgozik. "Jó, ügyesen gömbölyíted a kukoricaszemeket!" "Azért nem a földre szórnam! Jobb

lenne az etetőbe, hisz azért készítettük!" A gyerekek csendesen beszélgetnek. Egyre kevesebb óvónői irányításra van szükség. Megbeszélik, hogy melyik állat mit eszik. Egyetértésben játszanak. "Meghagyjuk az udvart óvónéni? Ugye nagyon szép lett, szebb, mint tegnap?"

"Igen nekem is nagyon tetszik."

Matematika foglalkozás:

Hosszuságok mérése különféle egységekkel.

Motiváció: "Rakjátok félkörbe a széketeket, mert most arra leszek kíváncsi, hogy milyen jó megfigyelők vagytok, észrevesztetek-e apró dolgokat, változásokat is!"

Ismeretek feldolgozása: "Először ugróversenyt rendezünk!"

"Kíváncsi vagyok, hogy jól meg tudjátok-e figyelni, hogy ki milyen hosszut ugrott!" "Ki szeretne ebben a versenyben részt venni?" "Jó, jöhettek mindhárman." "Ti pedig nagyon figyeljétek." "Maradjatok ott ahová ugrottatok."

"Ki ugrott leghosszabbat?... Jó! Igazán? No majd megmérjük! Hát igazatok volt valóban ez a leghosszabb szalag."

"Leejtek 3 különböző hosszúságú szalagot. Vajon melyik a leghosszabb, a legrövidebb? Örülök G. I., hogy jelentkezel. Szerinted melyik, a zöld. Jó majd összemérjük."

"Hát, ez a Pisti nagyon jól megfigyelte a hosszúságokat!"

"Igy együtt nagyon ügyesen mértetek, most önállóan kell mérni távolságokat ezekkel a kis pálcákkal!" A gyerekek várakozással ülnek a helyükre. "Jó!" "Hányszor fért rá

arra az utra?" "Nézd csak meg pontosan!" "Ügyesen mértél!" "Kettő meg egy kicsi." "Igazad van, te nagyon pontosan mérsz." "Jól van tegyéték vissza az eszközöket a tálcára!" "De jót méregettünk!" "Örülök, ha szívesen mérték, majd máskor is játszunk ilyet!" "Ma nagyon sok eszközt használtunk. Ki segítene szétválogatni és helyretenni ezeket." Jó. D. M. és R. A. ügyesen válogassátok szét a mérőpálcákat és szalagokat!" "Ezt nagyon szépen szétválogattátok. Így legközelebb is tudunk velük mérni!" R. A. a feladatlapokat is pontosan egymásra illeszti. "Nagyon szépen összeszedted!" "Köszönjük!"

A jegyzőkönyvek értékelése:

A./ Az óvónő értékelő magatartásának elemzése

1. Milyen szituációban történik az értékelés?

Foglalkozás |

Játék |

Munka |

2. Mire irányul?

Intellektuális teljesítmény |||||

Gyakorlati teljesítmény |||||

Feladathoz való viszony

Munkamód |||

3. Milyen formában fejeződik ki

Tárgyi

Verbális |||||

Metakommunikatív |||||

Komplex |||||

4. Milyen jellegű?

Buzdító-dicsérő |||||

Bíráló-szidó |||

Közömbös

5. Ki felé irányul?

Az egyes gyermek |||||

Kis csoport || || ||

Az egész csoport |||||

6. Kitől ered az értékelés?

Óvónő |||||

Társ |

A gyermek saját maga //

7. Mi az értékelés pedagógiai funkciója?

Információnyújtás a gyermekek számára teljesítményszintjükről ||||| ||||| |||||

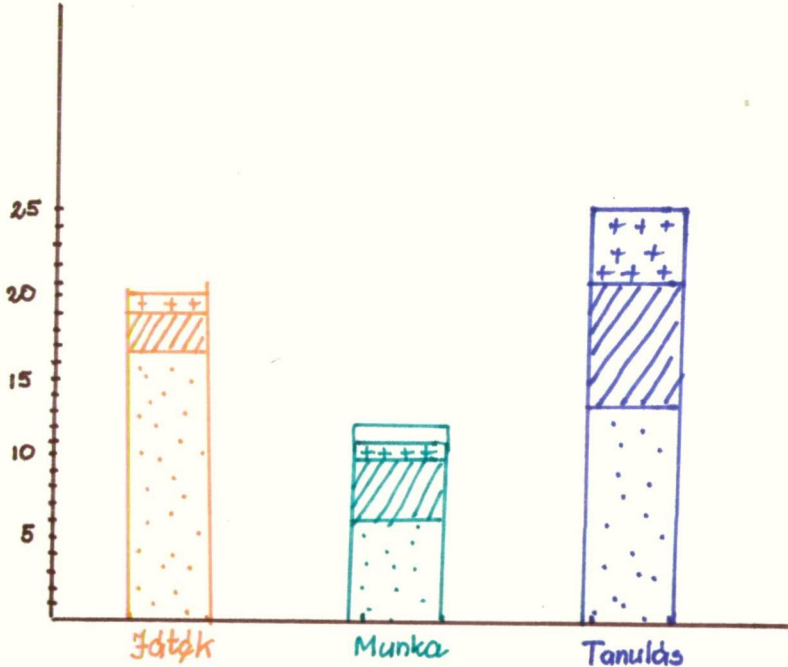
Információnyújtás a csoport számára teljesítményszintjéről ||||| |||||

Fegyelmezés

Jobb teljesítményre serkentés |||||

Elriasztás a helytelen megnyilvánulásoktól. |

szám.

Információ a gyermek számára: [dots]
Információ a csoport számára: [lines]
Jobb teljesítményre ösztönzés: [pluses]

B./ Értékelés

Vizsgálatunk III. fázisában az előző két magatartás vizsgálatával szemben az értékelő megnyilvánulások egyre növekvő számosságát állapíthattuk meg. Az értékelések száma a tanulási tevékenység irányítása során volt a legmagasabb. Ez azzal magyarázható, hogy a játéktevékenységet az óvónő részvételével, tevékenységgel is tudja irányítani, s ezt is tette tulnyomórészt.

Változott a megnyilvánulások megoszlása olyan szempontból is, hogy itt jelentek meg jó értelemben a feladathoz való viszonyra utaló értékelő megnyilvánulások. Az értékelés komplex módját mi úgy tekintettük, mint a verbális és metakommunikatív forma együttes megjelenését. A tárgyi értékelés szinte szóba sem került eddigi vizsgálódásunk során.

Az értékelés jellege általában buzdító-dicsérő volt, bár egy esetben előfordult bíráló megjegyzés is. Ez figyelmeztet bennünket a későbbiekben olyan következtetés levonására, hogy a mesterségesen tiszta buzdító-dicsérő típusnál is elkerülhetetlen a jobb eredmény elérése érdekében a bíráló megjegyzés.

A mennyiségi elemzés során megállapíthattuk, hogy a magatartás hat legpozitívabban a közösség alakítá-

sára, ugyanis itt találkozunk legmagasabb számban a csoport egészére vonatkozó értékeléssel.

Elégedetlenek lehetünk azonban a gyermekek által megfogalmazott értékelések számával, hisz nyugodt, kiegyensúlyozott légkörben a gyermekek önkritikája, kritikai megnyilvánulása várhatóan magasabb számu. Kevés gyermeki értékelést azzal magyarázhatjuk, hogy az óvónő szinte minden gyermeki teljesítményt értékelt.

Végül pozitív jelzésként fogható fel, hogy az értékelés pedagógiai funkciói között jelentős számban jelennek meg a csoport teljesítményét értékelő megnyilatkozások és a jobb teljesítményre ösztönző megjegyzések.

A számokat tekintve tehát pozitív következtetések levonását tehattuk meg. Ez a tény feltételezi a tartalmi elemzés hasonló eredményeit is.

A buzdító-dicsérő óvónői magatartás terveink alapján a legtisztább formájában jelent meg vizsgálatunkban. A következtetések levonása előtt meg kell jegyeznünk most is, hogy természetes körülmények között szinte lehetetlennek tűnik ilyen óvónői magatartás megvalósítása.

Kísérletünkben olyan gyermekek csoportjának irányítását terveztük, akik általában érzékenyek, állandó óvónői megerősítést igényelnek. Ezért reakcióik feltételezésünk szerint kedvező képet alakíthattak ki a tervezett

óvónői magatartás hatásáról. Az óvónő minden megnyilatkozásával, tetteivel, metakommunikatív jelzéseivel a buzdítás és dicséret hatását keltette.

A csoport légköre minden tevékenységi formához pozitív töltést biztosított. Természetesen a tevékenységtől függően sajátosan tudtuk mérni az elért hatást.

A játéktevékenység alkotó légkörben zajlott. A gyermekek nyugodtan játszottak. Óvónőjük állandó jelenléte, biztató megnyilatkozásai, tanácsai, ötletei segítették az elmélyült, tartalmas játék kialakulását. A közös élmény /diafilm nézése/ közös játéokra ösztönözte őket. Derűs, felszabadult hangulat jellemezte a csoportot. Érdekesnek tűnt, hogy a gyermekek különösebb szerepet nem vállaltak, nem osztottak. Ez a játék a "mi játékunk" volt. D. M. irányító megnyilvánulásai nem szerephez kötöttek voltak.

Megfigyelhettük, hogy az óvónő nem verbálisan értékelt elsősorban, hanem tevékeny részvételével. Jellemző, hogy a félénkebb gyermekek /R. A. és G. J./ az óvónő mellett, vele együtt tevékenykednek. Gyakori a gyermekek közlése, óvónőjüktől kérdezgetnek, elmondják elképzeléseiket. A gyermekek egymással is sokat beszélgetnek, terveznek, közösen megvalósítanak. Ez a légkör valóban magán viseli az "alkotó" jegyet.

A játék szintjének mutatóit - együttjátshók számát, a téma játszásának idejét - tekintve tartalmas, elmélyült játékról kaphattunk képet.

Megfogalmazhatjuk azt a gondolatot is, hogy ilyen óvónői irányítással bontakozhat ki leginkább a játék személyiségformáló szerepe.

A foglalkozás irányítása során az óvónő verbális és non-verbális közlései motiválóan hatottak a gyermekek érdeklődésének alakulására, tevékenységük eredményességére. A sikerélmények újabb feladat megoldására ösztönözték őket. Ki kell emelni az óvónő metakommunikációs megnyilatkozásait is. Mosolygós, derűs egyénisége, türelmes, biztató pillantása jól segítették a direkt közlések pozitív hatását.

A motiváló hatás egész foglalkozáson érvényesült. A sikeres válaszok feltételezése az egyébként ritkán megnyilatkozó G. J.-t is aktivitásra készítette.

K. K. - akit súlyos beszédhibája gyakran gátol, a pozitív óvónői magatartás hatására önfeledten kiált fel a helyes ut megtalálása után.

A sikeres feladatmegoldás után adott lehetőség a gyermekek önálló elgondolásának megvalósítását, kreativitásuk fejlesztését biztosította. A feladatlapok feladatainak eredményes megoldása 100 %-os volt.

Erénye ezen óvónői magatartásnak, hogy igen jól segíti a képességek kibontakozását, a fejlődésben elmaradt gyermekek felzárkóztatását.

A munka tevékenységben a feladat adása valóban eredményt feltételező volt. Ez elsősorban a munkához való pozitív viszonyulást alakíthatja ki. A gyermekek szívesen vállalt, örömmel végzett tevékenysége ez esetben a munka.

A dicsérő-buzdító óvónői magatartás vitathatatlanul a legpozitívabb hatást váltja ki a gyermeki tevékenységek eredményességét illetően. Érzékelhető volt ez a teljesítmények mellett a gyermeki megnyilvánulásokban, a nagyszerű óvónő-gyermek kapcsolatban is.

Kísérleti eredményeinket átültetve a mindennapi pedagógiai gyakorlatba, feltétlenül meg kell fogalmaznunk azt az aggodalmunkat, hogy az állandó dicséret, buzdítás valóban nem minden gyermeknél és nem minden gyermek csoportnál ér el egyértelműen pozitív hatást. A buzdításnak és dicséretnek feltétlenül összhangban kell lennie a követeléssel, a helyesen felállított követelménnyel. Nem képzelhető el az esetenkénti bírálat, vagy éppen elmarasztalás nélkül eredményes nevelő tevékenység. A buzdító-dicsérő magatartás hatására kialakult eredmény,

és egyáltalán ez a magatartás úgy jelenik meg a pedagógusok előtt, mint a legelfogadottabb, legeredményesebb, sőt "legegyszerűbben megvalósítható" /Snyders/ dolog. Mi mégsem ezt szeretnénk volna vizsgálatunkban bizonyítani, hanem azt, hogy bár a játéktevékenység során kizárólagosnak tartjuk, de a tanulásnál, munkánál feltétlenül át kell szőnie az értékelést a követelmény megvalósításáról kialakított reális képnek - esetenként az elmarasztalásnak.

Egyetlen mozzanattal tudjuk bizonyítani ezen állításunkat. A feladatlapos megoldás eredményeivel. Ez a tevékenység valóban önállóvá kell, hogy váljon az iskolában s a tevékenység eredményéről reális értékelést kell a gyermeknek adnunk. Az óvoda iskolaelőkészítő munkájának arra is kell irányulnia, hogy a gyermeket ne az iskolában érhék az első kudarcok - mert ekkor kap először munkájáról reális értékelést.

E megjegyzések mellett mégis leszögezhetjük, hogy a buzdító-dicsérő óvónői magatartás a legeredményesebb, ha helyesen érvényesül abban a "követelés és tisztelet elve".

Utóvizsgálat:

A buzdító-dicsérő magatartást a közömbös magatartás váltja fel.

Játékirányítás:

Játéktéma: Építőjáték.

Az óvónő az asztalnál ül és ír, közben szól a gyermekeknek, "Tessék, mehettek játszani!".

A gyerekek az építőkockákhoz mennek. Rakodnak. /Az óvónő az egyik szekrényben rakosgat./ Egy-két gyerek odamegy, kicsit nézgelődik.

Elkezdődik az építés. D. M. most is irányít. "Most sokkal nagyobb baromfiudvart építsünk!" G. I. tétlenül nézgelődik. Az előző naphoz hasonlóan kezdenek az építéshez. Az óvónő kívül marad a játéktevékenységen. Eszközöket rendez, nem figyeli a játékot. R. A. - Óvónéni készitünk most is etetőket? - Készithetsz. R. A. leül és kedvetlenül illesztgeti a konstrukciós elemeket egymáshoz. D. M.: Óvónéni szép a baromfiudvar? Igen.

A gyerekek még egyszer-kétszer odamennek az óvónőhöz és nézik mit csinál, majd visszatérnek a játékhoz. G. I. mindvégig szemlélődik. R. A. is többet ül, mint játszik. A hangulat kissé feszült, de az előző napok pozitív lég-

köre, az óvónő következetes értékelő, segítő megnyilatkozásai a mai tevékenységre is hatással vannak. Néha bizonytalanság tapasztalható. "Rakjátok mostmár a játékot!" kérésre a gyerekek csak a szétszórt kockákat gyűjtik össze. K. K. látva, hogy az óvónő nem figyel rájuk, tologatni kezd egy autót.

Miért nem bontottátok szét, amit építettetek? A gyerekek csodálkozva néznek az óvónőre és lassan bontani kezdik. T. J. dacosan ül a helyén.

Ha befejeztétek a játékelrakást, üljete le!

8'-ig tart, míg a gyerekek a helyükre ülnek, az óvónő a matematika foglalkozáshoz készíti az eszközöket.

Hosszu várakozás.

Matematika foglalkozás:

Halmazok rendezése számosságuk szerint.

Motiváció: bejelentés

"Tegyétek a székeket félkörbe!" "Toronyokat építünk elemekből." "Annyi kockát kell egymásra tenni, ahány pöttyet a számpörgettyű mutat." "Ki építi az elsőt?" "Gyere D. M.!" "Hány kockából épült?" "Igen!" következő torony-építő. "Gyere!" A gyerekek sorba építik a különböző magasságú toronyokat. Az óvónő nem értékeli. Arcán semmi jele nem látható annak, hogy elégedett-e. R. A. egyszer sem jelentkezik, G. I. bizonytalanul rakosgat, D. M. közbeszól

"Hányat teszel még?" "Mi változott meg játékot játszunk" - jelenti be szüntelenül az óvónő, a tornyok sorrendjének változását kell megfigyelni. A gyerekek felszólításra válasznak T. J; D. M; B. P; állandóan jelentkezik. K. K. csak egyszer jelentkezett - csendesen figyeli társait. Senki nem kezdeményez rendetlenkedést, figyelik az óvónő közömbös arcát.

Gyakorlás: A feladatlapos gyakorlásnál elmarad az értékelés.

K. K. többször megkérdezi "Jó így óvónéni?" Így is lehet, hát?" - a válasz. R. A. és G. I. a társaktól kér véleményt. Az óvónő értékelés nélkül összeszedi a lapokat. A gyerekek csendben állnak fel és indulnak a mosdóba. "Valaki jöjjön vissza teríteni!" - szól az óvónő. "Én jöhetek?" kérdezi D. M. - "Jöhetsz." "Én is?" szólal meg T. J. "Te is." Az óvónő magukra hagyja a naposokat. Nyugodtan, szépen terítenek, ahogyan azt előző napokon csinálták.

A megváltozott óvónői magatartás értékelése

Az utóvizsgálat legfontosabb funkciójának azt tekintettük, hogy a tartósan dicsérő-buzdító óvónő magatartást /a kísérletet megelőző időszakban is ez volt jellemző/ felváltó közömbös magatartás hatására a vizsgált gyermekek hogyan reagálnak. Várható volt, hogy nem kell szá-

mitanunk jelentős változásokkal a gyermeki tevékenységek eredményességét illetően sem, és a gyermeki reakciókat illetően sem. Megállapíthattuk, hogy a buzdító-dicsérő magatartás hatására kialakult légkör, a gyermekek magatartása, tevékenységük szintje kisebb változtatások hatására nem károsodik.

Megkérdőjelezhető, hogy nem lett volna-e szerencsésebb a bíráló-szidó magatartás a buzdító-dicsérő után. Egyértelműen ezt a megoldást láttuk helyesnek. Hisz a kísérletben résztvevő gyermekeket szinte kivétel nélkül kiegyensúlyozatlan érzelmi élet jellemez. A közömbösség is elegendő negatív hatást gyakorolt a gátlásos és félénk gyermekekre. /G. J. és R. A./

A játékban szinte alig volt észlelhető a megváltozott hatás. A gyermekek az előző napok pozitív élményeivel élve megfelelő szinten játszottak. Jellemző volt az együttjátzás a csoportra, kivételt az a gyermek - R. A. - képezett, aki a játékban mindig óvónői együttműködést, irányítást igényel. Várható volt, hogy az előző napokban irányító szerepet betöltött gyermek ez esetben kissé erőteljesebben irányít - D. M.

A foglalkozáson a csoport megoszlott a három aktívabb kislány egész foglalkozáson szerepelt, az óvónői értékelést igénylő gyermekek passzívvá váltak. Az alkalma-

zott módszerek - bár "szintelen" volt alkalmazásuk - lekötötték a gyermekek figyelmét, tehát különösebb óvónői irányítás, értékelés nélkül is betöltötték szerepüket, segítették az ismeretek elsajátítását.

A közömbösség a gyakorlás-ellenőrzés fázisában hátráltatta leginkább a helyes rögzítést. A gyermekek várakozása itt válik legszembetűnőbben kielégítetlenné. A jó együttműködés hatására szinte teljesen azonos megoldások születtek, azonos hibákkal.

A munkában sem tapasztaltunk jelentősebb változást. Mivel az óvónő lehetőséget adott a munkavállalásra, így a várakozásunknak megfelelően a legügyesebb gyerekek a legkisebb hiányosság nélkül oldották meg feladatukat. Megalapozott véleményként fogalmazhattuk meg tehát, hogy a következetesen értékelő magatartás hatására a gyermekek a csoportban "jól olajozott szerkezetként" működnek, tevékenykednek. Az óvónői irányítás, értékelés hiánya átmeneti megtorpanást jelenthet csak, még a legérzékenyebb gyermekek esetében is.

Azt is megállapíthattuk, hogy esetenként - óvónőktől és gyermekcsoporttól függően megjelenhetnek közömbös jegek a buzdító-dicsérő magatartást megvalósító óvónői irányító tevékenységében.

III. AZ ÓVÓNŐJELÖLTEK MAGATARTÁSÁNAK VIZSGÁLATA

Vizsgálódásunk első fejezetében jegyzőkönyvek sora bizonyította, hogy a gyermeki tevékenységek - játék, munka, tanulás - eredményességére meghatározóan hat a pedagógus értékelő magatartása. A tevékenységek eredményei mellett a gyermeki reakciók elemzése segített a kedvező nevelői magatartás körvonalazásában bennünket.

Az ideális pedagógus-személyiség problémája a képzés szempontjából is felvetődik. Az egyik legvitatottabb kérdés az, hogy hogyan ismerhetők fel felvételi vizsgák alkalmával azok a tulajdonságok, melyek a pedagógiai rátermettség mutatói lehetnek. Másik fontos kérdés, hogy a képzés folyamatában hogyan alakíthatók, formálhatók ezek a kedvező tulajdonságok.

Vizsgálatunk a második kérdésre irányul. Arra ugyanis, *hogyan* jelenik meg a hallgatók óvodai tevékenységében az értékelő magatartás, s milyen tényezők befolyásolják annak pozitív irányu fejlesztését.

Megfigyeléseinket három hallgatói csoportban végeztük /3 x 10 hallgató tevékenységét jegyzőkönyveztük, értékeltük/. Értékelő megnyilvánulásaik alapján megpróbáltuk besorolni őket a három alaptípusba /buzdító-dicsérő, bíráló-szidó és közömbös/. Az egyes hallgatók besorolása után a

tíz fős csoportot is értékeltük - értékelési hányadost számítottunk.

Végül, a véleményünk szerint legfontosabb tényező vizsgálatát végeztük el - a gyakorlati képzésben a hallgatók óvodai tevékenységét irányító mentor óvónők értékelő magatartását. Az óvónők értékelési hányadosa, feltételezéseink szerint megközelítőleg azonos a hallgatói csoportéval. Természetesen fontos tényezőként kezeltük a hallgatók egyéniségét, a pedagógiai-pszichológiai ismeretek elsajátításának szintjét is.

Jegyzőkönyvek és elemzések

I. sz. csoport

1. sz. hallgató megnyilvánulásai:

A játékban

Az óvónő különböző játéktémákat javasol a gyermekeknek /fodrászos, parkoló, virágbolt/. A gyerekek kiválasztják mit szeretnének játszani. /"Rendezzünk be virágboltot."/

- A témaválasztást az előző napon tett ismeretszerző séta indokolja, ellátogattunk a virágboltba. /B. D./

Az óvónő eszközöket ad a gyerekeknek. A gyerekek egymás /B. D./ között felosztják a szerepeket. "Én itt fogok lakni, te pedig virágboltos leszel." Tovább fejlesztik a játéktémát: "Én kertész leszek és majd szállítom a virágokat a boltba." Bevonja a játékba a nézelődő gyerekeket. "Gyere segíts építeni." A dömperrel hozzáál még kockát." /B. D./ Ötletet ad: "Diszitsük fel a babaszobát a vásárolt virágokkal."

Konfliktus helyzetben megnyugtató megoldást javasol, amelyet mindkét gyermek elfogad: "Palika kiegyenesítjük a kerítést és akkor el fog férni az a kocka is, amit Peti hozott." /B. D./

A gyerekek élvezik a játékot: "Hü, de jó illata van, én ezt kérem." A játékok elrakását a gyerekek szívesen végzik: "Óvónéni ne segítsen, gyere Annamari majd mi elviszszük a polcot."

"Ne rendetlenkedj István, tedd el te is amivel játszottál!"

/B. sz./

Értékelés:

A gyerekek nyugodtan játszottak, kevés konfliktus helyzet alakult ki. Szinte az egész csoport együtt játszott. A spontán, illetve az óvónő által szerzett ismereteiket jól alkalmazták. Egymáshoz való viszonyukat a teljes megértés, és összhang jellemezte.

Az óvónő: A buzdító-dicsérő típusba sorolható be.

Személyiségjegyei: Határozott, de kedves, jól irányít /szinte észrevétlenül/, közvetlen ötletgazdag, a konfliktus helyzeteket megoldja, buzdít, dicsér, vidám, ellenőrizi és értékeli a feladatokat.

A munkában /Naposi munka/:

Minden gyermek meghatározott feladatot végez: /Az asztal megterítése./ A gyerekek önállóan végzik, az óvónő értékeli munkájukat - "Jól van Petike, nagyon szépen megterítettél, és milyen gyorsan." /B. D./

A többieket is serényebb munkára buzdítja: "Igyekezz, te is Istvánka, látom te is szépen teritsz." "Gyurika te is nem sokára kész leszel." /B. D./

Eredményt feltételező: "Gyurika te is biztos össze tudod hajtani a terítőt, várj segítsek egy kicsit." - /B. D./

Értékel - "Látod milyen ügyes vagy, nagyon szépen összehajtottad. Igyekezzetek gyorsabban!" /B. sz./

Értékelés: A gyerekek örömmel végezték a naposi munkát. Minden gyerek teljesítette feladatát. Egészséges versenyszellem alakult ki.

Az oktatásban:

Az ismeretközlés fázisában is meghatározóak a pedagógus megnyilvánulásai: Fontos a jó motiváció, amely az egész foglalkozást végig kíséri. Pl.: A télapó vers bemutatásakor - érzelmileg közelíti meg az óvónő a gyermekeket. A papírból készített télapó és szán behuzása az ünnepi hangulatot idézi fel. A típus a gyakorlási és ellenőrzési szakaszban jut érvényre: Eszközökkel segíti az érdeklődés fokozását. "Gyere Lacika, mondd el velem te biztos nagyon szépen tudod, adok neked is egy gyűszűbábot." /B. D./
Előre mutató az értékelése: Nagyon ügyesen mondtad, legközelebb biztos bátrabban, hangosabban fogod mondani.

Értékelés: A gyerekek a foglalkozáson mindvégig ott maradtak. A versgyakorlást örömmel végezték, bátran vállalkoztak a vers elmondására. Minden gyermek elmondta. Nyugodtak voltak, átélték a télapó ünnepség hangulatát. A nap folyamán sokat kérdeztek és beszélgettek a közeledő ünnepről, télapót rajzoltak, közben a verset mondogatták.

Db: 8 A dicsérő-buzdító megnyilvánulások a
Bsz: 2 jellemzők.
K: -

3. sz. hallgató megnyilvánulásai:

Játékban:

Ismerteti a játéktémákat a gyermekeknek: "Ma garázst és szervizt fogunk építeni, a lányok a babaszobában készítenek az ebédet a munkásoknak."

Beindítja a játékot, kívülről irányít: "A dömperekkel hozzátok a kockákat." /K./ "Hova építetd azt a falat, úgy /B. sz./ nem lesz jó." /"Hozzál még kockát!"

Keveset dicsér: "Na végre, kész vagytok." "Jó". "Ügyes vagy István." /B. D./ Kiosztja a szerepeket: "Gyere Peti adok szerszámokat, te leszel a szerelő." "Gyurika te pedig benzinkutas leszel." - "Jó?" "Rudi majd irányítja a forgalmat." /B. D./

Konfliktus helyzetekben többnyire szid; "Már megint elvetted tőle, azonnal add vissza." "Te nem tudsz rendesen játszani, akkor ülj le. Nézd meg a többiek milyen ügyesen játszanak." /B. D./

A játék helyrerakásánál kiosztja a feladatokat és ellenőrzi azok végrehajtását. "A dömperekkel hordjátok a helyére a kockát." "Zsuzsika tedd a helyére, amivel játszottál."

"Vedd csak fel a földről ezt a papírt, és dobd /B. sz./ a szemetesbe." "Gyuri te mit csinálsz, fogd a ceruza-tartót és vidd a helyére." "Miért nem tetted el, amivel /B. sz./ játszottál." "Keveset dicsér értékelésében: "Az ügyes /B. D./, aki már a helyén ül." "Haladjatok már." /B. sz./

Értékelés: A csoport csendes, elvégzik a feladatokat, de nem szívesen csinálják. Gyakran alakul ki konfliktus a gyermekek között. Csak addig játszanak igazán együtt a gyerekek, míg az óvónő irányítja a játékot. Rövid ideig játszanak. Ötleteikkel nem fejlesztik tovább játéktémát. Gyakran a konfliktus oka, hogy más szerepet szeretne vállalni a gyerek.

Az óvónő: Biráló-szidó típusba sorolható

Személyiségjegyei: Határozott, parancsolgató, utasító, hangosan beszél a gyerekekhez, keveset dicsér, inkább elmarasztal. Gyakran szid. Nem kedves, nem kapcsolódik be a játékba.

Munkában: /naposi munka/

A gyerekek önállóan végzik a feladatokat a kialakult szokásrendszernek megfelelően. Az óvónő szigorúan figyeli a munkát, néha 1-2 szavas megjegyzést tesz: "Hogy áll az a terítő?" "Igyekezzetek!" "Szalvétát is tegyél." "Ez az asztal nem szépen van megterítve. /B. sz./

Keveset dicsér: "Peti ügyes, mert már kész." /B. D./ -
"Gyurika, te miért nem haladsz?" "Jó." /B. D./

Értékelés: A gyerekek szépen megteritenek, de nem végzik szívesen a munkát.

Az oktatásban:

Az ismeretszerzés fázisában keveset dicsér, a rendetlenkedőket megszidja: "Nem tudsz te nyugodtan ülni." "Ha a kislányok szépen tudnak ülni, akkor te is." /B. sz./

Gyerekek sokat mocorognak, de csendesek. Az óvónő nehezen tud kialakítani tartalmas beszélgetést. Nem szívesen válaszolnak kérdéseire, mivel néhány társuk egyéni élményeit nem hallgatta végig, illetve egyáltalán nem. "Nem erről beszéltünk." "Jó, majd foglalkozás után elmeséled." /B. sz./

A gyakorlási és ellenőrzési fázisban: A feladatot pontosan meghatározza. A helytelen megoldásokat bírálja: "ez nem jó, gondolkozzál csak." "Látod, nem figyeltél." "Más-kor figyelj oda jobban, most elmondom még egyszer a feladatot."

Előfordul, hogy irónikus megjegyzést tesz: "Nagyon ide figyelhetnél kicsim." "Ezt mind te csináltad?!"

Értékelés: A jóképességű gyerekek helyesen oldják meg a feladatot. Azoknak, akiknek nem sikerült először megoldani, az óvónő elmarasztalása után sem. Néhányan közülük

nem is próbálkoznak tovább. Van, aki megpróbálja lemásolni a másikat.

Bsz: 10 A bíráló-szidó megnyilvánulások a legjel-
Db: 5 lemezőbbek!
K: 1

2. sz. hallgató megnyilvánulásai:

Játékban:

Az óvónő különböző témákat javasol a gyermekeknek. "Lehet játszani, halászatot, a babaszobában lehet főzni, lehet fodrászosat játszani." A játéktémákat beindítja, de nem ad ötletet a játék tovább fejlesztéséhez. "Építetek halastavat először, utána lehet horgászni." /B. sz.- K./ "Ne csapkodj a horgászbottal." "Öntsd vissza a halat." /B. sz./ "Istvánka ügyes, mert visszaöntötte." /B. D./ Nem értékeli a gyermekeket. Gyakran alakulnak ki konfliktusok: "Ne veszedkedjetek, tegyétek le a horgászbottot." - elmegy és /K./ megoldás nélkül marad a két gyermek problémája.

Gyermekek önállóan fejlesztik tovább a játéktémát: "Az én apukám szokott horgászni és meg is tudja pucolni a halat." "Tud halászlevet főzni erőset." - Az óvónő nem javasolja a főzést, nem kapcsolódik be a beszélgetésbe, így a gyermekek nem folytatják a beszélgetést sem, raj-

zolni mennek, majd nézelődnek a csoportszobában. /K./

Értékelés: Az óvónő keveset beszél a gyerekekhez, gyakran csak szemléltetőként van a csoportban. Nem értékeli a gyermekeket, nem dicsér, illetve keveset. A konfliktus helyzeteket nem oldja meg. A gyermekcsoport ezért nem játszik együtt. Esetleg 2-3 gyerek verődik össze. Egy játéktémát rövid ideig játszanak. Nem alakul ki tartalmas játék. A gyakori viták miatt, más-más gyermek játszik együtt. Nehezen tudja fegyelmezni a gyerekeket.

Az óvónő: A közömbös típusba sorolható.

Személyiségjegyei: határozatlan a döntésekben, nem irányít, kicsit flegmatikus, nemtörődöm, általában halk, néha felemeli hangját, keveset dicsér, bizonyos esetekben inkább elmarasztal.

Munkában: /naposi munka/

A gyerekek önállóan végzik a feladatot. Lassan haladnak, beszélgetnek, szaladgálnak. Az óvónő néha rájuk szól.

"Igyekezsetek." "Tegyél szalvétát is." "Ne rendetlenkedjetek." /B. sz./ A munkát nemértékeli: "Kész vagytok?"

"Szóljatok, hogy jöhetnek a többiek tízóraizni." "Kínáld meg a kenyeret." /K./

Értékelés: A gyerekek nem végzik szívesen a munkát, illetve nem fordítanak gondot az esztétikus, szép terítésre.

Az oktatásban:

A feladatlapok kiosztása után elmondja a feladatot. Az asztalok mellől figyeli a gyerekek munkáját. A gyerekek nem értették meg a feladatot, ezért elmondja még egyszer. Néhányan munkához látnak: "Csináld te is Peti, nézd Istvánka már elkezdte." /B. D./ Keveset javít hibát, esetleg néhány szóban: "Ez jó." "Nem jó, gondolkozzál még." "Miért húztad át?" /B. sz./ "Nézd meg Ildikó hogy csinálta, ő ügyes." /B. D./ - Nem differenciál sem a feladatadásban, sem az értékelésben. Peti miért nem csinálod, Palika már kész is van." /K./

Értékelés: A gyerekek nem dolgoznak a feladaton. Nem gondolkoznak, akik nem értették meg a feladatot, mert nem kaptak segítséget. Beszélgetnek, hangos a csoport. Zavarják egymást is a feladat megoldásában. Néhányan kiszínezik a feladatlapot.

Bd:	3	Megnyilvánulásai között leginkább a közömbös-
Bsz:	4	ség tükröződik.
K:	7	

7. sz. hallgató megnyilvánulásai

Játékban:

A játéktéma kezdeményezését képalakok ragasztása előzte meg. "Gyerekek szeretnétek postás játékot játszani?"

"Rendezzünk be egy postahivatalt." "Én akarok postás lenni!"

"Jó, várjatok, még ezt tegyük ide. "Persze Anita te is lehetsz postás. Ne nyafogj." /B. sz./ "Te majd árulod a képeslapokat jó? Annamari pedig a csomagokat veszi át." Beindítja a játékot, a konfliktus helyzetet megoldja, de nem buzdit. A játék során dicsér: "Nagyon ügyes ez a postás, már mindenkinek széthordta a leveleket. "Ügyes vagy Petike." "Voltál már postán és vásároltál valamit?" "Igen bélyeget és rátettük a borítékra." /B. D./ Felhasználja a gyermek spontán szerzett tapasztalatait.

Az építkezést is irányítja, néha szid: "Ne dobáld Petike, /B. D./ mert elromlik, mondom már, hogy ne dobáld." A helyes munkavégzést dicséri: "Jól van, nagyon szép lett ez a garázs, itt nem fognak megázni az autók." /B. D./

"Nagyon ügyes ez a szerelő bácsi." "Mennyi autót kell még megjavítani - nem fáradtál még el?" /B. D./

Vannak a csoportban céltalanul szemlélődő gyerekek. Az óvónő is csak nézi a játékot és nem szól a gyerekekhez.

Értékelés: A csoport elég hangosan játszott. Több játéktémánál játszottak a gyerekek. Volt néhány gyerek, aki hol az egyik, hol a másik témába kapcsolódott be, a többiek azonban megmaradtak a kezdeti témánál. Aránylag sokan játszottak asztali játékkal. A konfliktus helyzet kevés volt, az óvónő megoldotta őket.

Személyviségjegyei: Határozatlan, kicsit lassu, nem tud kontaktust teremteni minden esetben a gyerekekkel "nincs állandóan köztük." Kedves, de talán inkább kedveskedő.

Munkában: /naposi munka/

Nem minden gyerek munkáját értékeli, nem buzdít. Ellenőrzí a feladat elvégzését, dicsér: "Ügyes vagy Gyurika, szépen megterítettél." "Petike fala is nagyon szép." /B. D./
Máskor: "Iparkodjatok." /B. sz./ "A szalvétát ne felejtse el." "Milyen lett ez a szőnyeg? - nagyon ceruzás." /B. sz./

Értékelés: A naposi munkát nem egyformán végzik. Aki dicséretet kapott, lelkesebben, a többiek nem haladnak., nem ügyelnek a szép, esztétikus terítésre.

Az oktatásban:

Irodalom foglalkozáson, ahol a gyerekek figyeltek, végig dicsért, együtt és szinte a gyerekekkel: "Szépen mondtad." "Jól van - ügyes vagy." "Szépen mozgattad a bábót." Mindenki nagyon ügyes volt. /B. D./

Más helyzetben, amikor a gyerekek elevenek:

Sokat bírál: "Ne durakodjatok." "Ugy csináld, ahogy mondom." /B. sz./ "ne dobáld."

Szid: ne hajítsd. "Add ide azt a babazsákot megmondtam, hogy fenyeget: nem dobálsz." /B. sz./ "Gyurikám nem fogsz játszani." /B. sz./

De dicsér is: Réka nagyon ügyes, mert úgy csinálja, ahogy mondom, Szabó Peti ügyes, szépen csinálod. /B. D./ Nézzétek Gyurika milyen ügyes. /B. D./ Az az ügyes, akinek egyenes a háta. /B. D./

Értékelés: A gyerekesoport első esetben együtt marad, nem alakulnak ki konfliktusok. Vidáman gyakorolják a verset, csendesek, rendesek. Élvezik a foglalkozást.

A második esetben: Hangosak, sok a konfliktus, nem végzik rendesen a gyakorlatokat, utánózzák egymás helytelen cselekedeteit. Az óvónő nem sorolható teljesen egyik típusba sem. Egyelőre a csoportvezető óvónő vezetési stílusa hat rá, ezért dicsér. Ugy érzem később a közömbös és a bíráló-szidó típus lesz rá jellemző.

Bd: 8

Bsz: 7

K: 1

6. sz. hallgató megnyilvánulásai:

Játékban:

Az óvónő különböző játéktémákat javasol a gyermekeknek. A gyerekek választják ki mit szeretnének játszani. Eszközöket ad, bekapcsolódik az építkezésbe. Kedvesen, mosolyogva helyesli egyik kisfiu építését. "Jól van Dandikó, nagyon szép lesz ez az utca." /B. D./ A gyermekek ötletét figyeli.

- Egyben ötletet ad maga az óvónő is. /B. D./ A gyerekek egymás között felosztják a szerepeket: "Én rendőr leszek." "Én is szeretnék rendőr lenni óvónéni" - "Jó, te majd a hidnál irányítod a forgalmat." - Az óvónő elősegíti /B. D./ hogy minden gyermek azt a szerepkört végezze, amit szívesen csinál, így megelőzi a konfliktus helyzet kialakulását. "Kérek jegyet, az arborétumba szeretnék utazni." - Az óvónő bekapcsolódik a játékba, példát mutat a gyerekeknek. A játék elrakását együtt végzi a csoport. Az óvónő felhívja a figyelmüket, hogy "mindenki tegye a helyére azt a játékot, amivel játszott." "Jól van Ildikó, nézzétek milyen ügyes, már mindent eltett a helyére." /B. D./ Peti te is tedd gyorsan a helyére." - Kiemeli a helyes példát, buzdít. /B. D./

Értékelés: Nyugodtan, csendesen játszottak a gyerekek. Nem volt komolyabb konfliktus helyzet. A csoport fele részt vett ebben a játéktémában és végig együtt maradtak. A többiek más témával kötötték le magukat. Nem volt unatkozó, csak megfigyelő gyermek.

Az óvónő: A buzdító-dicsérő típusba sorolható be.

Személyiségjegyei: Határozott, kedves, megköveteli a feladatok végrehajtását, de azt minden esetben értékeli dicsérettel, buzdítással. Jól irányít, - a konfliktus helyzetekben megnyugtató megoldást javasol.

A munkában: /naposi munka/

Minden gyermek meghatározott feladatot végez, a szokásrendszernek megfelelően. Az óvónő értékeli munkájukat, ha kell buzdít: "Milyen gyorsan megterítettél, ügyes vagy."

"Igyekezz te is Ildikó, látom te is szépen terited az asztalt." /B. D./

"Várjál, segítek neked, nehéz ezt a nagy terítőt széthajtani. - Most már biztos sikerülni fog." /B. D./ "Ügyes vagy!" - Eredményt feltételező, dicsérő megnyilvánulás.
/B. D./

Értékelés: A gyermekek örömmel végezték a naposi munkát. Szinte versenyeztek, hogy ki tud szebben megteríteni és ki lesz kész leghamarabb.

Azoktatásban:

Az ismeretközlés fázisában is meghatározóak a pedagógus megnyilvánulásai. Meghallgatja a gyerekek kérdéseit és igyekszik kielégítő választ adni. A típus legézenbetünőbb a gyakorlás és ellenőrzés fázisában: "Az az ügyes, aki csipőre teszi a kezét." "Annamari nagyon ügyes kis törpe." /B. D./ - Csoportot és egyént egyaránt dicsér, dicsérete előremutató. "Ilduska nagyon ügyes, Bandika te is biztos meg tudod csinálni." /B. D./ "Annamari nyutsd ki a térded, most már nagyon ügyes vagy." "Jól van kisfiam."
/B. D./

Értékelés: Az előre mutató értékelés ösztönzi a gyerekeket a feladat minél pontosabb végrehajtására. Lelkesíti a gyermekeket, gátolja, hogy a gyakorlatok elvégzése gátlásba ütközzék. Pl: fél, hogy leesik a padról.

Db: 10 A lényeges megnyilvánulásai egyértelműen
Bsz: - dicsérő-buzdító
K: -

Az I. sz. csoport hallgatóinak általános jellemzése

Megfigyeléseink alapján megállapíthattuk, hogy a csoportra a buzdító-dicsérő típus a jellemző. Természetesen ez sem tiszta csoport, nem is lehet jellemző mindenre, minden hallgatóra, hiszen személyiségük más és más. Így található a csoportban kifejezetten bíráló-szidó típusba sorolható hallgató és közömbös, de az átmeneti, egyik típusba sem sorolható is van.

Mindezek alapján a hallgatók és a gyermekek kapcsolata harmónikus, jó. A csoportra jellemző az ötletgazdagság, vidámság, derű. A legtöbb hallgató könnyen teremt kontaktust a gyermekekkel, helyesen irányít, a konfliktus helyzeteket igyekszik megoldani.

Ellenőrző, értékelő munkájukban a dicséret, a buzditás dominál.

5. sz. hallgató megnyilvánulásai

II. csoport

A hallgató nem természetes hangon beszél a gyerekekkel.
Hangja, kedveskedő, modora erőltetett.

Játékban:

"Gyerekek mindenki játszhat azzal, amivel szeretne." /B. D./

A téma kiválasztását a hallgató a gyerekekre bizza.

"Gyertek építsünk utat, hogy a dömperek tudjanak közlekedni." Közöttük mozog, egy darabig segít, majd elmegy egymásik gyermekcsoporthoz.

A gyerekeket csak néha dicséri, ilyenkor is csak egy-egy gyereket. "Szépet építettél!" /B. D./

"Ügyesen felöltöztetted a babát." /B. D./

A gyerekek kérik is a dicséretet a hallgatótól.

"Én nem építettem szépet?"

"Engem is dicsérj meg!" /K./

A hallgató mosolyogva jár a gyerekek között, de néha el is marasztalja őket.

"A dömperek nem itt közlekednek, menjetek vissza a kiépített utra!" /B. sz./

"Építsd vissza, ha ledűtötted!" /B. sz./

A konfliktus helyzeteket nem oldja meg határozottan.

- Az egyik gyerek elvette a másiktól a dömper, hogy most már ő is játszon vele. A másik gyerek sir.

Óvónő - "Add vissza neki a dömper!" /B. sz./

Értékelés:

A hallgató igyekszik minden gyereket bevonni a játékba.

A játéktémákat irányítja, ötleteket ad.

A hallgató egy darabig együtt él a csoporttal, utána hagyja a csoportot teljesen önállóan játszani. Ez konfliktushoz vezet, amelyet a hallgató nem tud megoldani. A tevékenységek során van, hogy elmarasztalja a gyerekeket.

Munkában:

"Menjetek ki a mosdóba, mindenki mosson kezet!" /B. sz./

"Ne legyen vizes a ruhád ujja!" /B. sz./

Nem dicséri a gyerekeket, csak ha azt a gyerekek kérik.

"Ügyesen mostam meg a kezem?"

"Nem lett vizes a ruhám ujja!" /K/

Értékelés:

A hallgató nem dicsér, csak ha a gyerek kéri.

Utastásszerűen adja ki a feladatokat.

Oktatás:

A foglalkozások alatt a hallgató kedves, mosolygós.

A kérdéseit úgy teszi fel, hogy a gyerekek érdeklődőek legyenek.

"Mit gondoltok, mit hoztam ebben a zsákban?"

A gyerekek egy-egy válaszát megdicséri.

"Ügyesen válaszoltál!" /B. D./

"Nagyon ügyesen és szépen oldottad meg a feladatot." /B. D./

A helytelen válaszokat elmarasztalja:

"Máskor jobban figyelj, hogy mit kérdeztem!" /B. sz./

Értékelés:

A hallgató próbál kedves lenni, dicséri is a jó válaszokat, a helyes feladatmegoldást. A rossz választ elmarasztalja.

Bd: 5

Bsz: 6

K: 2

8. sz. hallgatói megnyilvánulás

Játékban:

A hallgató biztosítja a gyerekeknek az önkéntes témaválasztást. "Mindenki azzal játszhat, amivel a legjobban szeretne." /B. D./

Ha nem alakul ki az a játéktéma, amit a hallgató szeretne, előveszi az eszközöket és megkérdezi:

"Nem akar valaki fodrászosat játszani?" /B. sz./

A jelentkezők közül kiválasztja, hogy ki vagy kik játszanak először azzal a játékkal.

"Most Pisti és Kati lesz a fodrász, a többiek a vendégek."
/B. sz./

A hallgató minden játéktémát irányít, ötleteket ad. Beszéde hangos, ezért a gyermekcsoport is hangosan az át-

lagosnál. "Ne oda építsd a garázst, mert utban van!"

/B. sz./ "Építsd máshová!" "Látod ügyes vagy te!" /B. D./

"Építsd fel ha leromboltad!" /B. sz./

A gyerekek nem játszottak elmélyült játékot, voltak tétlenül nézelődő gyerekek, akik nem kapcsolódtak be a játékba. Egy játéktémán belül együtt nem játszott sok gyerekek. Sokan a konstruációs játékot választották.

Értékelés:

A hallgató egy határozott, katonás típus, amit a játék irányítás alatt próbál leplezni, de tekintetéből sugárzik az esetleges nem tetszés a gyerek iránt. Ha dicsér, akkor sem érződik hangjából a kedvesség. A játéktémákat túl irányítja.

Munkában:

A munkát határozottan irányítja. A feladatokat intézi egyes gyerekekhez is, és a csoporthoz is.

"Mindenki megy a mosdóba és kezet mos." /B. sz./

"Iparkodjál, már mindenki kész van csak rád várunk!" /B. sz./

A helyes tevékenységet is dicséri:

"Ügyesen hoztad ki a tányérodát!" /B. D./

"Nem öntötted ki a vizet, ügyes vagy!" /B. D./

Az önkiszolgálásnál:

"Huzd fel egyedül!" "Próbálkozzál!" /B. sz./

"Szépen vetted fel a kabátodat!" /B. D./

Értékelés:

A munka tevékenység során a hallgató inkább az utasító formát használja. Néha dicséri is a gyerekek tevékenységét. A feladatok kiosztásánál és számonkérésekor határozott.

Oktatásban:

A hallgató a foglalkozások alatt kedves a gyerekekhez. A helyes válaszokat dicséri, örömmel hallgatja az egyéni élményeket.

"Okosan teszed, így nem félsz a doktorbácsitól!" /B. D./

"Nézzétek milyen szépen ült Kati, hogy őt válasszam a következőnek, aki válaszol!"

"Próbáld még velem mondani a verset, így biztosan fogod tudni!" /B. D./

Értékelés:

A hallgató a foglalkozásokon nagyon kedves, sokat dicsér. Buzdítja a gyerekeket a helyes válaszadásra.

A foglalkozás élményszerű, leköti a gyerekek figyelmét.

Bd: 8

Bsz: 7

10. sz. hallgató megnyilvánulásai:

Játékban:

A hallgató hangja nem természetes, nagyon patetikus.

"Gyertek, építsünk egy nagy repülőteret!" /B. D./

"Nagyon ügyesek vagytok, szép lett az építmény!" /B. D./

Minden játzócsoporthoz odamegy és irányítja.

A kis szakácsok mit főztek, hű de finom!" /B. sz./

"Lábasba szoktunk főzni, te is abba főzzél!" /B. D./

Néha csak kívülről irányít, nem kapcsolódik be a játékba.

"Mi történt itt a bölcsődében, mi ez a rendetlenség!" /B. sz./

"Csináljatok rendet és utána játszatok tovább!" /B. sz./

Ha bekapcsolódik a játékba, kedveskedő, nem természetes.

"Az én babám is éhes, de Ágika szépen megterített, hozom ebédelni!"

"Gyönyörűen ültöztetted fel a babát." /B. D./

Akonstrukciós játéknál:

"Óvónéni szépet csináltam?"

"Mi ez"? - "Kisgyik."

"Ja, akkor gyönyörű!" /B. sz./

Értékelés:

A hallgató sokszor együtt játszik a gyerekekkel, bekapcsolódik a játéktémákba. Máskor csak irányítja, de kívülről nézi a játéktémák alakulását. Mosolygós a gyerekek között. Ha a játék nem úgy alakul, ahogy ő elképzei, más irányba tereli a játékot. A konfliktusokat néha határozottan megoldja, máskor a gyerekeknek hagyja a döntést.

Munkában:

A munkában a feladatokat kedveskedőn, mindig mosolyogva

adja ki. "Nagyon ügyesen fogtad a bögrédet, nem öntötted ki a vizet!" /B. D./

"Te is hozza már!" /B. sz./ "Menj a mosdóba!" /B. sz./

"Igyekezz, igyekezz!" "Látod tudsz te ügyes is lenni!"

/B. sz./ Nagyon ügyesen mostad meg a kezedet!" /B. D./

Értékelés:

A hallgató dicsér is és el is marasztal.

A feladatokat mindig értékeli valamilyen formában.

Oktatás:

A foglalkozásokon a kapott válaszokat ritkábban dicséri. Inkább csak meghallgatja őket. A válaszoknál arra törekszik, hogy az ő kérdéseire az ő általa elképzelt válaszokat adják.

"Mi jön az uton?" - "Zsiguli!" - Nem, személygépkocsi!"

/B. sz./ Pedig az uton valóban egy Zsiguli jött.

Meghallgatja az egyéni élményeket, de értékelés nélkül hagyja. Legfeljebb ennyi a válasza: "Jó!" vagy "Igen".

/B. D./

A gyerekek a foglalkozásokon többet várnak, sokszor csalódottak, mert a hallgató nagy élménykeltés után egy száraz, nem élményszerű foglalkozást tart.

Értékelés:

A foglalkozáson a gyerekek válaszait nem értékeli. Ezt a gyerekek néha kérik tőle.

Bd: 8

Bsz: 8

II. sz. hallgatói csoport általános jellemzése

A II. sz. hallgatói csoportban/a megfigyeléseink alapján/ megállapítottuk, hogy a csoport minden tagját nem lehet az általunk kiválasztott három típusba besorolni. A hallgatók magatartása alapján kialakult a csoportban néhány buzditó-dicsérő típus, egy hallgatónál vettünk észre közömbösséget. A többi hallgatót nem lehetett konkrétan besorolni a 3 típusba. Ezeknél a hallgatóknál keveredett a buzditó-dicsérő és a szidó-bíráló típus. Ez úgy jelentkezett, hogy dicsérték a csoportot, de ugyanakkor elmarasztaló, bíráló megjegyzéseket is tettek.

A dicséretes és bírálatok aránya megközelítően azonos. Ezt a jegyzőkönyvekben elhangzott dicséretes és bírálatok száma alapján mutattuk ki.

III. csoport

5. sz. hallgató megnyilvánulásai

A játékban:

A játéktémákat határozottan adja meg a gyermekeknek.

"Ezekből a kockákból egy palotát építsetek fel." /K./

"Lányok, a babakonyhában terítsetek meg az ebédhez!" /B. sz./

A hangja elég erős, sokszor szól a gyerekekre hangosan.

"Tedd el azt, amivel már nem játszol!" /B. sz./

A játékba nem tud teljesen bekapcsolódni; a szerepeket

ő osztja ki a gyerekeknek. "Kati lesz az orvos néni!"

/Bsz./ Egy-egy játszócsoportnál leragad, ilyenkor nem törődik a többiekkel. Általában kívülről irányítja a játékot.

"Ide az autóval hozzá! még fakockákat!"

A kialakuló konfliktusokat vagy nagyon bírálóan oldja

meg "Rögtön add vissza J-nak azt az építőt, különben

te sem játszatsz vele!" /B. sz./ vagy hagyja, majd csak elintéződik valahogy." /K./

Elmegy a gyerekektől máshova. A játékelrakásnál nem mindig konkrétan adja meg a gyermekeknek a feladatokat, ezért igen lassan halad a játékok elrakása;

"Fogjátok meg azt a kockát és tegyétek a kosárba." /K./

"Valaki tegye a babát a helyére!" /K./

Ha azonban konkrétan megadja, akkor nem figyeli az elrakás menetét, gyorsaságát. Sokszor utasításokat ad:

"Haladjatok már, vedd fel azt a játékot." /B. sz./ Keveset dicsér, néha azonban megfigyelhető:

"Örülök, hogy helyreraktad a játékot. Most már gyorsan ülje le a helyedre!" /B. D./

Értékelés:

A csoport az átlagosnál hangosabban viselkedik, épp azért, mert a hallgató hangja is erős. A hallgató határozott, rendreutasító, parancsolgató. Keveset dicsér, inkább elmarasztal. A játékba nem kapcsolódik be, új ötlete nagyon kevés van.

Munka /naposi/

A gyermekek önállóan végzik feladataikat, a kialakult szokásrendszernek megfelelően. Az óvónő szigorúan figyeli a munkát, 1-2 szóval utasítja a gyermekeket.

"Igyekeztek: Igazítsd meg a terítőt! Tegyéél még szalvétát az asztalra!" /B. sz./

Tizórai közben is elég erősen rászól a gyermekekre!

"Halkabban tizór_aizzatok már!" /B. sz./

"Igyekezz már az evéssel, mindig te vagy a legutolsó!"

/B. sz./

Értékelés

A hallgató megpróbál határozottnak mutatkozni. Parancsolgató hangon szól a gyermekekhez. Sok utasítást ad.

Oktatás

A foglalkozásokon az egyéni tapasztalatokat nem hallgatja

meg. Ha a gyermek tapasztalatait akarja elmondani, leintti azzal, hogy "Téged nem kérdeztelek!" /B. sz./

A gyermekek megnyilvánulásait elmarasztalja, bírálja:

"Nem jó a válaszod. Tud-e valaki ennél jobb választ adni?"

/B. sz./

A helyes válaszokat elfogadja ugyan, de nem dicséri azokat, elintézi annyival, hogy "jó". /B. D.-K./

Az arcán nem látszik semmi nyoma annak, hogy örül amivel foglalkozik, szívesen csinálja azt. Néha még a kényszerhelyzet is előfordul az arcjátékában.

Értékelés

Nem értékeli. Nagyon sokat bírál, esetleg el is marasztal. Ezeknek a megfigyeléseknek az alapján a megfigyelt hallgató a bíráló-szidó típusba sorolható.

Bsz: 9

Bd: 2

K: 4

8. sz. hallgató megnyilvánulásai:

Játékban

Próbálkozik azzal, hogy a gyermekekkel jó kontaktust alakítson ki. Ez talán azért nem sikerül, mert nem éli bele magát a gyermekek játékába. A figyelme nem megosztott. Sokat tartózkodik egy-egy játszócsoportnál. Itt azonban keveset beszél.

Fl.: "Építsd fel másképp ezekből az építőelemekből a palotát!" /B. sz./ "Ne autókkal hord a kockákat!" /B. sz./
A játékelrakásnál nem ad konkrét feladatokat a gyermekeknek. "A játékot most már rakjátok elfelé!" /K./
"Valamelyikőtök rakja össze a társasjátékot." /K./
Elég bíráló a hangja.
"Ne dobáld azokat a tányérokat, hányszor kell ezt elismételnem." /B. sz./
"Gyere ide Zoli! Az előbb azt mondtam, hogy rakd el azt a játékot. Amíg azt nem rakod el, nem mehetsz másik játékkal játszani!" /B. sz./
Olykor parancsolóan beszél.
"Idefigyeljetek! Tessék halkabban beszélgetni és játszani!" /B. sz./
"Nem mész most sehova, pakolod a játékot." /B. sz./
Nagyon ritkán dicsér. Ilyenkor azonban azért, hogy buzdítsa a többieket is.
"Megdicsérem Ágit, mert szép csöndben rakta el a játékokat!" /B. D./

Értékelés

A hangja erős. Parancsolgat, utasításokat osztogat. Néha ad új ötleteket is a gyermekeknek. A játékba nehezen kapcsolódik be.

Munka /naposi/

A naposi munka során nem sokat törődik a hallgató a munka

helyes elvégzésével. Értékelésében inkább bíráló.

"Hát ez a szőnyeg nagyon ceruza lett. Hajtsátok fel még egyszer." /B. sz./

A terítésbe nem nagyon szól bele. Ugy van vele, hogy ez egy szokásrendszer, ami ezeknél a gyermekeknél már ki kellett, hogy alakuljon.

"Tudod te jól, hogy kell megteríteni azt az asztalt!" /B. sz./

Értékelés

Nem sokat foglalkozik a helyes feladatelvégzéssel. A hangja parancsoló jellegű.

Oktatás

Nagyon keveset dicsér, ha igen főleg csak egyénileg.

"Ügyes voltál, jól oldottad meg a feladatot!" /B. D./

Legtöbbször azonban a feladatok adásánál nem differenciál.

Mindegyik gyermektől ugyanazt várja:

"Hát te miért nem tudod úgy megcsinálni, ahogyan Tamás?"

/B. sz./

"Nem biztos, hogy sikerülni fog, de azért próbáld meg!"

/B. sz./

Egyik feladatról siet a másikra áttérni, "nincs ideje" foglalkozni a gyermekek megnyilvánulásaival, nyilatkozataival.

Értékelés

A hallgató arcjátékán nem látszik az öröm az iránt, ami-

vel foglalkozik. Eredménytelenséget feltételez legtöbb-
ször a feladatok végrehajtásánál. /Igy a bíráló-szidó
típusba sorolható./

Bsz: 10

Bd: 2

K: 3

9. sz. hallgató megnyilvánulásai

Játékban

A gyermekekhez igen agresszív.

A gyermekeknek konkrétan mondja meg, hogy mivel fognak
játsszani. "A boltos néni Ágika lesz." "A vevők Zoli,
Árpi, Bea." /B. sz./

A szerepvállalásra általában az a jellemző, hogy ő oszt-
ja ki, ám néha maguk a gyermekek is igénylik azt, hogy a-
zok legyenek, amik akarnak.

Általában kívülről irányít. Pl. bábozásnál:

"ÉnekeljeteK valamit!" /K./ Rögtön ez után ott is hagyja
a gyermekeket.

A gyermekek között kialakult konfliktushelyzetekben pró-
bál eligazodni, de ezt nem mindig sikerül helyesen megoldania.

"Hát fiam. Máskor reméltem nem veszed el a nyakláncot
Mártitól!" /B. sz./

Játékelrakásnál a feladatokat általában nem konkrétan egy-

egy gyermeknek adja ki.

"Ti tegyetek rendet a babakonyhában." /K./ Ezután a mondat után egy ideig nem törődik ezekkel a gyermekekkel. Ha dicsér, akkor verbálisan. Ez azonban kevés-szer fordul elő. "Nagyon szép várat építettetek!" /B. D./

Értékelés

A hangja erős. Rendreutasítóan szól a gyermekekhez. Szinte alig dicsér. Kevés új ötlete van. Nem éli bele magát a gyermekek játékába.

Munka /naposi/

A gyermekek önállóan végzik feladataikat. Egy-egy szóval figyelmezteti a gyermekeket.

"Igyekezz a terítéssel!" /B. sz./

"Tegyél még valamit az asztalra!" /B. sz./

"Még huzd hátrább a felmosófát!" /B. sz./

Tízórai közben erős hangon szól rá a gyermekekre.

"Próbálj meg fiam csendben enni, mert különben felállsz!"

/B. sz./

Értékelés

Határozott hangon szólal meg. A feladatokat meghatározza. Hibákat megemlíti, de nem felsorolás jelleggel. A hangja utasító jellegű.

Oktatás

Az új ismeretek közlésénél próbálja ő maga elmondani azt, amit akar. A gyermekek önálló véleményét nem hallgatja meg. Olyan érzés támad vele szemben, hogy nem akarja, hogy megszakadjon a foglalkozás menete. Félt attól, hogy bele is zavarodnak hirtelen és a felmerülő helyzeteket nem tudja spontán módon megoldani.

Ha dicsér, csak az egész csoportot és csak verbálisan. Ha a gyermekek nem fogadnak szót neki, elég erőteljesen rájuk szólni "hadd lássam csak, ki nem hallotta, amit mondtam." /B. sz./ "Figyeljete már ide". /B. sz./

Értékelés

A hallgató arcán nem látszik az érdeklődés az iránt, amit csinál. Hangja rendreutasító. Elvárja, hogy a gyermekek jól végezzék el a feladatokat. Ezek alapján a bíráló-szidó típusba sorolható.

Bsz: 8

Bd: 1

K: 2

A III. sz. hallgatói csoport általános jellemzése

A megfigyelések alapján arra a megállapításra jutotunk, hogy a hallgatók többsége a bíráló-szidó típusba sorolható. Ezek a hallgatók konkrétan, személyreszólóan adják meg a feladatokat. Hangjuk erős, általában katonás a modoruk, beszédük. Rengeteg utasítást adnak a gyermekeknek, nagyon keveset dicsérnek. A gyermekek egyéni tapasztalatait a foglalkozásokon nem hallgatják meg. A felmerülő konfliktushelyzeteket nehezen oldják meg. Előfordul, olyan eset is, amikor egyáltalán nem foglalkoznak ezek megoldásával, otthagyják a gyermekeket. Arcukon nem tükröződik a jele annak, hogy szívesen, érdeklődve végzik feladataikat, munkáikat.

Néhány hallgató a buzdító-dicsérő típusba sorolható. Ők kedvesen beszélnek a gyermekekhez, sokat dicsérnek. Minimálisan keveset bírálnak.

Összesítő kimutatás a jegyzőkönyvek adatairól

I. sz. csoport jegyzőkönyvei:

Jegyző- könyv száma	Cso- port	Negatív értéke- lés Bsz	Pozitív értéke- lés Bd	Értékelési hányados $EH = \frac{\text{neg.}}{\text{poz.}}$
1	I. sz. hallgatói csoport	2	8	0,25
2		6	10	0,60
3			10	0,
4		11	3	3,66
5		8	8	1,0
6		2	17	0,12
7		3	12	0,25
8		0	19	0,
9		2	17	0,12
10		1	16	0,06
Átlag 1-10	10	35	120	0,3

Dicsérő-buzdító

Elvétele akadnak közömbös megnyilatkozások.

II. csoport jegyzőkönyvei

Jegyző- könyv száma	Cso- port	Negatív értéke- lés Bsz	Pozitív értéke- lés Bd	Értékelési hányados $EH = \frac{\text{neg.}}{\text{poz.}}$
1	II. sz. hálgtató csoport	10	7	1,4
2		2	15	0,13
3		0	17	0,
4		3	13	0,23
5		6	5	1,2
6		7	9	0,77
7		9	10	0,9
8		7	8	0,87
9		8	9	0,88
10		8	8	1
Átlag 1-10	10	60	101	0,58

Vegyes-dicsérő-szidó

III. sz. csoport jegyzőkönyvei

Jegyző- könyv száma	Cso- port	Negatív értéke- lés Bsz	⁺ Pozitív értéke- lés Bd	Értékelési hányados $EH = \frac{neg.}{poz.}$
1	III. sz. hallgatói csoport	1	8	0,1
2		0	11	0,
3		13	9	1,44
4		11	8	1,37
5		9	2	4,5
6		11	3	3,66
7		8	10	0,8
8		10	2	5
9		8	1	8
10		7	2	3,5
Átlag 1-10	10	78	56	1,39

Bíráló-szidó

Láthatjuk a jegyzőkönyvek értékeléséből, hogy megközelítően pontos kép alakulhat ki a vizsgálati módszer alkalmazása során. Véletlen választás eredménye, hogy a három hallgatói csoport a három alaptípus valamelyikét mutatja be. Elgondolkodtató továbbra is számunkra az, hogy milyen tényezők alakíthatják ilyen formán a hallgatói magatartásokat.

Feltétlenül szerepe van a pedagógiai, pszichológiai tanulmányok elsajátítási szintjének, a hallgatói egyéniségnek, illetve a gyermekcsoport fejlettségi szintjének az óvónői magatartásformák alakulásában.

A kérdéses és meghatározó tényező feltételezésünk szerint mégis az az óvónő, aki a gyermekcsoportot és hallgatói csoportot egyaránt irányítja. Indokoltnak láttuk tehát az óvónők értékelő magatartásának vizsgálatát is.

I. sz. csoport óvónője

A csoportvezető óvónő megnyilvánulásai

Játékban:

Készül már a szervíz, én szeretném már odaadni a szereplőbácsinak a szerszámokat.

"Segítesz nekem Réka megfogni a másik végét." /B. D./

"Gyerekek hallottam, hogy virágboltban voltatok." /B. D./

"Készítsünk virágokat és játszunk virágboltosat." - játéktémát javasol a gyerekeknek. /B. D./

"Hoztál nekem virágot?" /B. D./ - "nagyon szépen köszönöm." - A gyerekek ragaszkodnak az óvónőhöz.

"Nagyon szép hosszú kerítést építettél, ügyes vagy!"

/B. D./

"Rudi hát mit látok? - Ti ugy szoktatok, hogy bementek valahová megfogjátok és viszitek." /B. sz./

"Istvánka nagyon ügyes vagy, szépen feldiszipoltad a babaszobát." /B. D./

Értékelés

A gyerekek játszottak, kevés konfliktushelyzet alakult ki. Szinte az egész csoport együtt játszott. A spontán, illetve az óvónő által szerzett ismereteiket jól alkalmazták. A gyermekek egymáshoz való viszonyát a megértés és összhang jellemezte.

A munkában /naposi munka/

A feladatokat meghatározza, a gyerekek önállóan végzik, az óvónő értékeli munkájukat: "Jól van Istvánka nagyon szépen megterítettél." /B. D./ "Igyekezz Gyurika, te is biztos meg tudod csinálni." "Gyere segítetek egy kicsit." "Nagyon ügyesek voltak ezek a naposok!" /B. D./

Értékelés

A gyerekek szépen, esztétikusan megterítették, élvezték a munkát. Az óvónő segített a lemaradt gyerekeknek.

Oktatásban

"Még mindig nem egyenes a sor." /B. sz./
"Annamari nagyon ügyes kis törpe!" /B. D./
"Lacika tedd csipőre kezed - ugy, látod milyen ügyes vagy." /B. sz.-B. D./
"Az az ügyes, aki csipőre teszi a kezét." /B. D./
"Szabó Peti nagyon ügyes vagy." /B. D./
"Réka nyútsd ki a karod, ugy most olyan szép egyenes." /B. sz.-B. D./
"Ilduska nagyon ügyes. Te is Bandika." /B. D./

Értékelés

Az óvónő dicsérletei fokozzák a gyermekek aktivitását. Igyekeznek minél szembben végezni a gyakorlatokat. Nyugodtak, elég csendesek voltak.

Az óvónő személyiségjegyei: Határozott, de kedves, jól irányít /szinte észrevétlenül/, közvetlen, ötletgazdag, a konfliktus helyzeteket megoldja, buzdít, dicsér, vidám, ellenőrzi és értékeli a feladatokat.

Db:	13	Az óvónő: A dicsérő-buzdító típusba
Bsz:	3	sorolható.
K:	-	
ÉH:	0,23	

II. sz. csoport óvónője

Játékban:

Az óvónő játékirányításában érvényesül a dicséret is és a bírálat is. Minden játéktémát irányít, a játékba nem kapcsolódik be.

Az építkezésnél dicséri azt, amit a gyerekek építettek.

"Jaj, de szép, ki építette?" "Nagyon ügyes." /B. D./

Ugyanakkor utasításokat is ad, hogy hogyan építsenek.

"Legyen valami formája az építkezésnek!" /B. sz./

Ilyenkor eszközöket ad a gyerekeknek /házak, fák/.

Meghallgatja az egyéni véleményeket is. "Ügyesen mondtad el." /B. D./

"Jó, tedd oda a házat, csak fordítsd erre!" /B. D./

Az óvónő a játék folyamán azokat az eszközöket, amivel a gyerekek nem játszottak, mindjárt rakta a helyére.

A babakonyhai játékot nem is irányította, csak utasításokat adott.

"Mit főztök, rosszul áll ez a terítő, ezt mindig meg kell igazítani!" /B. sz./

A bölcsődés játékba sem kapcsolódott be, csak elmarasztalta a gyerekeket.

"De rendetlen anyukák vagytok!" /B. sz./

"Milyen szét vannak ezek a ruhák!" /B. sz./

A konstrukciós játéknál dicsért a legtöbbet.

"Ügyes vagy, szépen csináltál!" /B. D./

Az építkezésmél az óvónő megkövetelte a szerekektől, hogy amit ledűtöttek, azt építsék vissza.

"Menj vissza a dömperrel a garázsba, máskor tanulj meg, hogy nem rombolunk, építsd fel!" /B. sz./

"Ezek az autók rendetlenül vannak rakva!" /B. sz./

Munkában

A munka és önkiszolgálás során is jelentkeznek a dicsérő és bíráló értékelések.

"Mindenki a mosdóba megy." /B. sz./

"Húzd fel a ruhád ujját, hányszor mondjam!" /B. sz./

"Már megint vizes lett a ruhád ujja!" /B. sz./

"Szépen hoztad a tányért!" /B. D./

"Nézzétek Pisti milyen ügyesen vette fel a kabátját!" /B. D./

"TE lettél legelőször kész, ügyes vagy!" /B. D./

Oktatásban

A foglalkozáson az óvónő mosolyogva, kedvesen beszél a gyerekek iránt.

"Nagyon ügyeset mondtál!" /B. D./

"Hallotta mindenki, milyen szépen válaszolt Éva!" /B. D./

"Nagyon jól válaszoltál!" /B. D./

"Biztos figyeltél, azért lett a tied a legszebb!" /B.D./

A testnevelés foglalkozás irányításánál már inkább a bírálat és az utasítás dominált.

"Te voltál a legügyesebb, mutasd be a gyakorlatot!" /B. D./

"Figyeljétek, hogy én hogyan csinálom!" /B. sz./

"Már megint nem figyelsz!" /B. sz./

"Hányszor kell rád szólni ma!" /B. sz./

A testnevelés alatt csak a foglalkozás végén dicsért meg névre szólóan néhány gyereket.

"A legügyesebben Marianka tornászott ma." /B. D./

"A többiekkel nem voltam megelégedve!" /B. sz./

Értékelés

Az óvónőnél nem jelentkezik tisztán egyik típus sem.

Itt már keveredik a dicsérő és a bíráló típus.

Bsz: 13

Bd: 14

ÉH: 0,92

III. sz. csoport óvónője

Játékban

A játékban a játéktémákat megadja az óvónő a gyermekeknek. Azután is irányítja a játékot. Ám leragad egy-egy játéknál. Az asztali játékokkal játszó gyermekekhez van amikor egész délelőtt oda sem megy. Hangja pattogós, katonás, rendreutasító. Általában bírálóan adja meg a feladatokat.

Szinte alig dicsér.

"Ne ordíts már Robi! Ne kiabálj mert leültetlek!" /B. sz./

"Szépen teritsetek már meg, ez most nagyon csunya!" /B. sz./

Nóri. bábozni akarok. "Most nem: Nagyon sok játék van. Nem bánom, mit akarsz, de nem bábozol most!" /B. sz./

"Idefigyelj! Sokkal halkabban tessék beszélgetni!" /B. sz./

"Nem mész sehova, amíg el nem rakod ezt a játékot!" /B. sz./

"RAkjad már fiam a játékot!" /B. sz./

"A mindenségit neki, hogy egész nap ezeket a gyöngyszemeket fogjuk szedegetni!" /B. sz./

"Ti ketten megálltok a helyeteken. Nem fogok én egész nap utánatok szaladgálni!" /B. sz./

"Ki törte szét ezeket a süteményeket? "Nahát, akkor nem fogod fiam ma többet megkapni!" /B. sz./

Dicsérete:

"Megdicsérem Ágit, mert már szépen ül a helyén!" /B. D./
Szeretnék ma már mást is csinálni, mint Robit és Zolit figyelni. Más 25 gyerek is van még itt. Egyáltalán nem is foglak benneteket segítőnek alkalmazni!" /B. sz./

Értékelés

Az óvónő hangja pattogós. Agessziven viselkedik gyermekek között. Olyanokért is bírál, amiért nem kellene. A konfliktusokat általában ridegen intézi el.

Munkában

Utasításokat ad a gyermekeknek a naposi munka során.

"Vigyél még ide egy poharat." /K./

"Gönggyöljétek vissza a szőnyeget. Ez így fiaim nem fér ide be." /B. sz./

"Igyekezzenek egy kicsit naposok a terítéssel." /K./

Az étkezés közben, ha a gyermekek egy kicsit hangosabban beszélgetnek, azonnal rájuk szól.

"Középső csoportosok. Mindenki feláll. Majd csak azután folytathatjátok az evést, ha mindenki csendben áll!" /B.sz./
Névnapok, ünneplésének:

"Csak akkor fogjuk kiosztani a cukrot, ha szépen csendben esztek!" /B. sz./

"M. R. T. nem kaptok cukrot, mégpedig azért, mert beszélgettetek!" /B. sz./

"Most nagyon szépen esztek. Ügyesek vagytok!" /B. D./

Értékelés

Az óvónő utasításokat ad, hamar ráripakodik a gyermekekre. A hangja erős, így a gyermekek a halkabb hangra nem nagyon reagálnak.

Oktatásban

A feladatokat rendreutasítóan adja ki.

Testnevelés ideje alatt:

"Mindenki becsukja a száját!" /B. sz./

"Na menj Bea a sor végére!"

"Állj már fel fiam a földről és fejezd be a beszélgetést!" /B. sz./

"Nincs több idő a gyakorlásra, majd máskor te is ugrassz!" /B. sz./

Foglalkozásokon általában a jobb képességű gyermekeket szólítja fel. Ha felszólított gyermek nem ad pontos választ a kérdésekre, akkor leülteti azzal, hogy

"máskor figyelj a kérdésre!" /B. sz./

A foglalkozásokon nagyon keveset dicsér. Hangja katonás, pattogós.

Bsz: 19

Bd: 2

K: 2

ÉH: 9,5

Az óvónők magatartásának értékelése

Csoport óvónő	Neg. értékelés	Poz. értékelés	É. H.
I.	3	13	0,23
II.	13	14	0,92
III.	19	2	9,5

Az óvónő és a hallgatói csoport értékelési hányado-
sának összehasonlítása

Csoport	Hallgatók ÉH.	Óvónő ÉH.
I.	0,3	0,23
II.	0,58	0,92
III.	1,39	9,5

Az óvónő értékelő megnyilvánulásain nem csak a verbális értékelést értettük, ide soroltuk tevékenységét, metakommunikatív megnyilvánulásait, hanglejtését /írónikus hangszin/.

A hallgatói személyiség alakulásának jelentős állomása a III. félév. Ekkor a szükséges elméleti ismeretek birtokában gyakorolják az óvodai nevelőmunka valamennyi feladatát. Megjelenik munkájukban az elmélet és gyakorlat szintézise. Speciális pedagógiai képességeik közül kialakulóban van a pedagógiai helyzet felismerésének képessége, a pedagógiai előrelátás képessége. Világosan látják óvónői tevékenységük feladatait, megismerik az adott gyermekcsoportot.

Feltételezéseink szerint tehát képzésünkben ez a szakasz a pedagógus személyiség kibontakozásának ideje. Ez indokolta, hogy erre az időszakra terveztük vizsgálatunkat.

Hallgatóinkat megnyilvánulásaik alapján jól be tudtuk sorolni a három csoportba. Itt rajzolódott ki vizsgálatunk kapcsán legvilágosabban az a feltevésünk, hogy tiszta magatartásformák a gyakorlatban nem léteznek. A hallgatói csoportok összetételét tekintve is voltak eltérő vonások. Ez természetes, hisz egyéniségüktől, felkészültségüktől függően más és más megjelenési formája volt az értékelő magatartásnak.

Meg kell említenünk azt a tényt, hogy hallgatóink, óvónői tevékenységük során nem mindig viselkednek természetesen. Meghatározó számukra az, hogy tevékenységüket jegyben értékelik. Igyekeznek az elvárásoknak mindenképpen a legeredményesebben megfelelni, a kitűzött feladatokat jól értékelhetően megvalósítani.

Figyelembe véve e meghatározó szempontot, úgy látjuk, hogy mégis megközelítő realitással, pontossággal tudtuk az alkalmazott módszerrel hallgatóink értékelő magatartásának jellemzőiről képet kapni.

Vizsgálódásunk összegzéseként megállapítható, hogy a hallgatói csoportokra jellemző magatartásforma kialakulását elősegitheti az is, hogy három féléven keresztül hetenként egy-egy napot közösen töltenek az óvodában. Tehát egymás tevékenységét jól megismerik /ekkor egy hallgató foglalkozik a gyermekekkel/, követik egymás megnyilatkozásait a saját óvodai tevékenységükben.

Ugy érezzük ez magyarázatot ad a csoportokon belüli hasonló magatartásformák megjelenésére.

Legfontosabb megállapításunk az, hogy a hallgatói csoport mentor óvónője tölti be a legmeghatározóbb szerepet óvónői személyiségük alakításában. Valóban modellként áll a hallgatók előtt. Az ő "mintájára" igyekeznek eredményes

oktató-nevelő tevékenységet végezni. Az általa alkalmazott módszerek, értékelő megnyilvánulások látszólag a legeredményesebbek. Hozzá kell tennünk, hogy valóban így van, hisz a gyerekek ezt "szokták" meg. Feltételezhető, hogy egy-egy hallgató által megjelenített más magatartásforma kevésbé lenne eredményes.

Elfogadva ezt a meghatározó hatást, megfogalmazhatjuk, hogy következetesen törekednünk kell a legmegfelelőbb "modellek" kiválasztására. /Elgondolkodtató ugyanis a 9,5 ÉH a hallgatók előtt álló "minta" esetében./

Vizsgálatunk a hallgatói személyiségformálás egyetlen lehetőségére, illetve tényezőjére terjedt ki. Ugy érezzük, hogy ezt a jelentős "műhelyt" olyanná kell tennünk, hogy a lehető legpozitívabb hatást gyakorolja az óvónővé válás folyamatában hallgatóinkra.

Következtetések, perspektívák

Vizsgálódásunk egyes szakaszait elemző megállapításokkal értékeltük, kialakítottuk a témával kapcsolatos álláspontunkat. Most az egész vizsgálat átfogó értékeléséről kívánunk képet adni. Megfogalmazzuk azokat a következtetéseket, melyek előrelépést jelenthetnek mind a pedagógiai tevékenység eredményesebbé tételében, mind pedig képző tevékenységünk hatékonyságának fokozásában.

Vizsgálati módszereink véleményünk szerint jól segítették a vizsgálat céljának megvalósítását. Felvetődött a jegyzőkönyvezés során, hogy milyen pontossággal készítsük feljegyzéseinket. A szelektív jegyzőkönyvezés /esetenként még így is túlzott részletességgel/ elegendőnek bizonyult a leglényegesebb óvónői-gyermeki megnyilvánulások elemzéséhez.

A tevékenységek eredményessége, a gyermeki reakciók így jól mutatták az óvónői magatartások hatását. Meg kell jegyeznünk, hogy a reális értékeléshez feltétlenül szükség volt a gyermekek pontos ismeretére.

A leglényegesebb következtetésként azt fogalmazhatjuk meg, hogy óvodában nem lehet csupán a tanulásban mérni a nevelői magatartás hatását. Sajátosan ugyan, de jól értékelhetően jelenik meg az, a játék és munkatevékenység irányítása során is.

Megfigyeléseink alapján az a vélemény fogalmazódott meg, hogy bár az említett magatartások alaptípusoknak tekinthetők, de az óvodai nevelésben semmi esetre sem jelennek meg ilyen tiszta formában. Az alapvetően közömbös magatartású óvónőnek a tevékenységét átszövik a dicsérő-buzdító magatartásra jellemző jegyek is. Értékelésünkben megfogalmaztuk, hogy ez a magatartás a legelfogadhatatlanabb az óvodai nevelőmunkában. Bizonyították ezt a különböző gyermeki tevékenységekben elért minimális szintek. Az óvónő és a gyermekek közötti kapcsolat sivársága feltétlenül negatív hatással van a gyermekek egymás közötti kapcsolatának alakulására is. Személyiségük fejlesztéséről valóban nem beszélhetünk. Azok a feltételek teljesen hiányoznak a közömbös nevelői magatartás előtérbe kerülése során, melyek kibontakozását segíthetnék.

A biráló-szidó magatartás véleményünk szerint bizonyítottan a lehető legelítélhetőbb. Mégis meg kell állapítanunk, hogy a túlzott irányítás, az állandó követelés hatására a tanulásban látszólag mérhetően jó eredmény tapasztalható. A játéktevékenység irányítása ily módon ellentmond a szocialista játékelméletnek s annak a pedagógiai állításnak is, hogy a játék a személyiségformálás legfontosabb eszköze. A ~~drama~~ hatását azonban nem elsősorban a tevékenységek eredményességében kellett érzékelnünk. A gyermekek érzelmi reakciói, a félelem, a stressz megjelenése szemmel látható. Ha a közömbös magatartás esetében

megfogalmaztuk, hogy sivár volt az óvónő-gyermek kapcsolat, akkor ez esetben kijelenthetjük, hogy egyáltalán nincs kapcsolat az óvónő és a gyermekek között.

Vizsgálatunkban meggyőződhattünk arról, hogy óvodában mindhárom tevékenységben a legeredményesebbnek fogadhatjuk el a buzdító-dicsérő magatartást. A játéktevékenység alkotó légköre, a foglalkozások ismeretelsajátítást segítő, motiváló, aktivizáló hatása, a munkához való pozitív viszony kialakulása mind ezt bizonyítja. Hangot kell azonban adnunk azon a véleményünknek, hogy a dicsérő-buzdító magatartás kizárólagos érvényesítése nem minden szituációban, nem minden gyermek esetében fogadható el eredményesnek. Feltétlenül szükség van esetenként bírálatra, vagy elmarasztalásra az óvoda/nevelő munkában is. A gyermekek reális értékelése és fejlesztésükhöz megválasztott legeredményesebb módszerek segíthetik igazán a "követelés és tisztelet" elvének maradéktalan érvényesítését.

Óvónőképzős hallgatók értékelő magatartásának alakulásáról képet kaphattunk a vizsgálat során. Bár a három csoportban végzett megfigyelések nem adhatnak elégséges alapot messzemenő általánosítások levonására, képző munkánk eredményesebbé tétele érdekében, mégis jelentős feladatokat fogalmazhatunk meg.

Feltétlenül szükségesnek látjuk annak a módszernek a kidolgozását, mellyel felvételi vizsgákon a pedagógiai rátermettségről képet kaphatnánk /pl. szituáció értékelés, esetleg a Tausch-féle teszt módosított alkalmazása/. Ez mindenképpen további vizsgálat tárgyát képezheti. Így feltételezhetően kisebb számban kerülnének intézetünkbe közömbös, vagy bíráló-szidó magatartású hallgatók.

Képző tevékenységünkben fokozott figyelmet kell fordítanunk az óvónői személyiség alakulását meghatározó tényezők tervezésére, megválasztására. Egyrészt tanórákon kell tudatosítani az értékelő magatartás eredményt feltételező hatását. Másrészt az óvodai gyakorlati tevékenységekre ható tényezők egyértelműen pozitív hatását kell biztosítanunk /óvodai gyakorlatot irányító tanár, óvónő/.

Hallgatóinkkal és valamennyi gyakorló pedagógussal azt kell elfogadhatatnunk, hogy a sokoldalú, helyes értékelés a gyermekek fejlesztésének hatásos eszköze. Segíti a gyermekek pontos megismerését, a reális követelmények meghatározását és a gyermeki tevékenység irányításához leghatékonyabb módszer megválasztását. Eredménye és feltétele is egyuttal a jó nevelő-gyermek kapcsolat kialakításának. Így válhat a helyes értékelés a személyiség-fejlesztés hatékony eszközévé.

Végezetül köszönetet mondunk Dr. Ágoston György Professzor Urnak, disszertációnk elkészítéséhez nyújtott tanácsaiért, javaslataiért és mindazért a segítségért, amit munkánk minél eredményesebb elvégzéséhez nyújtott.

IDÉZETEK JEGYZÉKE

1. Ellen Key: A gyermek évszázada
Tankönyvkiadó, Bp. 1976. 72. 1.
2. Ellen Key: A gyermek évszázada
Tankönyvkiadó, Bp. 1976. 78. 1.
3. Edouard Claparede: A funkcionális nevelés
Tankönyvkiadó, Bp. 1974. 118. 1.
4. Edouard Claparede: A funkcionális nevelés
Tankönyvkiadó, Bp. 1974. 119. 1.
5. Maria Montesszori: Az ember nevelése
Tankönyvkiadó, Bp. 1978. 9. 1.
6. Friderich Paulsen: Az akarat nevelése
Tankönyvkiadó, Bp. 1972. 99. 1.
7. Friderich Paulsen: Az akarat nevelése
Tankönyvkiadó, Bp. 1972. 115. 1.
8. N. K. Krupszkaja: Az óvodai nevelésről /1936./
Bevezetés az óvodapedagógiába /Szemelvénygyűjtemény/ Tankönyvkiadó, 1964. 139. 1.
9. N. K. Krupszkaja: Az óvodai nevelésről /1936./
Bevezetés az óvodapedagógiába /Szemelvénygyűjtemény/ Tankönyvkiadó, 1964. 123. 1.
10. G. Snyders: Irányított vagy szabadnevelés.
Gondolat, 1977. 28. 1.
11. G. Snyders: Irányított vagy szabadnevelés
Gondolat, 1977. 46. 1.
12. G. Snyders: Irányított vagy szabadnevelés
Gondolat, 1977. 47. 1.

13. G. Snyders: Irányított vagy szabadnevelés
Gondolat, 1977. 101. 1.
14. G. Snyders: Irányított vagy szabadnevelés
Gondolat, 1977. 111. 1.
15. G. Snyders: Irányított vagy szabadnevelés
Gondolat, 1977. 184. 1.
16. G. Snyders: Irányított vagy szabadnevelés
Gondolat, 1977. 229. 1.
17. G. Snyders: Irányított vagy szabadnevelés
Gondolat, 1977. 285. 1.
18. G. Snyders: Irányított vagy szabadnevelés
Gondolat, 1977. 289. 1.
19. Ágoston György: Neveléstudomány
Tankönyvkiadó, 1970. 301. 1.
20. Szabadi Ilona: A nevelés folyamatosságának kérdései az
óvodában és az általános iskola I. osztályában.
Óvodai Nevelés 1963. 7-8. sz. 256. 1.
21. Szabadi Ilona: A nevelés folyamatosságának kérdései az
óvodában és az általános iskola I. osztályában.
Óvodai Nevelés, 1963. 7-8. sz. 259. 1.
22. Ágoston György-Veszprémi László: A pedagógusok magatartásának hatása a tanulók teljesítményeire egy vizsgálat tükrében.
Pedagógiai Szemle, 1967/3. 198. 1.
23. G. Snyders: Irányított nevelés vagy szabadnevelés
Gondolat, 1977. 30. 1.

I R O D A L O M J E G Y Z É K

Gordon W. Allport: A személyiség alakulása

Gondolat Kiadó, 1980.

Az attitűd pszichológiai hatásának kérdései

Akadémiai Kiadó, Bp. 1979.

Ágoston György: A nevelés elméletének programja

Tanulmányok a neveléstudomány köréből 1958.

Ágoston György: A statisztikai módszer alkalmazása a

pedagógiai kutatásban. Köznevelés. 1964. 5. sz.

Ágoston György-Veszprémi László: A pedagógusok magatartásá-

nak hatása a tanulók teljesítményeire egy vizsgálat

tükrében. Pedagógiai Szemle, 1967. 3. 198. 1.

Ágoston György-Nagy József-Orosz Sándor: Méréses módszerek

a pedagógiában, Tankönyvkiadó, Bp. 1974.

P. P. Blonszkij: Egy pedagógus emlékiratai

Tankönyvkiadó, Bp. 1978.

Edouard Claparede: A funkcionális nevelés

Tankönyvkiadó, Bp. 1974.

Dr. G. Claus-Dr. H. Hiebsch: Gyermekpszichológia

Akadémiai Kiadó, Bp. 1978.

Dr. Harsányi István-Gádorné Dr. Donáth Blanka: Az értéke-

lés és az önértékelés kérdései a neveléslélektan szem-

szögéből. Pedagógiai Szemle. 1966. 6. 520. 1.

Ellen Key: A gyermek évszázada.

Tankönyvkiadó, Bp.

U. Komoly Judit: A tanítói személyiség vizsgálatának mód-

szere és néhány eredménye. Pszichológiai Tanulmányok.

Akadémiai Kiadó, Bp. 1976. 241. 1.

- U. Komoly Judit: Néhány gondolat tanítójelöltek konfliktusos nevelési szituációkban megnyilvánuló személyiségjegyeiről. Magyar Pszichológiai Szemle, 1969. 3-4. 354. 1.
- Kósáné Ormai Vera-Járó Katalin-Kalmár Magda: Fejlődéslélektani vizsgálatok. Tankönyvkiadó, Bp. 1975.
- Köte Sándor: Közoktatás és pedagógia az abszolutizmus és a dualizmus korában /1849-1918/ Tankönyvkiadó, Bp. 1975.
- N. K. Krupszkaja: Az új pedagógia nyomában Tankönyvkiadó, Bp. 1979.
- Lengváry Józsefné: A jövő iskolájának pedagógusa. II. Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia I. A szocialista iskola, mint nevelési intézmény és fejlesztésének távlatai. Balatonfüred-Zánka 1976.
- A. V. Lunacsarszkij: Az egységes munkaiskola alapelvei. Tankönyvkiadó, Bp. 1973.
- Maria Montessori: Az ember nevelése. Tankönyvkiadó, Bp. 1978.
- Georges Snyders: Irányított nevelés vagy szabad nevelés? Gondolat Kiadó, 1977.
- Nagy László: Válogatott pedagógiai művei Tankönyvkiadó, Bp. 1972.
- Nagy László: A gyermek érdeklődésének lélektana Tankönyvkiadó, Bp. 1982.
- Nevelőmunka az óvodában. Utmutató óvónők számára Tankönyvkiadó, 1958.
- Óvodai Nevelés Programja Tankönyvkiadó, 1971.

Ormai Vera: Különböző nevelői magatartásformák hatása egy osztály tanulóinak tantárgy iránti érdeklődésére és munkafegyelmére. Magyar Pedagógia, 4. 1962.

Friderich Paulsen: Az akarat nevelése

Tankönyvkiadó, Bp. 1972.

Dr. Rókusfalvi Pál-Dr. Stuller Gyula-Kelemenné Tóth Éva:

Pedagógusszemélyiség és tanárképzés. Tankönyvkiadó,

Bp. 1981.

Salamon Zoltán: A pedagógiai kutatás módszerei.

Tankönyvkiadó, Bp. 1978.

Szarka József: A nevelési tapasztalatok feltárásának módszereiről. A megfigyelés. Magyar Pedagógia, I. 1970.

Szarka József: A polgári pedagógia főbb áramlatai a XX. században. Tankönyvkiadó, 1973.

Veszprémi László: Az értékelés és osztályozás korszerűsítésének kérdései. Akadémiai Kiadó, Bp. 1981.